

INTRODUKTION

Gemenskap är ett kristet honnörsord som vi ofta använder. Mindre ofta ser vi att människor som kommer till tro eller som livet igenom haft en tro lever i verklig gemenskap. Ett av själavårdens viktigaste mål är att hjälpa människor förbi de hinder som finns i deras liv för upplevelsen av en fullvärdig gemenskap.

Motsatsen till gemenskap är ensamhet och övergivenhet. Kanske är detta den svåraste typ av lidande vi kan råka ut för. Det är mitt intryck att människan orkar med många strapatser och fysiska lidanden om det bara inte kommer in ett moment av övergivenhet. Om så sker kan det ibland räcka med ett halmstrå för att knäcka åsnans rygg.

Denna bok är en fristående fortsättning på ”Prestationslös tro”. Min avsikt är att från ett kristet perspektiv utreda vad ensamhet är och vilka vägar den kristna tron öppnar för ett liv i gemenskap. Den första boken ger här en bild av vad tro är och den bilden korrigerar i vissa avseenden den gängse uppfattningen av trons natur. Du kan läsa denna bok utan att ha läst den förra eftersom begreppet tro kortfattat beskrivs också i denna framställning.

Det ligger mycket vånda bakom denna bok. Det är nämligen lätt hänt att en bok om ensamhet kan få den ensamme att känna sig ännu ensamare på samma sätt som den friskaste kan känna sig svårt sjuk av att läsa en läkarbok. Detta har jag på allt sätt velat undvika men helt säker kan man aldrig bli. Därför vill jag ge dig några råd inför läsandet.

Upplevelsen av ensamhet hör ihop med känslor av skam, otillräcklighet, föraktlighet och hopplöshet. Inom en finns känslan av att ensamheten är något man måste ta sig ur genom att göra något – vad det nu kan vara. Samtidigt har man en ångestartad visshet att den handling som skulle göra slut på ensamheten övergår ens förmåga och detta gör att man upplever läget som hopplöst. Nu är det inte en handling från din sida som ändrar läget utan snarare en upptäckt. Jesus säger att sanningen gör oss fria och en del av den sanningen är just detta att vägen ut inte är knuten till prestationer.

Jesus säger att ingen kan komma till honom om inte Fadern i himlen drar honom till Jesus (Joh. 6:44, 6:65). Detta betyder att om du har en önskan att tillhöra Jesus, så är det inget du kommit på själv, utan den önskan är en återspeglning av Guds kärleksförklaring till dig. Även om den i ditt känsloliv tar

sig uttryck i en fruktan för att du skulle vara förkastad av Gud, så är det tvärtom så, att om du skulle ha syndat mot den Helige Ande eller på annat sätt verkligen vara ställd utanför Guds uppsökande kärleksgemenskap, så skulle du inte fråga efter Gud på något sätt. Han skulle vara helt likgiltig för dig.

Rent konkret innebär detta att om läsandet ger mer ångest eller starkare känslor av övergivenhet så bör du bromsa till och fråga dig var och hur prestationstänkandet smög sig in i läsandet. För du är inte förkastad av Gud även om det känns så. En del kapitel kan vara svåra att ta sig igenom eftersom de beskriver sådana förhållanden som skapar ensamhet. Du kommer lättare igenom dem om du utgår från att det kommer att klarna framöver vilken sorts upptäckt det är som kan göra dig fri.

Den stora och verkligt frigörande upptäckten är att förstå Guds godhet mitt i en lidande värld. Vägen ut ur ensamheten handlar mer om att lära känna Gud än att syssla med sig själv. Givetvis kan man inte undgå att få självkänedom i det ögonblick man lär känna Gud. Men då ser man hans nåd och vad man än upptäcker hos sig själv i det ögonblicket, så är det inte en sanning som krossar en utan en som befriar.

All kunskap är ett styckverk. Om du läser denna bok och inte får den hjälp du hoppades på, så bör du inte dra slutsatsen att du är ett hopplöst fall. I stället bör tänka att i så fall fanns inte din situation med på ett sådant sätt att du kunde hitta vägen ut. En enda bok kan inte innehålla allt.

Egentligen är denna bok mest skriven för människor som sysslar med själavård men ovanstående rader har jag fogat till eftersom jag vet att många som behöver själavård kommer att läsa den och jag önskar naturligtvis att så många som möjligt skall få hjälp genom det jag skriver. Men syftet med boken är bl.a. att beskriva de riktigt svåra formerna av ensamhet för att visa att kristen tro – främst i form av upptäckten av vem Gud är – kan erbjuda en djupare hjälp än många sorters terapi och psykiatri.

Ensamhetsproblemen kommer knappast att minska framöver. Vi går mot allt mer omänskliga samhällsstrukturer trots alla politiska och pedagogiska reformer. Ett evangelium för den tid som ligger framför oss måste visa vägar ut ur de svåra ensamhetstillstånden annars mister evangeliet allt mer sin trovärdighet. Vi måste svara på samtidens frågor och inte på 1700-talets. När frågorna kring ensamhet och gemenskap nu också är centrala i Bibeln är det desto viktigare att vi ser vilka svar Bibeln kan ge oss.

Från kapitel 3 avslutas kapitlen med en bön. Denna fyller flera funktioner. Texten i kapitlet kan ha beskrivit någon del av den stora ensamhetsproblematiken och därmed fokuseras uppmärksamheten på det negativa. Bönen kan vända situationen till en positiv hållning redan genom sin

formulering. Om du dessutom ber bönen som en bön och kanske håller ut med de böner som du särskilt förstår är av betydelse för dig, så kan du få Guds hjälp in i ditt lidande.

Liksom i flera tidigare böcker har jag använt Bo Giertz' översättning av Nya testamentet ihop med den reviderade versionen av Gamla testamentet i 1917 års översättning.

KAPITEL 1

MAKTLÖSHETEN

När man brottas med ensamhetens och besvikelsens problem kommer man förr eller senare att utbrista som Paulus (Rom 7:15):

Jag kan inte fatta, att jag handlar som jag gör. Vad jag vill, det gör jag inte, men det jag avskyr, det gör jag.

När man skall hjälpa en människa som säger så, är det föga lönt att ge goda råd om vad hon skall göra. Alla lättköpta tips av typen ”tänk positivt” eller ”ägna dig åt andras problem i stället för dina egna” bara ökar förvirringen och lidandet. En stor del av problemet är maktlösheten. Man kan inte göra det där fina som alla ens vänner tipsar en om. Och en ytterligare smärta i denna maktlöshet är att själva maktlösheten är obegriplig. Det borde gå men går ändå inte.

Många har tänkt inför Paulus' hjärtesuck att om han inte kunde komma ur det här dilemmat så skall vi knappast förvänta oss att lyckas bättre. Man får hanka sig fram i väntan på döden. Så skall emellertid inte texten förstås. Det vore inte mycket till evangelium. Låt oss höra vad han säger lite längre fram (Rom. 8:15):

Ni fick ju inte en träldomens ande, så att ni åter skulle känna fruktan. Utan ni fick en barnskapets ande, i vilken vi ropar: Abba, Fader!

Begreppet träldom motsvarar här den maktlöshet som Paulus ropar ut i det förra citatet. Nu är den borta och har ersatts av ett barnskap som innebär glädje och harmoni. Alltså fanns det – och finns det – en lösning också på det problem som tedde sig obegripligt från början.

Det intressanta med denna lösning är dess ålder. Den fanns redan på 50-talet efter Kristus. Naturligtvis är lösningen vad vi skulle kalla religiös och inte psykologisk men detta får inte undanskymma det faktum att den bygger på en djup och detaljerad människokunskap som evangeliet ger oss. Att vi har svårt att se den bild av människan och hennes situation som här tecknas är en annan sak. Vi är delvis blockerade av vår tids tankesystem om hur ensamhet och inre lidande uppstår, och även om evangeliets bild i långa stycken är samstämmig med vår, så avviker den å andra sidan också i andra delar ganska markant.

PSYKIATRINS GRUNDPROBLEM

Psykiatrin handlar i huvudsak om ensamhet. Detta konstaterande är ingen självklarhet. Man kan bli så intresserad av olika symptom: ångest, nedstämdhet, bitterhet, aggressivitet, känslökyla etc. att man fastnar i ett arbete, där man snarare försöker åtgärda symptomen än den bakomliggande orsaken. Naturligtvis kan man också vara oense om vad den bakomliggande orsaken – eller orsakerna – kan vara. Tills vidare utgår vi från att den ensamhet, som man möter i de flesta själsligt lidande människors problem, är kärnan i deras situation. Den ger alla erfarenheter av ångest, besvikelse o.s.v. deras upplevda innehåll. Som vi senare skall se är detta den bibliska utgångspunkten och därför anlägger vi den för att kunna tränga in i det bibliska alternativet och se vad Paulus syftar på.

I modern tid har vi genomgått många trender när det gäller att hjälpa de svårt ensamma människorna. Det stora genombrottet för nya psykofarmaka kom på 50-talet och utlöste en våg av optimism, som övergick i sin motsats i början av 70-talet då ropet efter psykoterapi i stället höjdes. Nu har många människor gått i terapi. Somliga har fått hjälp av detta liksom av den medicinska psykiatrin, men ingendera har visat sig vara Kolumbi ägg. Rådsvillheten visar sig också i det stora utbudet av olika terapiformer och psykiatriska metoder. Finns det många botemedel mot samma sjukdom brukar det bero på att inget är bra.

RELIGIONSGRUBBEL

Det intressanta med kristen tro är att den har en allmänt omvittnad förmåga att skapa psykisk sjukdom när den förs fram på fel sätt. I bakvattnet till många väckelserörelser har mentalsjukhusen fått ta emot människor som fastnat i ”religiösa grubblerier”. Ser vi på dessa tillstånd med psykiatrins ögon så får vi kalla dem för djupa depressioner och schizofrena psykos. Därför kan vi säga att den kristna tron tycks röra vid sådana strängar i vårt inre som har med dessa extremt svåra ensamhetstillstånd att göra. Många drar i detta sammanhang den slutsatsen att den kristna tron härigenom mist all respekt. Den är – menar man – inte en väg ut ur problemen, utan den skapar problem och verklig människohjälp måste börja med en avprogrammering av all religion. Terapin sätter därmed ofta en ära i att vara värdeneutral.

I alla andra former av människovård är man emellertid van vid att ju verksammare en medicin är när den används rätt, desto större skada gör den om den används fel. Bara verkningslösa sockerpiller kan delas ut hur som helst. Så redan det faktum att förkunnelsen – när den blir religiöst överhettad – kan skapa psykos bör leda oss att ställa frågan om den kan hanteras rätt så att dessa tillstånd också kan lösas. Den urgamla iakttagelsen att hallucinationer med religiöst innehåll är vanliga i all slags schizofreni – även sådan som inte har med kristen tro att göra – bör också få oss att misstänka att den religiösa

aspekten kanske inte alls skall förträngas utan i stället studeras. Den är kanske ”den obeaktade tredje sidan på våra nötta grammofonskivor” för att nu låna ett uttryck från Gunnar Edman.

Människor som i humanismens namn önskar utplåna all religion brukar sucka, att människan är obotligt religiös. Redan det uttrycket visar att de ser religion som en sjukdom och inte som ett botemedel. När vi nu går vidare skall vi göra det med den bestämda frågan, om den kristna tron öppnar sådana vägar till frigörelse att vi kan förstå också de mest ensamma människornas situation och börja att hantera den konstruktivt. Finns det ett felaktigt sätt att förkunna kristen tro så att man t.o.m. skapar psykos, och finns det ett rätt sätt att göra det så att människor kan föras ut ur så extrema ensamhetstillstånd? Kan vi också, när vi studerar dess svåra frågor, vinna erfarenheter som kan hjälpa människor som inte är så svårt drabbade?

DEN AVGÖRANDE FRÅGAN

På vägen från maktlöshet till barnskap ropar Paulus ut den desperata frågan (Rom. 7:24-25) med tillhörande svar:

Jag arma människa! Vem skall frälsa mig från denna dödens kropp? Gud vare tack, genom Jesus Kristus vår Herre!

Begreppet död är i Bibeln inte i första hand förknippat med att utplånas och inte längre finnas till. Grundtanken i dödsbegreppet är i stället brutna relationer. Paulus har sett mänsklighetens oförmåga att komma till rätta med relationsproblemen. Människan har inte hjälpen i sig själv. Därför ropar han på hjälp utifrån. Men han gör det i den stora vissheten att denna smärtsamma fråga inte står obesvarad. Gud själv har gett ett svar.

KAPITEL 2

NÅGRA MÄNNISKOÖDEN

För att inte framställningen skall bli alltför spekulativ och teoretisk skall vi börja med att bekanta oss med en rad ensamma personer vars skilda situationer vi sedan skall försöka förstå. Alla exempel är uppiktade men är ändå av det slag man ofta möter i praktiskt självvårdsarbete.

DEN INITIATIVRIKE

Axel är 52 år när krisen kommer i hans liv. Han har varit kristen med församlingsengagemang så länge han kan minnas tillbaka. Det började i tidig söndagsskola och har sedan fortsatt. Vid hans nuvarande mogna ålder är han äldstebroder. Han leder en bönegrupp i församlingen och han arbetar också en del med personlig självvård. I sitt yrke är han kamrer och han har gjort sig känd som duktig och effektiv. Självklart är det också han som skött församlingens bokföring sedan länge tillbaka. Han är omtyckt som bönegruppsledare eftersom han med en naturlig pondus håller ordning på gruppen. Han ser till att det inte blir en massa långpratande, och han har lyckats hålla kaffedrickandet borta från gruppens arbete. Även andra former av gruppdödande verksamhet eliminerar han på ett taktfullt men bestämt sätt.

Mitt i allt detta förträffliga är han på något lustigt sätt opersonlig och oåtkomlig. När han själv ber i bönegruppen formulerar han fina och avslutade böner. Det finns inget att tillägga när han har bett färdigt. Det finns människor i gruppen som tycker att han faktiskt ber för bra, hur man nu kan känna på det viset. På något sätt står han över gruppen. Han är mera en ledare än en medlem.

Men så kommer krisen utan förvarning, som en blixtnedslag från klar himmel. Alla i församlingen har menat att Axels äktenskap är lyckligt, men plötsligt flyttar hustrun och tar barnen med sig. Den spontana reaktionen vänder sig först mot henne. En så otacksam kvinna hon måste vara! Eller är hon otrogen?

Själv söker Axel hjälp men inte i sin församling utan på annan ort. Bakom dugligheten och oklanderligheten möter man plötsligt en bild av stor inre otillfredsställelse och ensamhet. Axel berättar att han egentligen alltid varit besviken både på Gud och på människor. Han har länge kämpat med självmordstankar, ensamhetskänslor och meningslöshet.

Sitt äktenskap uppfattar han som ett misstag från början trots att han tyckte om sin hustru när de gifte sig och gör det alltså. Hon hade den lätthet för verkliga kontakter som han saknade och hon hade en så stor glädje i Gud. Halvt omedvetet föll han för henne i hopp om att hennes frihet skulle smitta av sig på honom. Men han blev inte smittad och i den besvikelsen blev han i stället avundsjuk och fick en sorts glädje i att med små medel göra livet surt för henne. Därför nådde de aldrig fram till varandra utan gick som två främlingar under samma tak. Lite bittert och självironiskt säger han, att hans olycka kanske delvis ligger i hans duglighet och effektivitet. Han har flytt bort ifrån relationer som han upplevt som ovana och jobbiga och i stället satsat på uppgifter, funktioner och projekt.

Särskilt bitter blir Axel när han börjar tala om sitt faktiska andliga liv. Han är den typiske hemmasonen som tjänat i alla år och efteråt med stor besvikelse säger till Fadern att han aldrig ens fått en killing för att kunna uppleva något roligt. När han nu lättar sitt hjärta framkommer det tydligt att hans gudsbild är hotfull och mörk. Guds krav känner han väl men nåden är obekant. I sin barndom var han tvungen att gå med på söndagkvällarnas väckelsemöten. Ett återkommande tema som ofta förkunnades under stark känslomässig utlevelse kunde sammanfattas med den retoriska frågan: ”Är du redo om Jesus kommer i kväll?” Som liten grabb hade han ingen aning om vad det ville säga att vara redo och Jesu återkomst föreföll vara något fruktansvärt. Det hände ofta att han gick upp på nätterna för att smyga in i föräldrarnas sängkammare och kolla att de inte hade blivit uppräckta till himlen. En djupt liggande gudsskräck inplanterades.

I mellersta tonåren ”avgjorde han sig för Kristus”. Men som han nu säger lite resignerat: egentligen hade han inget val. Han bodde i ett litet samhälle där alla var kristna och alla hans kamrater tillhörde församlingen. För övrigt hade han inte vågat göra något annat. Jesus kunde ju komma när som helst.

Visst hade han gjort sina försök att slå bakut. Framför allt hade han tigt och bett att få slippa gå med på de ångestskapande väckelsemötena. Men här fanns ingen förståelse. Vad skulle folk säga om han inte var med i mötena? Axel fick lära sig att det betydde mer vad främmande människor tyckte än hur ens närmaste hade det. Detta blev ett mönster som han tog med sig in i sitt eget äktenskap. Familjen kom så ofta i sista hand.

I stället blev det en inre revolt – en sorts tankelek, en fantasins värld att fly till. Hela sitt vuxna liv har Axel kämpat med de sexuella fantasierna. Ibland har han hängett sig åt dem och ibland har han försökt motarbeta dem, men de har på något sätt levat sitt eget liv. Detta har bidragit till att Axel delat upp sitt liv i en yttre och en inre verklighet utan klart samband med varandra. I den yttre har han satsat på att förneka den inre verkligheten genom att överträffa sin

omgivning i att vara så som man skulle. Den inre verkligheten har varit av rakt motsatt natur. För alla, även för sina närmaste, har han därigenom blivit en opersonlig och oåtkomlig människa, som med tiden blivit allt mer bitter och besviken bakom den vänliga yttre masken.

Axels problem ligger så mycket i själva oäktheten. Hans hustru kunde efteråt bara besviket konstatera hur svårt det är att leva med en oäkta människa även om han skulle fungera oklanderligt. Själva oklanderligheten gör på ett sätt saken bara ännu värre, eftersom man till sist inte vet varken ut eller in i sin förvirring över att inget fungerar trots att det borde göra det.

GRUBBLAREN

Kristina söker själavårdshjälp hos sin pastor. Hon är 45 år gammal. Vad söker hon för? Hon vet knappast själv. Som alltid sitter hon där prydlig och korrekt men hon känns på något märkligt sätt utbränd i sitt känsloliv. Mestadels sitter hon tyst. Hon klagar väl mest över att livet är så grått. Det flyter bort som sanden silar mellan fingrarna. Det känns som om det snart vore slut utan att någonsin egentligen ha börjat.

Det visar sig att Kristina minns ganska lite av sin barndom. Också den är så egendomligt grå i konturerna att allt flyter samman. Hon har gjort lite egna efterforskningar bland släktingar. De har berättat om händelser och miljöer från hennes barndom. För Kristina är dessa berättelser lika opersonliga som en roman om någon som aldrig har levat. Hon känner inte igen sig och berättelserna säger henne inget. Det enda hon minns är att hon skulle varit pojke. Hennes far, som nu är död, hade intensivt längtat efter att få bli framstående läkare, hjärtkirurg eller så. Men hans barndomshem var fattigt och den drömmen fick förbli en dröm. Men han längtade efter revansch. Han skulle få en son som skulle bli det i hans ställe. Att en dotter skulle få en sådan position var otänkbart för honom. Kvinnor skulle inte bli hjärtkirurger, de skall hålla sig hemma.

När Kristina föddes drabbades modern av en svår underlivsinfektion och hon blev steril. Några fler barn kunde hon inte få. Dotterns kön blev faderns stora besvikelse. Sitt förakt för det kön som efter hans mening borde stanna hemma kunde han inte längre göra någon hemlighet av. Detta drev både modern och dottern in i en gemensam skuggtillvaro.

Kristina bor fortfarande tillsammans med sin mor. Egentligen går de varann på nerverna och de sista 20 åren har Kristina funderat på att flytta hemifrån. Men det har inte blivit av. Hon skulle få så dåligt samvete om hon försökte att det får vara.

Kristina är lågstadielärare. Hon har gjort sig känd som en duktig och skötsam,

noggrann och ambitiös person.

För några år sedan gick Kristina med i församlingen hon nu tillhör. Hennes tidigare liv var helt sekulariserat men efter många års funderande, för att inte säga grubbleri över tillvaron och dess mening har hon kommit fram till att det måste finnas något mer. Därför har hon sökt sig till församlingen i hopp om att finna detta något som bara måste finnas. Hon har sett många göra olika frälsningsupplevelser med överflödande glädje och kanske andedop. Själv har hon bara stått utanför och tittat på. Hon har längtat efter Andens dop och bett att få det men inget har hänt. Också detta har satt fart på grubblerierna. Är hon egentligen frälst? Hon kanske inte har ångrat sina synder tillräckligt? Det skulle kanske behövas mer förkrosselse? Hon läser en hel del litteratur i både psykologi och själavård men detta förlöser henne inte utan ger bara mer näring åt grubblerierna. I dessa har hon kört fast. Vid ett tillfälle råkade hon ut för en person som utan att vara ombedd skulle hjälpa henne genom förbön. Hans recept bestod i andeutdrivning. Egentligen ville hon inte men gick med på det ändå. Hon upplevde ingen befrielse men fick mer ångest en tid efteråt.

Hon har funderat på att gå till en psykiater men hon har inte gjort det. Vad skulle han kunna ge för innehåll åt hennes liv? Men å andra sidan: Gud hjälper ju inte heller. Varför gör han inte det? Är hon ett hopplöst fall?

I själavårdssamtalet går det trögt. Egentligen finns det ganska lite att samtala om. Bett till Gud har hon redan gjort. Läst Bibeln har hon också gjort så mycket hon hunnit. Samtalet kommer in på frågan om hon har något att förlåta sin far. Hon har naturligtvis tänkt på saken. Hon menar sig redan ha förlåtit. Egentligen har hon aldrig känt någon bitterhet eller besvikelse och förlåter därför gärna. Någon förlösande effekt hade inte detta steg i hennes liv.

Ensamheten är väl egentligen både ett problem och en vila. Relationer känns så jobbiga. Hon sörjer över att inte vara gift och ha egna barn men känner samtidigt ingen särskild dragning till det motsatta könet. Kanske är det bäst att allt får vara som det varit....

KÄRLEKSTÖRSTANDE ÅNGEST

Eva-Lena är 41 år och har sedan 7 år varit sjukpensionerad för svår ångest. Hon har legat inne på sjukhus många gånger bl.a. för sina talrika självmordsförsök. Ångesten blir oftast värst på nätterna och därför har Eva-Lena med tiden gjort dagen till natt och natten till dag. Hon är som vaknast när andra sover. Ofta ringer hon till kyrkornas telefonjour fram på småtimmarna. När man får henne på tråden tar samtalet aldrig slut med mindre än att man nästan bryskt lägger på luren. Hon hindrar andra ingående samtal och blockerar hela verksamheten. Nykomna medarbetare till telefonjouren får snabbt lära känna hennes namn och får en varning om att inte lämna ut sitt eget namn när hon ringer. För om man

gör det börjar det ringa där hemma också. Inte heller dessa samtal blir korta utan ringer det en kväll när familjen är samlad så är den hemmakvällen spolierad om man inte gör processen kort.

Eva-Lenas attityd till omgivningen är motsägelsefull. Hon talar i princip bara om sig själv. Tidvis vädjar hon till sin samtalspartner och uppväcker medlidande och dåligt samvete. Plötsligt kan hon dock, ofta utan föregående varning, svänga över och bli oerhört anklagande. Inte minst sker detta om medlidandet eller engagemanget uteblir. Hos den som lyssnar uppväcker hon därför inte bara medlidande utan irritation, skuld känslor, förvirring, ångest och känslor av oduglighet.

I början förefaller det vara enkelt att hjälpa henne. Hon anger själv hur det skall gå till. Hon säger: ”Om någon bara ville ge mig lite kärlek och uppskattning! Det har jag aldrig fått. Och det är ju inte konstigt att jag mår dåligt när jag aldrig har fått det som alla människor behöver – kärlek.” Genom åren har emellertid många människor fått känna att problemet inte är fullt så enkelt som Eva-Lena själv tror. Många har känt medlidande med henne och många har försökt att ge henne kärlek. Alla har misslyckats.

Grundmönstret har varit det samma hela tiden. Eva-Lena söker alltid kontakt med en person i taget. När denna person visar medlidande och vill ställa upp säger Eva-Lena: ”Du kommer säkert att göra som alla andra. De lovar att hjälpa mig men efter ett tag sviker de mig bara. Det finns ingen som det går att lita på.” Men den nya kontaktpersonen förklarar med eftertryck att om så alla andra är opålitliga så skall inte hon vara det. Man blir alltså ledd till att avge ett villkorslöst trohetslöfte. Och man gör det med en uppriktig önskan att få förmedla det ingen annan har velat ge.

Det är i detta läge som Eva-Lenas ångest gör sig gällande. Den tar sig uttryck i en ostyrbar fruktan för den övergivenhet som hon alltid tidigare menat sig bli offer för. Alla människor som förut har ställt upp har ju svikit. Varför skulle inte den nya människan göra likadant? Alla tidigare har ju med till synes trovärdiga ord deklarerat sina goda avsikter. Vad säger att man kan lita på den här personen?

Därför är det bäst att testa uppriktigheten i löftena. Kärleken blir något som måste bevisas. Den kan bl.a. mätas i hur många nattliga telefonsamtal en person orkar med utan att säga ifrån. I och för sig förstår Eva-Lena på ett vis att hon stöter människor ifrån sig genom att testa deras kärlek på detta sätt, men ångesten är en kraft inom henne som hon inte kan behärska. Därför testar hon ändå på detta eller något annat sätt den nya relationen tills kontaktpersonen börjar dra gränser. Det villkorslösa löftet måste tas tillbaka och förvandlas till ett villkorligt. Inte sällan är detta första steget in i en kris som slutar med att bekantskapen upphör helt.

Efteråt säger Eva-Lena: ”Det var väl det jag visste. Du är som alla andra.”

Eva-Lena är med i en församling. Hon har tillhört flera andra församlingar förut. Hon kan inte delta i församlingens gruppverksamhet utan utväljer typiskt nog alltid en person att fästa sig vid. Samma mönster upprepas ideligen. Tidvis isolerar sig Eva-Lena från församlingen och annan gemenskap men hon återkommer efter en tid. Den totala ensamheten är ännu mer outhärdlig. Hennes tankar om Gud pendlar mellan en hög och ädel trosbekännelse å ena sidan och nattsvart anklagelse och hat emot Gud å den andra. Mellan dessa båda motsatslägen finns inga mjuka övergångar. För den som lärt känna Eva-Lena framstår den nattsvarta anklagelsen kanske som mera äkta och genuin, men egentligen kan man inte veta. Överhuvudtaget är hon en människa som är svår att förstå sig på.

När en relation med Eva-Lena har brutit finns det ännu en person i församlingen som drabbats av förvirring, skuld känslor och olust. Många tänker att ”detta var sista gången jag engagerar mig i en ensam människas situation”.

DEN ENSAMMA SÄLLSKAPSMÄNNISKAN

Hasse ser ut att vara i 35-års åldern. Han är käck och öppen och knyter snabbt kontakt med människor. Han söker hjälp för att få ”lite fason på sitt liv” – som han säger. Han skulle behöva stadga sig lite mer. ”Det var ju ändå några år sen man blev vuxen.” Hasse lever ensam. Han har under åren bott på många platser och har haft många jobb. Det här med arbetslöshet har han svårt att förstå. Han får alltid jobb när han söker. Han har en brokig lista av yrken att sätta upp på sitt visitkort, om han fick lust att skaffa sig ett sådant. Det mesta han jobbat som är försäljare. Han klarar av att sälja fallfärdiga bilar för skyhöga priser, frysboxar till nomadiserande samer, för att nu inte tala om försäkringar. Han har inte bara lätt att få vänner. På något lustigt sätt får han alltid folk att dansa efter sin pipa – åtminstone till en tid.

Själavårdskontakten med Hasse fungerar inte så länge. Det framkommer att bakom hans yttre attityd av säkerhet och förmåga att ta folk finns en stor förvirring. Hans inre liv verkar vara en enda röra. Det finns en sorts tvång inom honom att berätta intressanta historier om sig själv. Och dessa historier innehåller mera dikt än sanning. Egentligen berättar han de här historierna offentligt lika mycket för sig själv som för andra. Han är besviken på sitt liv och skulle gärna velat att det blivit intressantare än det blev. Men han har så mycket gått upp i fantasiernas och lögnernas värld att han förlorat förmågan att se skillnad på lögn och sanning. Ibland tar han också till hasch eller amfetamin för att förbättra illusionerna om sig själv. Han undviker sprit. I sitt arbete måste han kunna köra bil, och man kan åka fast i trafikkontroller om man luktar sprit. Hasch och amfetamin är däremot inte lika lätt att kontrollera. Det har hänt

många gånger att han kört med någon av dessa droger i kroppen.

Hans ständiga byte av bostad och arbetsplats är delvis en jakt efter nya upplevelser – det där som äntligen skall få fason på livet. Men det är också en flykt bort ifrån de situationer han själv skapar. Om man inte talar sanning måste man noga hålla reda på vad man sagt, så att man inte motsäger sig själv. Och därför bryter Hasse upp ur alla relationer efter ett tag, när han känner att den risken börjar infinna sig. Därför finns det egentligen ingen fast punkt i hans tillvaro. Allt flyter.

En gång för länge sedan var han gift ett kort tag. Det funkade inte alls. Numera talar han mest om kvinnor som sexobjekt med ett lite käckt, nästan alltför nonchalant tonfall. Bakom detta skymtar en hunger efter verklig kärlek men parallellt med den finns också en rädsla för att binda sig vid någon. Egentligen längtar han efter att bli älskad och inte bara beundrad, men troheten som är den verkliga kärlekens grundvillkor är honom främmande, och han går därför från besvikelse till besvikelse.

Men det är bara ibland som detta perspektiv skymtar fram. I regel talar han om alltsammans i en ganska glättig ton.

Typiskt nog rinner själavårdskontakten ut i sanden efter ett tag. Efteråt vet själavårdaren inte med säkerhet vad som var sanning eller fantasi i det Hasse berättade. Han kan inte ens veta om Hasse vet det själv.

DEN OTRYGGE

Bertil är 38 år, gift sedan 7 år tillbaka med Birgitta. De har en flicka som är tre år.

Bertil har alltid varit otrygg och osäker. Han har vuxit upp i ett hem med ständiga föräldrakonflikter. Båda föräldrarna var måttligt alkoholberoende utan att egentligen vara alkoholister. Ibland blev föräldrarna vänner av att dricka tillsammans, men lika ofta slutade drickandet med hiskliga gräl. Värst av allt blev det när mor kände sig förnedrad av far. Hon kunde gå i flera dagar och tiga tills alla vred sig i ångest. När Bertil närmade sig puberteten började hans mor att ta honom till sin förtrogne. Utan att fråga efter om sonen ville vara hennes själavårdare eller ej lastade hon över mycket av sin egen besvikelse gentemot fadern på deras gemensamme son. Hans redan förut komplicerade relation till pappan blev härigenom helt omöjlig. Bördan av ett ansvar för mammans välbefinnande utgjorde också en påfrestning.

Under en stor del av skoltiden blev Bertil mobbad av en klasskamrat som han såg upp till. Denne tog honom ibland till nåder och Bertil blev då en sorts allmän vapendragare och betjänt till den suveräne kamraten. Utan föregående

varning kunde dennes nåd förbytas i öppen elakhet. Bertil försökte lösa problemet genom att låta sig mobbas utan att röra en min och medvetet göra sig alltmer underdånig sin tyranniske kamrat. Ju mer denne bytte attityd till Bertil desto mer drabbades Bertil av ångest och förvirring. Det kändes många gånger som att åka hiss mellan himmel och helvete. Fast himlen var också en konstig himmel om sanningen skall fram.

Vid 22 års ålder började Bertil gå i terapi. Av en händelse hamnade han hos en klassisk freudiansk psykoanalytiker. På två år lärde han sig att se allt och alla som produkten av undanträngd barndomssexualitet. Han kunde klassificera alla människors tankar och handlingar efter orala, anala och genitala impulser, allt enligt Freud. Hans vänner försökte säga till honom att inte ta Freud så bokstavligt. De hade en känsla av att Bertil var mer lik Freud än Freud någonsin var själv. Tyvärr förstod Bertil inte ens vad de menade. Själva den psykoanalytiska ideologin blev en sorts trygghet – en livsåskådning. Tillvaron föreföll nu Bertil inte fullt så förvirrande som förut. När folk bar sig konstigt åt kunde man alltid hänvisa till det undermedvetna.

Egentligen blev inte Bertil påtagligt löst från sin otrygghet och sina kontaktstörningar. Fastän förändringen var påtaglig var den ändå så ytlig. Den bestod bara i att han hade fått en ideologisk förklaring, en sorts ny karta över verkligheten. Den gav honom visserligen handlingskraft, men för att behålla den frihet som ideologin gav honom kunde han inte längre lyssna till sin omgivning. Hans vänner delade ju inte kartan med honom, och själv hade han inte upptäckt den verklighet han nu rörde sig med utan den var följderna av en indoktrinering. Hans liv hade därför inte förändrats. Han hade bara fått en sorts gipsförband runt själen.

Länge tänkte Bertil, att om han bara blev gift skulle allt lösas sig. De skulle då leva lyckliga i alla sina dagar precis som svinaherden alltid gjorde med prinsessan i sagan. Men inga sagor handlar om hur svinaherden kände sig i slottet en vecka efter bröllopet, och på samma sätt blev också äktenskapet en överraskning på många vis för Bertil. Ett ofta återkommande konfliktämne handlar om vem som skall fatta beslut i familjen. Bertil som är otrygg och obeslutsam upplever det just av denna orsak som en förödmjukelse att hans hustru har lättare att fatta beslut. På ett sätt är det skönt när hon gör det, men samtidigt blir han så osäker på sin egen roll i familjen att han inte orkar med det.

Han väntar därför med alla beslut så länge som möjligt, tills Birgitta avgör saken och i ord eller handling konstaterar vad som är bäst att göra. Då blir Bertil besviken och anklagande: ”Du försöker göra mig till toffelhjälte...” Birgitta upplever både förtvivlan och förvirring. Om hon inte beslutar är det fel. När hon beslutar blir hon anklagad. Har hon egentligen gift sig med en man eller ett barn?

I religiöst avseende har Bertil i många år varit en sökare. Två år innan han träffade Birgitta kom han till tro och gick med i den församling där han träffade henne. Men med tiden börjar Bertil läsa Bibeln som han förut läste Freud. Det blir en bokstavlighet på fel sätt. Där han förut såg exempel på undanträngd barndomssexualitet bakom människors ord och handlingar ser han nu i stället andliga impulser. Lite magknip kan nu inte bara vara lite magknip utan klassificeras som en demon i magen. Han glider in i en superandlighet. Vänner i församlingen försöker korrigeras detta, men Bertil svarar harmset att han inte vill ta råd av liberalteologer som inte håller Ordet i ära.

Mycket snart börjar Bertil profetera. Hans inre osäkerhet, ångest och förvirring återspeglar sig emellertid i budskapen, som innehåller mycket av både dom och fördömelse. Andra otrygga människor känner sig föraktade av Gud, när de hör hans profetior. Mindre lättpåverkade människor riskerar i stället att gripas av förakt för profetiskt tal. Bertil tål inte att hans budskap prövas. Han har därför utvecklat en rad tekniker som skall göra det extra pinsamt för den som vill pröva budskapen – han talar t.ex. mycket om kritikens ande.

Profeterandet ger Bertil den känsla av auktoritet och självförtroende, som han länge längtat efter. I församlingen dras några människor, som är lika otrygga som han själv, till honom och han blir en sorts ledargestalt för en karismatisk missnöjesgrupp. Men de som underordnar sig hans ledarskap mår inte väl av det. Han talar mycket om vikten av att växa i tro vilket i hans version inte betyder att växa i barnskap och gudsberoende utan i säkerhet och en sorts hårdhet. Han har många visioner för sitt liv och sin verksamhet, men typiskt nog är avståndet mellan vision och verklighet alltid påfallande stort. När visionerna inte låter sig genomföras får Djävulen skulden.

Bertils äktenskap blir inte bättre av superandligheten. Han fattar visserligen beslut lättare än förut och har alltid ett bibelord till hands för att motivera sin ståndpunkt. Men egentligen lyssnar han sämre än förut till Birgittas önskemål och person. Kvinnan skall ju underordna sig....

MOZARTSYNDROMET

Mirjam går på Musikhögskolan. Hon har siktat inställt på att bli konsertpianist och många förutspår en lysande bana. Hon spelar inte bara piano utan förefaller behärska det mesta från gitarr till oboe.

På många sätt är hon nöjd med sin tillvaro. Musiken har alltid funnits i hennes liv. Båda hennes föräldrar är musiker och hennes egen karriär vid tangenterna började när hon var 4 år gammal. Kunde lille Mozart spela sina första pianokonsertter vid den åldern så varför skulle inte hon? Det får ju böjas i tid som krokigt skall bli...

Naturligtvis valde hon inte själv vid så unga år att ägna sitt liv åt musiken utan valet var föräldrarnas. Och siktet var tidigt inställt på att hon skulle bli något stort. Sandlådan fick vänta. Det ensamma tränandet blev i stället hennes livsstil. Eftersom hon har en obestridlig musikalisk begåvning, infinner sig framgångarna slag i slag och hennes väg mot stjärnorna kantas av mycket beröm redan från början. När hon i vuxen ålder tänker tillbaka på sitt liv kan hon inte minnas att hon haft en olycklig barndom. Hon är tvärtom tacksam för allt som hänt, och hon trivs med både musiken och berömmet.

Men sandlådan fick som sagt vänta – eller rättare sagt: den blev aldrig av. Så den plats där människor lär sig både att samarbeta och hantera konflikter hoppade hon helt enkelt över. Och något som skulle bidragit till hennes känslomässiga mognadsprocess under barndomsåren gick hon miste om.

Detta märks emellertid inte i Mirjams liv förrän en kurskamrat blir förälskad i henne och häftigt börjar uppvakta henne. Till en början blir hon glad över detta och uppmuntrar honom. Och allt går bra så länge man bara har sin relation som ett tidsfördriv. Man går ut tillsammans och roar sig utan att egentligen komma varandra särskilt mycket inpå livet trots förälskelsen.

Men en dag friar kavaljeren. Till sin egen stora överraskning får då Mirjam svår ångest. Så länge allt var en flört kände hon sig väl till mods, men nu håller flörten på att förvandlas till en relation, och hon har satsat sitt liv på att fungera vid pianot mer än på att lära sig vad relationer är. Plötsligt blir hon djupt otrygg. Är detta verkligen den man hon skall gifta sig med? Hon tycker inte att hon känner honom. Hon vet inte ens om hon älskar honom. Men omvänt vet hon heller inte om hon inte vill ha honom. Plötsligt upptäcker hon, att hon egentligen inte känner sig själv som människa – bara som pianist, och det räknas inte i det här sammanhanget.

Kavaljeren känner sig minst sagt förvirrad. På något sätt förefaller hans frieri ha kommit som en obehaglig överraskning, men han kan inte bli klok på vad det obehagliga egentligen består i. Mirjam börjar nu stöta bort honom men gör det inte konsekvent utan uppmuntrar honom dessemellan. Hon försöker dra ut på tiden i hopp om att vinna klarhet, men situationen blir bara allt jobbigare. Till sist känner han sig så förnedrad att han gör slut. Mirjam går in i en ganska lång depression efteråt. När depressionens dimmor lättar, satsar hon ännu mer beslutsamt på sin karriär.

TORTYRENS OFFER

Alfred är nu 76 år. Han är från början tysk jude och bodde i den del av Tyskland som nu tillhör Polen. Han kom till Sverige ganska snart efter kriget direkt från ett koncentrationsläger, där han i drygt två års tid överlevde gaskamrarnas hot.

Om man inte förstår hans situation kunde man tänka, att han skulle vara glad och lycklig över att ha sluppit undan. I själva verket kan Alfred inte besluta sig för om han skall se detta som en lycka eller ej.

Det tog några år efter kriget innan det blev helt klart för Alfred hur många av hans anhöriga som hade överlevt. Eftersom hans hemtrakter hamnade öster om Järnridån, kan han ännu i dag inte vara helt säker. Så mycket vet han emellertid, att hans hustru och tre barn sköts ner på öppen gata av nazisterna. Han har kontakt med några avlägsna släktingar, det är allt. Efter några år gifte han om sig med en svenska. Hon själv var änka och hon hoppades att Alfred skulle kunna dela hennes livsglädje och komma ut ur sin ständiga depression. Så småningom visade det sig att det inte blev han som delade hennes glädje utan hon som delade hans svårmod och egenartade ångest.

Han berättar inte så gärna om krigsåren. Men när han gör det får man en känsla av att det på något vis inte gäller honom själv. Han talar om koncentrationslägrets stank, skräck, svält, förnedring, ångest, sjukdomar och tortyr med en underlig blandning av lidelse och opersonlighet. Man kan uppleva någon sorts hat i hans innersta, men samtidigt leker ett lätt leende i hans mungipor. Man blir inte klok på honom själv. Det är som om man satt i varsin glasbur och utbytte kunskap med hjälp av morsesignaler.

Alfred är numera åter änkeman. Han lever tillbakadraget eller kanske snarare isolerat. Han har ju sett mänsklig ondska i stor skala. Det var ju inte bara så att någon enstaka människa förgick sig emot honom. En hel nation gjorde det – alla människor inom synhåll och hörhåll. Och han vet att judeförföljelserna pågår än i dag i öststaterna. Ingen människa gick att lita på. Varför skulle man kunna lita på någon nu? Inte ens han själv var förtroende värd. Det hände många gånger att han stal lägerkamraternas knappa matranson för att själv kunna överleva – vad det nu skulle tjäna till. Så hans svek är kanske grunden till att han ännu i dag är vid liv. Inte ens honom kunde man lita på.

I sin isolering och stillsamma resignation lever Alfred ett skötsamt liv. Men någon framtid har han inte upplevt sig ha sedan kriget bröt ut. Den tog nazisterna ifrån honom, när de berövade honom varje illusion om att människan innerst inne skulle vara god. Det är ju en sak att ha teoretisk kunskap om mänsklig ondska. Det är något helt annat att ha en massiv erfarenhet.

KOMMENTAR

De människor jag nu beskrivit upplevde sig alla under längre eller kortare tid som ensamma och kontaktlösa. Men inte alla är ensamma i yttre mening så som Eva-Lena eller Alfred. Kristina lever ihop med sin mor. Bertil och Axel har eller hade familj och församlingsgemenskap. Hasse kan i Kristinas ögon kanske te sig avundsvärd i sin förmåga att knyta kontakter. Mirjam, i all sin skicklighet,

rör sig ibland många vänner som beundrar henne. Men hon visar sig ha svårt att gå från arbetsgemenskap till livsgemenskap.

Ensamhet är ett upplevt tillstånd. Bara den ensamme kan avgöra om han är ensam eller ej. Låt oss nu gå vidare för att se hur upplevelsen av ensamhet uppkommer.

KAPITEL 3

GEMENSKAPENS VILLKOR

Om den plågsamma ensamheten är mörker så är gemenskap ljus. Innan man försöker beskriva mörkret måste man veta vad ljus är. Den blinde, som aldrig sett ljuset, kan inte föreställa sig vad mörker är. På samma sätt som fullkomlig hälsa är ett sällsynt tillstånd är också fullkomlig gemenskap något som kanske ingen av oss riktigt smakat. Vad vi har erfarenhet av är kanske oftare att betrakta som hyggliga kompromisser i en ofullkomlig värld.

Ofta när vi haft en trevlig dag tillsammans säger vi att vi hade en så underbar gemenskap. Detta sätt att använda ordet är djupt främmande för Bibeln. Gemenskap är nämligen ett tillstånd som uppstår genom två eller flera individers varaktiga sammansmältning. Äktenskapet är här grundmodellen. Paulus citerar skapelseberättelsen när han skriver (Ef. 5: 31-32):

”Fördenskull skall en man övergiva sin fader och sin moder och hålla sig till sin hustru, och de två skall bli ett kött.” Detta är en stor hemlighet. Jag tillämpar det på Kristus och Kyrkan.

Gemenskap i biblisk mening innebär att alla gränser mellan individer får falla så att två eller flera avgränsade jag blir ett gemensamt vi. Den attityd av öppenhet som härmed uppstår är ett grundelement i det som Bibeln kallar tro. Rakt på sak säger Paulus att detta är en stor hemlighet. Låt oss därför utgå från att en stor orsak till vår tafatthet inför ensamhetsproblemen består i att vi inte har tillräcklig kunskap om vad den gemenskap består i som vi så ivrigt eftersträvar.

ETT ENSAMT KORN

Individualism och gemenskap är oförenliga. Individualismen måste dö för att gemenskapen skall kunna uppstå. Därför ligger det stor vishet i Jesu ord om vetekornet (Joh. 12:24- 25):

Tro mig, det är så: Om inte vetekornet faller i jorden och dör, blir det aldrig mer än ett ENSAMT korn. Men om det dör, bär det rik frukt. Den som älskar sitt liv, han mister det. Men den som hatar sitt liv i denna världen, han skall bevara det och få evigt liv.

Att hata sitt liv i denna världen är inte liktydigt med att gå i självmordstankar.

Snarare vill Jesus visa oss att när vi låter vetekornets dödsprocess gå över våra liv så måste det ske av fri vilja. Normalt gifter man sig inte under pistolhot – man önskar få göra det frivilligt. Och äktenskapet blir hållbarare om båda parter inte bara gifter sig för att få sällskap med varandra utan gör det för att frivilligt smälta samman från två jag till ett vi. Gemenskap kan därför aldrig uppstå genom att man tvingar sig på en annan och pressar honom till att ge upp sin individualism. Då älskar han fortfarande sitt egenliv i denna världen och någon verklig gemenskap uppstår aldrig. Man kan inte heller bara locka med vinstintresset att ”om du ger upp ditt egenliv så får du så fantastiskt mycket mer i stället för gemenskapen är så mycket finare”. Även i detta läget finns kärleken till egenlivet kvar – i själva verket är det ju den kärleken man försöker utnyttja i stället för att avskaffa den. Skall vi hålla fast vid äktenskapsmodellen blir detta liktydigt med att gifta sig för pengar och inte av kärlek.

Eftersom vi är skapade för gemenskap har vi svårt att leva utan den. Det gemenskapsliv som vi är konstruerade för och längtar efter är tänkt för en värld där varken synd eller lidande finns. Men det är inte i sådana förhållanden vi lever. Och därför är gemenskapen i våra nuvarande omständigheter något högst tveeggat. Låt oss lyssna till två vittnesbörd om den fulla gemenskapens konsekvenser som Paulus ger oss:

Lider nu en lem, så lider alla de andra med den. Blir en lem ärad, så deltar alla de andra i glädjen (1 Kor. 12:26).

Vem blir svag utan att jag känner min svaghet? Vem kommer på fall utan att jag blir bränd? Måste jag berömma mig, så vill jag berömma mig av min svaghet (2 Kor. 11:29-30).

Gemenskap betyder att de andras lidande också blir mitt. Jag kan inte skydda mig eller dra mig undan. När den som jag har gemenskap med blir hedrad så finns det heller ingen plats för avundsjukan, inte därför att den är förbjuden utan för att den genom mitt fria val har fått dö. När så har skett kan jag i stället glädja mig som om jag själv blev hedrad.

Så frågan blir nu i syndens och lidandets värld: hur mycket verklig gemenskap vill vi egentligen ha? Hur mycket orkar vi och hur mycket önskar vi? Å andra sidan kan vi också förstå att om vår individualism kan få lov att dö så till den grad att vi kan glädja oss åt andras heder som om den var vår egen, så kommer det heller inte att saknas glädjeämnen som balanserar det delade lidandet.

GEMENSKAPENS NYCKEL

Vad är det då som gör det möjligt för oss att dela både sorger och glädjeämnen med andra som om de vore våra egna? Svaret är inlevelsen. Vägen till gemenskap inrymmer därför en stärkt och förutsättningslös inlevelseförmåga.

Om du får bekymmer kanske du vill få tala med någon om det som trycker dig. Antagligen tänker du då först igenom vem du skulle kunna gå till. Det du önskar dig är inte en människa med normal hörsel, utan du ser dig om efter en som kan lyssna. Det finns hörselskadade människor som är goda lyssnare. De flesta är dåliga lyssnare trots fullgod hörsel. Att lyssna innebär att man låter sig påverkas av det man hör. Man behöver inte bli en vindflöjel för det. Jesus var under sitt jordeliv en god lyssnare men han var ändå ingen kameleont.

För detta måste strykas under: när vi låter individualismen dö så betyder inte det att vi begår en självutplåning och förvandlas till massproducerade robotar. Tvärtom. Vi är skapade till att vara olika och gemenskapen bygger på att vi är så unika som vi är skapade att vara. Det som dör är inte människans unika identitet. Det som däremot måste dö är vinstintresset.

Att lyssna innebär därför att man lever sig in i det man hör och påverkas till medkänsla i både glädje och sorg. Den som lyssnar uppslukas inte genom sitt lyssnande av den som talar så att hans egenart går förlorad. Men han delar den andres situation och upplevelse. Med ett gammaldags ord kallas detta för "delaktighet". I svenska bibelöversättningar används det som likvärdigt med "gemenskap" i översättningen av det grekiska "koinonia". Gemenskap betyder alltså att vi blir delaktiga i varandras liv fullt ut. Det betyder däremot inte att vår självständighet utplånas så att kollektivet förtrycker den enskilda människan. Tvärtom måste självständigheten på allt sätt värnas för att individualismen skall kunna dö på ett sunt sätt.

Lyssnandet måste vara ömsesidigt för att gemenskap skall uppstå. Eva-Lena törstar efter kärlek men har aldrig kunnat ta emot den fastän många ville ge. Varför? Något är fel på hennes lyssnande. Det märker vi också på detta att hon inte önskar lyssna in omgivningens lidanden. Hon talar bara om sig själv och förväntar andras lyssnande. Därmed kan hon på något vis inte ens lyssna in det hon ivrigast längtar efter.

FALSKA VÄGAR TILL GEMENSKAP

Nu har vi alltså kommit till slutsatsen att människan öppnas för verklig gemenskap genom att hennes självständighet växer till och hennes individualism får dö. Hon blir då på ett meningsfullt sätt lyssnande och får förmågan till inlevelse. Många tekniker som syftar till s.k. gemenskap bygger på att människans självständighet undermineras så att hon blir en flockvarelse under en "stark" ledare. Denna form av samhörighet är främmande för det bibliska gemenskapsbegreppet.

Andra genvägar till "gemenskap" bygger på att människor upplever likheter i målsättning, strävan, ideologi etc. I regel är detta liktydigt med att vinstintresset

inte har fått dö utan att det i stället användes i gruppbildande syfte. I dessa sammanhang lyssnar man i regel bara till liktänkande – alltså i grunden bara till sig själv. Det är ju gemenskap av detta slag som Bertil har samlat runt sig i sin karismatiska missnöjesgrupp. Även många vanliga församlingar hålls mera ihop genom liktänkande och gemensamma målsättningar än genom sammansmältning ens i smågrupper.

Låt oss illustrera det bibliska gemenskapsbegreppet med en tillämpning från församlingslivet. Paulus skriver (1 Tess. 5:19-22):

Släck inte Andens eld. Förakta inte profetiskt tal. Granska allt, behåll det som är gott, avhåll er från allt ont, vad det än är.

Det fordras god självständighet för att pröva profetiskt tal, inte minst om det kommer från en allmänt aktad andlig ledare eller från en person som tydligt signalerar – kanske genom att fördöma all ”kritiklust” – att prövning inte är önskvärd. Har du någonsin varit på en konferens där det profeterats och du känt dig obehaglig till mods men där alla andra blev hänförda över det nya och fantastiska budskapet? Du ville pröva i ditt inre men vågade inte göra det ens där. För om du hade kommit fram till en annan ståndpunkt än de andra så hade du varit utanför deras gemenskap. Om profeten eller hans omgivning motarbetar prövningsfunktionen så har hans eller deras individualism inte dött och då begärs det i stället att du skall ge upp din självständighet för att inte gruppen skall splittras.

Det faktum att man så sällan får uppleva en verklig prövning av profetiskt tal är en illustration så god som någon till att också vi kristna står ganska främmande för grunderna till den gemenskap vi så gärna predikar om. Inte undra på att många profetiska högkonjunkturer avlösts av att hela generationer sedan gått omkring med förakt för profetiskt tal.

GEMENSKAP I LJUSET

Man kan inte ha gemenskap med alla människor och man kan inte låta sig påverkas av varje budskap. Det är därför man måste pröva ett budskaps innehåll liksom man måste klargöra människors avsikter för sig. Annars kan man inte veta vem eller vad man kan förtro sig åt. Johannes uttrycker detta faktum så här (1 Joh. 1:7):

Men vandrar vi i ljuset – så som han är i ljuset – då har vi gemenskap med varandra, och Jesu hans Sons blod renar oss från all synd.

Ljuset – sanningen är den nödvändiga förutsättningen för verklig gemenskap. Både Axel och Hasse som inte är äkta i sina personligheter har fått uppleva att sanning och äkthet är nödvändiga förutsättningar för gemenskap.

Den verkliga sanningen ges på ett barmhärtigt sätt men upphör för den skall inte att vara sanning. Om vi åter skall lyssna till Johannes så säger han så här om Jesus (Joh. 1:14 b + 1:17):

Vi skådade hans härlighet, härligheten som den Enfödde fått av sin Fader, full av nåd och sanning.

Ty genom Moses blev lagen given, men nåden och sanningen kom genom Jesus Kristus.

Den nakna sanningen kan vara dödande obarmhärtig som lagen. Guds fullkomlighet förkroppsligades i Jesus när sanningen förenades med den nåd som gör att man alltid vågar utsätta sig för sanningen. Kombinationen av nåd och sanning är alltid gemenskapsbefrämjande. Budskap med ett sådant innehåll mår man alltid väl av att öppna sig för även om det leder till smärtsam omprövning. Den som skall ge ett sådant budskap till en annan måste först ha levt sig in i hans liv och gjort det med kärlek. Då vågar man också ta emot det med inlevelse sedan man prövat det och funnit både nåden och sanningen. Och med människan bakom ett sådant budskap kan man alltid ha gemenskap. Han vandrar ju i ljuset. Men man måste ju själv vilja göra det samma, förstås.

En god tumregel är att om du möter en person som verkligen lyssnar till dig och är öppen mot dig, så kan du ge honom samma förtroende tillbaka. Om han sedan inte sviker dig kan du låta förtroendet växa och ”släppa in” honom allt mer i ditt liv. Å andra sidan: om han försöker utöva makt över dig, om han missbrukar ett givet förtroende eller om det bara visar sig vara stor skillnad på sken och verklighet i den personens liv, så får du bedöma hur stort mått av öppenhet och gemenskap ni verkligen kan ha.

Det är värt att åter stryka under att man är inte kallad att ha någon annan sorts gemenskap än den som sker i ljuset. Jesus drog sig ifrån människor som inte följde gemenskapens spelregler. Vi läser en notis hos Johannes (Joh. 2:23-25):

När han var i Jerusalem under påskhögtiden var det många som kom till tro på hans namn, när de såg de tecken som han gjorde. Men Jesus anförtrodde sig inte åt någon av dem, eftersom han kände dem alla och inte behövde någon som talade om för honom hurdan en människa var. Han visste av sig själv vad som fanns i människohjärtat.

Johannes låter oss veta, att Jesus här tillsluter sig för dessa judar, som nog var entusiastiska inför under och tecken men inte hade rätt motiv för att leva i gemenskap med honom. Hans inlevelse ändrades inte, vad vi kan förstå, men han gjorde sig anonym. På samma sätt berättar Matteus (Matt. 11:25-27):

Vid den tiden tog Jesus till orda och sade: Jag prisar dig Fader, du himmelens och jordens Herre, för att du har dolt detta för de visa och kloka, men uppenbarat det för de små och olärda. Ja Fader, så var ju din goda vilja. Allt har av min Fader blivit anförtrott åt mig. Ingen känner Sonen utom Fadern. Inte heller känner någon Fadern utom Sonen och den för vilken Sonen vill göra honom känd.

Det är inte allmänna teologiska sanningar som fördöljs för de visa och kloka (eller vi kanske skulle säga ”de smarta och fiffiga”) utan det är Guds personlighet. Våra begärelser stänger oss ute från den djupare gudsuppenbarelsen liksom de blockerar varje relation mellan människor.

Om mörkret/synden bryter sönder gemenskapen så måste vi vinna mer kunskap om hur detta går till så att vi kan lära oss att ta emot gemenskap där den är möjlig. Tydligen kan vi inte förstå ensamhetens problem om vi inte förstår vad synd och rättfärdighet är.

AVSLUTANDE BÖN

Herre, lär mig att se skillnad på individualism och självständighet. Låt därför min egoism få dö men låt min självständighet få växa. Jesus, du satte aldrig dig själv i främsta rummet. Ändå gick du inte omkring och sa ja när det hade varit rätt att säga nej. Ge mig av ditt livsmod så att jag på samma sätt kan avgöra vad som är Faderns vilja och följa den. Men gör mig samtidigt lyssnande inför människor så att jag inte går min egen väg i hårdhet och menar mig gå på dina vägar. Hjälp mig att urskilja vilka människor du har gett mig att ha gemenskap med. Ge mig uthållighet i samvaron med dem så att jag inte flyr vid minsta jobbighet eller sluter mig som en mussla. Ge mig modet att vara mig själv så långt jag vet vem jag är så att jag kan vara äkta. Ge mig också modet att kunna låta mig formas av den gemenskap du ger mig. Amen.

KAPITEL 4

FRIHET OCH ENSAMHET

Johannes berättar för oss om ett tillfälle när en skara judar ”av misstag” kom till tro på Jesus. Följande dialog utspinner sig (Joh. 8:31-33):

Då sade Jesus till de judar som hade satt tro till honom: Om ni förblir i mitt ord, så är ni verkligen mina lärjungar, och ni kommer då att förstå sanningen, och sanningen skall göra er fria. De svarade honom: Vi är ättlingar till Abraham och aldrig har vi varit trälarna under någon. Hur kan du då säga att vi skall bli fria?

Jesus säger till dessa nyvunna anhängare, att de kan bli fria, men de begriper inte vad han menar. De har nog sett sig som fria i hela sitt liv. Uppenbarligen betyder ordet frihet olika saker för Jesus och för denna skara av judar.

TVÅ SLAGS FRIHET

När en människa säger att hon vill vara fri, så menar hon i regel, att hon vill slippa känna sig bunden av andras önskemål och andras situation. Hon vill bli fri till att göra det hon själv vill. Ibland hör man fältropet: ”Låt oss slänga av oss alla bojor och band. Vi vill inte längre vara slavar under gamla traditioner och moralbud.” Man väljer nu ”frihetens” livsstil.

Den fallna människans liv går ut på att hon vill leva för sin egen skull. Samtidigt vill hon att det skall se ut som om det hon gjorde var rätt. Därför finns det alltid en uppdelning av hennes liv i sken och verklighet. Det finns alltid en yta som ser fin ut och en underliggande verklighet som inte gör det. Det hon nu med ett hedrande ord kallar frihet kan vi med ett verklighetsförankrat ord lika gärna kalla hänsynslöshet. Friheten består i önskan att slippa ta hänsyn till någon annan än sig själv.

Den frihet, som består i självförverkligande, kränker gemenskapen. Den är synd i ordets djupaste mening. Den har egenskapen att den sprider ensamhet i den frihetssökande människans omgivning. Personer i hennes närhet blir på olika sätt svikna av henne och kan därmed komma att uppleva besvikelse på henne. Om ingen ändring sker måste till sist de som blivit svikna överge den som svek dem. Relationer går nu slutgiltigt sönder, men de har varit kränkta och i grunden skadade till döds redan från den stund en person började söka sin egen frihet.

Till sist blir den frihetssökande människan övergiven av dem som hon från början svek i sin frihetslängtan. Hon har spritt ensamhet omkring sig, och hon kunde länge göra det utan att själv bli ensam, eftersom omgivningen till en tid höll till godo. Nu har ensamheten också hunnit upp henne själv. Långt ifrån alltid ser hon nu, att hon får skörda vad hon själv har sått ut. Hon har ju för sin del bara levat i frihet, och här går andra människor och sviker henne på det skamligaste. Så hänsynslösa människor kan vara...

Vi upprepar nu vår grundläggande iakttagelse: synd och ensamhet hör alltid ihop. Men den som blir ensam behöver inte ha varit den som valde syndens falska frihet. För synden har alltid en lockelse: den falska friheten, men den leder också alltid till en förbannelse: ensamhet. Och typiskt nog drabbar förbannelsen omgivningen först och syndaren sist. Lockelsen kan därför länge utöva sitt välde ostört i syndarens liv. I det längsta ser synden ut att löna sig.

Men det kommer kanske en dag, då den frihetssökande människan under trycket av omgivningens reaktion ser sitt liv med deras ögon. Då dignar hon själv under problem, ångest, ensamhet och inte minst skuld och skam. Då börjar hon ropa efter frihet, men nu betyder ordet det motsatta mot förut. Nu gäller det frihet från förbannelsen, djupast sett friheten att på nytt få leva i verklig gemenskap. Tyvärr är det vanligt, att människan vill bli fri från syndens förbannelse men ändå på något sätt ha kvar dess sötma. Ett typiskt exempel är alkoholisten, som inte vill ha helnykterhet utan som längtar efter att återfå kontrollen över sitt drickande.

DEN BLOCKERADE INLEVELSEN

Direkt efter syndafallet möter vi berättelsen om Kain och Abel (1 Mos. 4:1-16). Kain och Abel offrade båda till Gud men bara Abel fick svar. Detta utlöste en avundsjuka hos Kain och han ruvade på hämnd tills han slutligen dödade Abel. Inte ens Guds tilltal kunde få Kain på andra tankar.

Låt oss nu göra ett tankeexperiment. Antag att Abel hade kunnat höra och förstå allt vad Kain tänkte. Hade Kain då kunnat leva i sin avundsjuka och sitt hämndbegär? Självklart hade dessa varit omöjliga. Kain hade fått göra upp med dem direkt. Om vi visste allt om varandra skulle synden bli en omöjlighet. Att våra tankar och avsikter kan hållas fördolda är en förutsättning för syndens ambitionsliv. Utan denna möjlighet skulle vi inte kunna svika varandra och ändå uppehålla ett sken av rättfärdighet inför oss själva och vår omgivning så som vi nu kan.

Om vi går ett steg längre: antag att Kain hade kunnat känna så stor inlevelse i Abels liv att en skada på hans broder var som en skada på honom själv. Hade han då kunnat döda sin broder? Eller hade inte då den fullkomliga inlevelsen medfört att det bönesvar som Abel fick också hade blivit ett lika stort

glädjeämne för Kain?

Alltså kan vi säga att Kains synd förutsatte att Abel inte kunde leva sig in i Kain och inte Kain i Abel. Den upphävda inlevelsen är inte grunden för synden men en stor förutsättning. När människan väljer självhävdelsen, så måste inlevelsen stängas av. Då måste vi dölja oss för omvärlden och förhärda oss inför konsekvensen av det vi gör. Om därför den avstängda inlevelsen är ensamhetens startpunkt, så är redan det goda självförverkligandets handlingskraft beroende av att man frivilligt väljer detta steg in i ensamheten. För den som tar detta steg blir ensamheten inte i förstone ett lidande. Det kan den dock snart nog bli för omgivningen, när hon i kraft av sin ambition att bli något hon inte är, börjar svika människor omkring sig.

SYND OCH ENSAMHET

Före syndafallet varnade Gud Adam för att han skulle ”döden dö” om han åt av frukten från Kunskapens träd. När han nu inte strax avled i hjärtstillestånd trots varningen så beror det kanske både på Guds nåd, som ger anstånd till frälsning, men också på att begreppet död i hebreiskan inte i första hand är knutet till utplåning utan till brustna relationer. Adam förlorade omedelbart den förmåga till inlevelse som han förut haft. När Gud kom i lustgården sprang Adam och gömde sig för nu kände han honom inte längre. Gud hade blivit en främling. Visst finns inlevelseförmågan kvar men antagligen rör det sig om mycket torftiga rester av det människan var skapad med. Adam ville ha kunskap – och därmed makt. Han ville bli som Gud. Men i stället miste han inlevelsen och blev ensam. Han gjorde i sanning ett dåligt byte. Men hur ofta gör inte vi alla samma dåliga affär?

Om ensamheten inte vore en frestelse, skulle den inte vara något problem. En stor del av tragiken ligger i att lidandet i början inte faller på den som väljer ensamhetens väg. Många oskyldiga blir också drabbade.

Kanske är en av de viktigaste frågorna vi möter i livet just vad vi gör med det mått av inlevelse som vi har. Individualismen kan få dö. Leve självständigheten och inlevelsen.

AVSLUTANDE BÖN

Herre väck min inlevelse. Gör mig till en människa som lever i full gemenskap med de människor du ger mig. Gör mig villig att dela deras lidanden efter förmåga och rena mig från den avund som hindrar mig att glädja mig åt andras glädjeämnen. Gör mig fri från det falska frihetsidealet. Hjälp mig så att jag kan få läkedom för alla skador som min falska frihetsjakt har lett till. Och hela mig också från verkningarna av andras falska frihetslängtan. Amen.

KAPITEL 5

KANAL 3

Lukas berättar för oss (Luk.24: 13-35) om två lärjungar som på uppståndelsedagen gick på vägen till Emmaus. Som sällskap fick de den uppståndne Jesus. De kände dock inte igen honom, inte därför att han var oigenkännlig, utan därför att deras ögon var tillslutna på något vis. Sorgen, besvikelsen och förvirringen kanske gjorde dem så självupptagna, att de inte tittade efter. Jesus frågade vad de talade om och fick snart veta vad som upptog deras tankar. De hade blivit så besvikna och förvirrade när deras Mästare hade dött, och nu blev de ännu mer omtumlade, när det rapporterades att han uppstått. När de berättade detta började främlingen sucka: ”Vad ni är oförståndiga och tröghjärtade till att tro allt det som profeterna har talat!” Det hela slutade med att Jesus höll bibelstudium med dessa två lärjungar.

När de till sist såg vem det var som vandrat med dem, kommenterade de inte detta bibelstudium med orden: ”Usch så pinsamt att han skulle behöva gå igenom det där igen.” I stället sa de: ”Blev inte våra hjärtan brinnande i oss, när han talade med oss på vägen och lät skrifterna öppna sig för oss?”

Här gick de sörjande och förvirrade tillsammans med en person som de såg så lite på att de inte kände igen honom. Ändå upplevde de brinnande hjärtan. Hur gick det till? Det kan ha skett genom det han sa. Men han förebrådde dem samtidigt, och sådant får man normalt inte brinnande hjärtan av. Vi talar mycket om kroppsspråket – att miner och gester innehåller ett budskap som kan uppfattas med ögonen. Men, som sagt, de tycks ha sett ganska lite av mannen som utlade skrifterna.

Kan det inte ligga i deras kommentar efteråt att de borde ha känt igen Jesus långt tidigare på detta att de upplevde brinnande hjärtan i främlingens närhet på samma vis som de många gånger förr upplevt när de vandrat med Jesus före hans korsfästelse?

DET INRE ÖGAT

Låt oss knyta samman den här texten med några rader ur en förbön av Paulus (Ef. 1:17-18):

Jag ber, att han som är vår Herres Jesu Kristi Gud, härlighetens Fader, skall

skänka er en visdomens och uppenbarelsens ande till kunskap om sig själv. Jag ber att hans ljus skall lysa för era ögon – de som ni har i era hjärtan – så att ni ser, hurudant det hopp är som han har kallat oss till...

Här talar Paulus om ett inre sinnesorgan med vilket Guds natur skall kunna uppfattas genom hans uppenbarelse. Det var just vad de två lärjungarna gjorde under sin vandring. De uppfattade Jesu gudomliga natur utan att varken se eller höra att det var han. Samma bön återkommer i annorlunda ordalag lite senare i samma brev (Ef. 3:16-19):

Jag ber, att han efter sin härlighets rikedom låter er växa till i kraft till er invärtes människa, genom sin Ande. Jag ber, att han låter Kristus bo i era hjärtan, genom tron, och att han gör er rotade och grundade i kärleken, så att ni tillsammans med alla de heliga förmår fatta bredden och längden och djupet och höjden och lär er känna det som övergår all kunskap: Kristi kärlek. Så skall den uppfylla er intill måttet av hela Guds fullhet.

Återigen talas det om att Anden skall uppenbara Guds godhet i vårt inre. Då blir Guds kärlek levande för oss, och vi får brinnande hjärtan. Detta är en process som består i att man får känna något som övergår all kunskap. Alltså handlar det inte om att vi bara talar ord om hur god Gud är, utan jämsides med våra ord finns det en annan kanal på vilken denna godhet och kärlek direkt kan överföras från Gud till människa när vi hör budskapet i ord.

Om syn och hörsel är de huvudsakliga kanalerna för oss när vi vill lära känna människor i vår omgivning, så kanske vi här stöter på en tredje informationskanal – ett inre sinnesorgan. Låt oss kalla syn och hörsel för kanal 1 och 2. Detta för naturvetenskapen okända sinnesorgan kallar vi då tills vidare för kanal 3.

EN AVSTÄNGD KANAL

Om vi nu tänker tillbaka på flera av de människoröden vi mötte i kapitel 2, så kan deras situation på ett anmärkningsvärt sätt förstås om det är så att det finns ett sinnesorgan för kärlekskommunikation, ett som dessutom tagit skada på något vis.

Eva-Lena och hennes kärlekstörst är väl den första personen man tänker på. Många har velat ge henne kärlek, men ingen har lyckats. Det är som om den inte nådde fram, som om man försökte intressera en blind människa för måleri. Eller snarare som om man hade en blind människa som hela tiden försöker måla och inte kan begripa varför hon aldrig kan urskilja färgerna. Det är som om ord inte räckte för kärlekens överförande om inte orden bekräftades av en inre direktupplevelse. Och när denna saknas, så kan orden inte övertyga.

Alfreds hustru hade hoppats att hon skulle kunna ge honom kärlek och glädje. Nog har han uppskattat henne, men kärleken kunde han inte ta emot. Man når liksom ingen kontakt med honom. Både han själv och hans självvårdare upplever det som om de satt i var sin glasbur och skickade ord till varandra. Någon sorts direktkontakt är avbruten. Allt blir så opersonligt och dött. Formellt och intellektuellt är allt noga genomtänkt i det han säger, men kontakten blir teoretisk och oengagerad. Det är trots alla gräsligheter han varit med om svårt att känna riktigt medlidande. Man kan helt enkelt inte leva sig in i det han säger. En del beror på att han skildrar en så främmande värld, men detta räcker inte som förklaring.

Mirjam och hennes friare hör kanske också hemma här. Varför kunde hon inte bli säker på att han älskade henne? Om det inte var av kärlek, varför skulle han annars ha friat? Kan det helt enkelt ha varit så, att det finns en sorts kärlekens signaler som inte har med ögon och öron att skaffa som hon helt enkelt var för otränad för att ta emot?

Hasse har upplevt att många kvinnor blivit kära i honom. Han är ju vid ytlig kontakt en mycket charmig person. Men ingen av dem som haft sällskap med honom en tid har upplevt sig insläppt. Naturligtvis kan han inte dela sin inre värld med en halvt främmande kvinna. Men det handlar inte bara om att han inte berättat så mycket om sitt inre. Berättar om sig själv gör han ju på ett sätt hela tiden, och man känner sig ändå hela tiden hållen utanför – också innan det börjar gå upp för en att det är bra märkligt att en enda person har upplevt så mycket. Det är som om det fanns någon sorts direktkontakt som han bara inte bjuder på.

EN MÄRKLIG INLEVELSE

Den kanal 3 vars existens vi nu börjar ana måste alltså ge möjlighet till en sorts direktkontakt, en identifikation, en inlevelse. Den tycks på sätt och vis vara oberoende av ögon och öron även om ett samarbete mellan alla kanalerna kanske både är det normala och det önskvärdaste.

Låt oss nu lyssna till ett vittnesbörd av Paulus till församlingen i Kolosse, vilken han aldrig gästade så vitt man vet (Kol. 2:5):

Ty även om jag är kroppsligen frånvarande, så är jag ändå med er i anden och gläder mig när jag ser den goda ordningen hos er och fastheten i er tro på Kristus.

Paulus hade aldrig satt sin fot i staden. Säkert hörde han berättas om hur där var och det hade kunnat vara honom till stor glädje. Men han skriver något annat. Han skriver, att han är hos dem i anden, och att han ser hur de har det. Det kanske inte bara är ett fromt sätt att skriva: ”Jag tänker på er någon gång

ibland”. Det kanske skall fattas lite mer bokstavligt än så. Var och en som praktiserar mycket förbön kan ha gjort erfarenheten hur man ibland kan få ett speciellt engagemang i bönen. Man vet eller rättare anar hur ens bönebarn har det.

På samma vis skriver Paulus om ett möte i Korinth mellan folket där och honom, fastän han var på annan plats. En man i församlingen hade tillåtit sig att leva i öppen otukt och Paulus var klar över att detta inte kunde få fortsätta. Därför skriver han (1 Kor 5:3-5):

För min del har jag – frånvarande till kroppen men närvarande i anden – redan fällt domen över den som gjort något sådant, vid ett möte i vår Herres Jesu Kristi namn mellan er och min ande och vår Herres Jesu Kristi kraft som är med oss: Den mannen skall överlämnas åt Satan till kroppens fördärv, för att anden skall bli frälst på Herrens dag.

MÄNNISKANS ANDE

Om det nu skall finnas ett sinnesorgan som inte beskrivs i anatomiböckerna, hur skall vi kunna tro på dess existens? Ja, frågan är om hela människan verkligen beskrivs i anatomiböcker. Bibeln hävdar i stället att bara halva människan finns med i sådana beskrivningar. Fastän Paulus var på annan ort kunde hans ande ändå besöka församlingarna i Kolosse och Korinth, ty människan är något mer än bara materia.

En hörnsten i Paulus' människosyn är 1 Mos 2:7. Den versen är svåröversatt till svenska och vi skall därför citera dels vår ordinarie översättning dels Åkessons översättning, som är så ordagrann som möjligt.

Och Herren Gud danade människan av stoft från jorden och inblåste livsande i hennes näsa, och så blev människan en levande varelse

Och Jehová, Gud, bildade människan av jordens stoft och blåste livets ande i hennes näsa, och människan blev en levande själ.

Innebörden i denna vers är att människan är gjord av två sorters råmaterial. Dels är människan fysik och kemi – stoft från jorden. Men hon är också livets ande som inblåsts av Gud själv i hennes näsa – ett himmelskt råmaterial som tydligen inte är varken kemi eller fysik. När vi med naturvetenskaplig teknik studerar människan blir det med nödvändighet bara den materiella delen som kan vägas och mätas och vars anatomi vi kan studera.

De två råmaterialen står för de två aspekter av människans varelse som framför allt Paulus ofta återkommer till: kött och ande. Vad vill det då säga att människan blev en levande själ? Här måste vi klargöra, att i hebreiskan betyder

ordet själ inte alls det samma som det gör för oss. Vi ser på "själen" som sätet för tanke, vilja och känsla. I hebreiskan är ordet nephesh mera synonymt med kroppen eller rättare det kroppens liv som det pulserande blodet symboliserar. Själen är alltså i hebreiskan jämförbar med kroppen och i Nya Testamentet finner vi att Paulus använder orden "själ" (grek. psyché) och "kött" (grek. sarx) som ganska likvärdiga begrepp. Människan blev en levande själ d.v.s en kropp med liv, en kropp med ande.

På ett enda ställe talar om Paulus om vår varelse som ande, själ och kropp (1 Tess 5:23) men jag tror inte att vi skall göra för stort nummer av det, utan att vi att vi i huvudsak skall se människan som gjord av två råmaterial vilket också medför att hon lever parallellt i två världar, en synlig och en osynlig. Vid de dödas uppståndelse skall människans kropp som nu beskrivs som själisk (jfr 1917 års översättning som är ordagrann) förvandlas av råmaterial från himlen till en andlig kropp (1 Kor 15:42-50). Då skall hela vår varelse ha gemenskap med Gud. För den nuvarande tiden heter det att vi bara har gemenskap med Gud i vår ande (1 Kor. 6:17).

DÖDENS EFFEKT

När människan dör skiljs anden från själen-kroppen. Det heter om Jairus' dotter när Jesus uppväckte henne från de döda (Luk. 8:55):

Då vände livet (anden) tillbaka, och strax reste hon sig upp.

Det hebreiska ordet nephesh som översätts med "själ" betyder också på några ställen en död kropp, ett lik (3 Mos. 21:1, 4 Mos. 19:11-13). Både när Jesus och Stefanus dog så står det på olika sätt, att de befallde sin ande i Guds händer. Petrus nämner också om Jesus när han gick till dödsriket (1 Petr. 3:19):

I anden gick han bort och predikade för de andar som hölls i fängelse...

På senare år har åtskilliga intervjuundersökningar publicerats där man frågat ut människor vilka uppfattats som kliniskt döda ett kort tag, men där personen åter blivit levande. Stora växlar har dragits på att personen ofta upplevt sig gå genom en lång tunnel för att sedan möta en ljusgestalt vilken en del kristna menat vara Jesus. Dessa undersökningar har ifrågasatts både av materialister och av somliga kristna. De förra har menat att man inte kan dra några slutsatser av upplevelser gjorda under en stunds syrebrist i hjärnan. De senare har funnit det egendomligt att ljusgestalten så ofta tycks benägen att frälsa alla oavsett tro eller liv på denna sidan. Om det vore Jesus som dessa kortvarigt "döda" hade mött, så stämmer han dåligt överens med evangeliernas Jesus. (Min hustru har dock mött en man som i denna situation gjorde en ångestupplevelse.)

Men ett vittnesbörd ges oss ibland i dessa sammanhang, värt att ta vara på.

Somliga – jag har själv träffat en sådan person – kan efteråt berätta hur de satt uppe under taket och tittade på sin döda kropp. De hörde och såg hela återupplivningsarbetet och kunde efteråt med sjukvårdspersonalen bekräfta både vad de hörde och vad de såg. Denna typ av erfarenhet stöder tanken att människan inte bara är materia utan också ande, och att anden lämnar kroppen när kroppen dör.

SAMVETET ÄR KANAL 3

Det sinnesorgan vi nu är ute efter är en del av människans ande. I Bibeln kallas det för människans samvete. Själva detta ord betyder ordagrant (även i grundtexten) ett organ med vilket man kan samveta, alltså veta något tillsammans med någon annan. Detta är precis det organ för inlevelse som vi söker efter. Samvetande och inlevelse är två olika ord för samma företeelse. Kroppen har sina sinnesorgan och anden har sitt – samvetet. Och samvetet är inte en medfödd moraltabell som somliga tror och inte heller resultatet av uppfostran och prägling (överjaget) som andra menar. Samvetet är inte heller Guds röst, för då skulle vi inte kunna ge varandra dåligt samvete. Samvetet är ett sinnesorgan med vilket vi gör andliga registreringar av Gud, av den onda andevärlden och av varandra.

Orden för ande och vind är identiska både i grekiskan och i hebreiskan. Vi kan se luften (inte luften som materia) som en bild för människans ande – en del av henne själv som på samma gång når in i hennes innersta och samtidigt långt utanför skinnets gränser. Sitter man några personer i ett rum och andas kan man inte säga att luften tillhör någon särskild person. Luften är gemensam. På samma sätt ger människans ande uttryck för det innersta och mest genuina i människan samtidigt som den symboliserar gemenskapens sammansmältningsprocess.

Vi är alltså skapade av två råmaterial och lever samtidigt i två världar vilka i vår varelse finns sammansmälta till en oskiljbar enhet så länge vi lever. Därför kommunicerar vi med varandra samtidigt i båda världarna med både andliga och fysiska medel. För en fullödig kontaktupplevelse behövs båda slagen av signaler. Ingen kan riktigt ersätta den andra.

Framför allt vid den stora grupp av lidanden som i psykiatrin kallas psykos och gränspsykos kan en erfaren psykiatriker ställa rätt diagnos nästan innan patienten öppnat munnen genom att han erfar en speciell känsla av en glasvägg mellan patienten och honom själv. Visst finns det psykotiska lidandet ofta även i ansiktsuttryck, kroppshållning etc men glasväggskänslan är så speciell att jag personligen hellre vill se den som ett uttryck för andlig kommunikation än för fysisk. Den är ett samvetande, eller kanske hellre en brist på samvetande, snarare än ett iakttagande.

I vår relation till Gud har vi i dag bara kanal 3 att tillgå. Inte sällan träffar man kristna som längtar intensivt efter en gudsupplevelse i sitt liv men förgäves. Likt Kristina i kapitel 2 är de i regel också ensamma på det mänskliga planet och de har med tiden bett, läst Bibeln, sökt förbön och samtal och många har ökat sin plåga med mycket grubbel. Många kristna som aldrig haft svårt att uppleva Guds närvaro och nåd kommer med enkla råd, eftersom det hela var en enkel affär i deras liv: ”Du skall bara tro” eller: ”Du skall bara ta emot”. Sådana ord är innehållslösa för Kristina och ökar bara hennes smärta ytterligare.

Om samvetets kanal 3 skadas så uppstår den upplevelse av isolering från både Gud och människor som t.ex. Kristina lider av. Att instruera henne till att ”ta emot” som om hennes samvete var oskadat är lika tanklöst som att i lätt ton säga till en förlamad att han skall stå på de ben som inte bär honom. Det är barmhärtigare och effektivare att söka vägar till helande av den skadade samvetsfunktionen.

AVSLUTANDE BÖN

Tack Gud för att du har gett mig ett samvete. Lär mig förstå att det inte är en moraltabell och inte ett centrum för skuld känslor utan ett sinnesorgan. Befria mig från rädslan för att samvetets varningssignaler skulle vara ett utslag av min kritiklust. Lär mig i stället att upptäcka samvetet och använda det. Lär mig också att känna skillnad mellan kritiklust och samvetets varningssignaler. Frigör mitt samvete så att din närhet kan ge mig ett brinnande hjärta. Amen.

KAPITEL 6

SAMVETANDE

Sedan Paulus lämnat Korinth hade ett nytt ledarskap trätt till. Dessa nya ledare förtalade Paulus och sökte befästa en egen maktställning över församlingen. Paulus såg sig då tvungen att skriva det andra brevet till denna församling där han försökte lära ut skillnaden mellan falska och äkta apostlar. Han tyckte det var pinsamt eftersom han själv var part i målet och det kunde verka som om han talade i egen sak. Därför skrev han bl.a. (2 Kor. 5:11):

Gud känner oss redan fullkomligt, och jag hoppas att ni också skall göra det i era samveten.

Här åberopas nu ett annat argument än de rent teologiska. Paulus vädjade till korinthiernas samveten. Han ville att de skulle känna efter i sitt innersta, på kanal 3, vem som var värd deras förtroende och vem som inte var det. För i det yttre var kanske det mesta utmärkt i båda fallen. Tydligen var det ett karismatiskt ledarskap med under och tecken – något annat hade väl knappast fått duga i Korinth – eftersom Paulus skrev att han i alla fall inte ”på något vis är underlägsen de där fantastiska 'apostlarna'” (2 Kor. 11:5). Men Paulus ansåg tydligen att vännerna i Korinth borde kunna känna på kanal 3 att de nya apostlarna var ute i egna ärenden.

Låt oss se ett annat exempel på hur kanal 3 kan ge information om en människa där kanal 1 och 2 inte låter en ana att det finns en hund begravnen. Lukas berättar följande händelse från besöket i Filippi (Apg. 16:16-18):

Nu hände sig att vi på väg till bönestället möttes av en slavflicka som var besatt av en spådomsande och skaffade sina ägare goda inkomster genom att förutsäga framtiden. Hon följde efter Paulus och oss andra och ropade ideligen: De här männen är tjänare åt Gud den högste! De förkunnar för er en väg till frälsning! Så gjorde hon flera dagar å rad. Paulus blev illa berörd och vände sig om och sade till anden: Jag befäller dig i Jesu Kristi namn: Far ut ur henne! Och i samma stund for den ut.

Man kan undra hur det känns i samvetet när en person inte är den han ger sig ut för att vara. Lukas låter oss ana det. Han skriver att Paulus blev illa berörd. Kanske har du varit med om att känna dig illa berörd inför någon som du lärde

känna och som i det yttre föreföll helt oklanderlig. Senare visade det sig varför du kände ditt obehag.

Ofta när vi känner en samvetets varningssignal vågar vi inte ta den på allvar. Inte minst som kristen är man ju rädd för att impulsen skall vara ens egen kritiklust och sådant vill man ju inte låta sig styras av. Och det är helt sant att det vi känner kan vara förakt eller kritiklust. Det kan vara viktigt att man lär sig att känna igen båda slagen av signaler så att man kan se skillnad. För i syndens och svekets värld kan man inte ha full gemenskap med alla. Ändå är det inte alltid man kan se med ögonen vilka som är att lita på.

EN ANDE UTAN SVEK

David skriver (Ps 32:2):

Säll är den människa som Herren inte tillräknar missgärning, och i vilkens ande inte är något svek.

En människa som inte står under Herrens rening kan i sin ande utstråla något av svek, som andra kan uppfånga på kanal 3. Salomo låter oss förstå något av samma sak (Ords. 16:18- 19):

Stolthet går före undergång, och högmod (= en högmodig ande) går före fall.

Bättre att vara ödmjuk (= ha en ödmjuk ande) bland de betryckta än att utskifta byte bland de högmodiga.

Den viktigaste skillnaden att förnimma inför omvärlden med samvetets hjälp är skillnaden mellan en högmodig, stolt ande och en ödmjuk ande. Det var den skillnaden Paulus önskade att man skulle registrera i Korinth. En stolt människa, som kanske också är maktlysten inger så lätt fruktan i sin omgivning. Har du mött någon människa som du hade svårt att se i ögonen och vars reaktioner du utan vettig anledning var rädd för? Kanske var det en person som alla tenderade att vika sig för? Vi låter Salomo komma till tals igen (Ords. 29:11):

Dåren släpper all sin vrede (=ande) lös, men den vise stillar den till slut.

Jag minns från min skoltid en lärare som alla var rädda för. Ingen hade sett honom bli arg för ingen vågade reta honom. Vi bara visste att om han blev arg så var det bäst att inte vara i vägen. Med detta vill jag inte kalla honom för dåre. Han var en bra lärare.

Hur känns det på kanal 3 när man möter en ödmjuk människa? Då kanske det förlöses ett äkta förtroende. Du kanske känner att du vågar vara dig själv. En

sådan ödmjuk ande lyssnar både till Gud och till människor och en sådan människa sätter inte sig själv i centrum. Hör bara hur Herrens säger genom Jesaja (Jes. 57:15):

Jag bor i helighet uppe i höjden, men också hos den som är förkrossad och har en ödmjuk ande. Ty jag vill ge liv åt de ödmjukas ande och liv åt de förkrossades hjärtan.

ANDEBEDÖMNING

Det som i Bibeln kallas andebedömning är inte bara – kanske inte ens i första hand – en fråga om att urskilja demoner. Väl så mycket handlar det om att känna efter vad som driver andra människor att göra det de gör, att i största allmänhet bedöma vad som är äkta uttryck för ödmjukhet och vad som är gjort i mänsklig stolthet. Det senare har inte med Guds rike att göra hur fint det sedan än ser ut att vara.

Naturligtvis är gränsen inte skarp mellan det som tillhör människans egen ande och de andliga impulser som kommer utifrån. Där en ödmjuk ande finns där har Guds Ande inflytande. Där en stolt högmodande råder där har naturligtvis mörkrets andemakter inflytande.

Principen återkommer när det gäller bedömning av profetiskt tal. Sådant tal skall prövas mot Skriften men ibland räcker inte detta. Då har vi en andra viktig bedömningsgrund i frågan i vilken sorts ande profetian framsades. Fanns det någon doft av prestige eller kändes en ren kärlek bakom budskapet?

ETT OTYDLIGT BUDSKAP

De impulser, som vi kan uppfatta på kanal 3, är inte så konturskarpa som de vi tar emot med de fysiska sinnen. Inför den högmodige kanske man känner en vag fruktan eller en oklar mindrevärdeskänsla. Men dessa förnimmelser kan man ju känna i många andra sammanhang. Det dånar ingen högtalare i ens inre som förkunnar i knivskarpa ordalag att man har en högmodig människa framför sig. Impulserna måste tas till vara, de måste avgränsas från sådana som tillhör ens eget känsloliv och de måste tolkas.

Detta betyder i praktiken att samvetandets budskap sällan kan fungera frikopplat från de fysiska sinnenas vittnesbörd utan det rör sig om ett samarbete mellan andliga och fysiska sinnen till en helhet. Samvetet kan ge färg och liv åt den mera datalika information som de fysiska sinnen förmedlar.

Vi lär alltså känna varandra genom att båda slagen av sinnen samarbetar. Detta gäller även när vi skall lära känna Gud. Det skrivna Ordet är omistligt, men det räcker inte. Anden måste bekräfta Ordet och ge det liv till vår ande.

Kristenheten kryssar så lätt mellan två diken: fariseism (= Ordet utan Anden) och gnosticism (= andlighet utan förankring i Ordet). Det första tillståndet leder till en död i förstelning, det andra medför en död i flummighet. Vi har fått Ordet och Anden för att båda delarna av vårt väsen skall kunna ta in kunskapen om Gud. Den kunskapen är inte till enbart för köttet eller enbart för anden i oss. Hela vår varelse måste engageras för att en helhet skall kunna nås i oss själva. Att vi är kallade att vandra i Anden är en annan sak. Det betyder bara att den personliga vägledningen och inspirationen kommer genom Andens försorg. Det betyder inte att Gud skulle förakta den kunskap som nås genom de fysiska sinnen.

KONSTEN ATT TALA FÖRBI VARANDRA

Om vi nu skall tillämpa den kunskap vi nu har vunnit på ensamma människors situation, så kan vi notera att även människor emellan behövs ett sådant sinnessamarbete om vi skall lära känna varandra och förstå varandra. Man ser detta extra tydligt när man möter människor som kanske sedan tidiga barnår haft kanal 3 blockerad. För dem betyder orden ofta något annat än för deras omgivning.

Tänk dig t.ex. ordet ”kärlek”. Naturligtvis menar vi oss veta vad ordet betyder. Men hur kan vi veta det? Oftast har vi lärt oss det genom att erfara kärlek samtidigt som ordet kommit till användning. Tänk dig nu en människa som aldrig upplevt kärlek därför att samvetandet varit skadat. Han har ett behov av att använda ordet eftersom det motsvarar ett otillfredsställt behov i hans inre. Men eftersom han inte har några utifrån kommande positiva erfarenheter utan bara inre besvikelser att falla tillbaka på så kommer han att ge ordet en annan betydelse än de människor som upplevt kärlek.

Detta är en del av Eva-Lenas situation. Många menar sig ha gett henne kärlek. Självt anser hon att hon inte har fått någon. En liten bit av problemet är att båda parter menar så olika saker med samma ord.

Det är en ganska intressant tankeövning att fundera på hur många ord som blir mer eller mindre förvridna till sitt innehåll om kanal 3 stängs av i tidiga barnår. Alla ord som får sin särart bekräftad genom samvetande måste bli tömda på sitt innehåll. Men det märker man ju inte själv. Den ordbetydelse som man aldrig upplevt är svår att veta om.

DUBBLA BUDSKAP

En speciell situation uppträder när en person tidigt i sin levnad får höra ordet ”kärlek” med sina öron samtidigt som han erfar något annat än kärlek med sitt samvete. Låt oss tänka oss ett exempel.

Två föräldrar har ett barn. Graviditeten var ovälkommen. För barnets skull var föräldrarna ”tvungna” att gifta sig och de vantrivs med varandra. I sitt inre ser båda på barnet och önskar att det inte kommit till. Samtidigt känner de skuldkänslor för detta. Barn har ju rätt att vara välkomna och att bli älskade. Alltså lägger man på ett extra kol för att betyga barnet sin kärlek. Man ger det fler kärleksbevis än det skulle ha fått om det verkligen hade varit älskat. Problemet är nu bara detta att barnet får massor av kärleksbevis på kanal 1 och 2 men på kanal 3 känner det sig på något obestämbart vis förkastat. För det är inte lika lätt att förstå sig på kanal 3 som det är på ettan och tvåan. Följden blir för barnet en förkastelseupplevelse som inte har någon förankring i de fysiska sinnenas värld. Ordet kärlek blir inte bara avvikande till sitt innehåll. Det blir ett begrepp med stort inslag av förvirring.

Som vi senare skall se mer i detalj är de dubbla budskapen en stor, bidragande orsak till att människor skadas i sitt samvetande. När samvetandet i de dubbla budskapens värld leder till förvirring tenderar man så ofta att undertrycka samvetet för att åtminstone slippa förvirringen eftersom detta är ett outhärdligt tillstånd. De dubbla budskapen innehåller alltid ett inslag av förställning, alltså lögn. Den sortens lögn förvirrar omvärlden och får andra att undertrycka samvetandet. Men då förlorar man samtidigt ett av gemenskapslivets viktigaste instrument.

I brevet till Korinth uppmanar Paulus vännerna där att använda sitt samvete och våga stå för dess vittnesbörd. Det fanns ett ledarskap som inte var vad det gav sig ut för att vara. Allt var fint på kanal 1 och 2 men kanal 3 gav motstridiga informationer. Det är inte bara små barn som tenderar att stänga av samvetandet i sådana lägen. Också vi vuxna kan känna förvirring och skuld inför den mörkare information som samvetandet tillhandahåller. Så förenklar man situationen genom att lägga på locket på den information som var sann. Det är långt bättre att lära sig känna igen skillnaden mellan äkta varningar i det inre och sådana impulser som kommer från ens egen avund eller kritiklust. Lika viktigt är det att känna igen skillnaden mellan äkta ödmjukhet och olika behagliga suggestioner.

Hela livet igenom är vi naturligtvis också på jakt efter de samvetsberoende ordens fulla och sanna innehåll.

AVSLUTANDE BÖN

Fader, påminn mig om de gånger då mitt samvete varnade mig och jag inte vågade eller ville ta det på allvar. Hjälp mig att ta lärdom. Låt mig nu få lära mig känna igen en högmodig och en förkrossad ande. Lär mig också att känna igen den kärlek och vänskap som andra vill ge mig. Om jag har upplevt dubbla budskap, så att jag sedan inte vågat öppna mitt samvete, så hjälp mig att våga nu.

Det finns kanske många ord vars innehåll blivit fel för mig därför att mitt samvete varit tillslutet. Jag vill be dig, Gud, att du låter mig upptäcka både vilka ord det handlar om och vad de egentligen betyder. Låt mig få gå på upptäcktsfärd med dig till att kunna se kärlekens verklighet. Lär mig att samveta i stället för att grubbla. Amen.

KARTAN OCH VERKLIGHETEN

De personer vi mötte i kapitel 2 är alla omgivna av människor och ändå är de ensamma i en eller annan mening. Somliga av dem lever isolerat men andra förefaller ha stor kontaktyta mot omgivningen. Deras utanförkänsla tycks sammanhånga med en förlorad kommunikation på det osynliga planet – ett samvetande, en inlevelse som man längtar efter men som inte blir av. Själva sinnesorganet, samvetet tycks ha tagit skada.

Frågan blir då omedelbart: varför helar inte Gud direkt denna skada? Han kunde väl döpa allesammans ordentligt i den Helige Ande så vore saken klar sedan. En riktig genomspolning av kärlek är väl vad dessa människor behöver, och detta skulle väl inte vara någon konst för Gud. Men många, t.ex. Kristina har sökt och bett länge och väl utan något Guds ingripande. Är då deras läge hopplöst?

Ibland ser man att det sker. Kanske genom en kraftgärning förmedlad av någon som är utrustad därtill, kanske under ensamma bönestunder. Men Gud har många vägar och vi gör klokt i att inte låsa fast oss vid en enda.

När jag skriver detta kapitel kommer ett brev från en man jag haft en del kontakt med tidigare. Han upplevde sig som mycket ensam mitt i sin familj. Han hade sökt kraftgärningens frigörelse länge och blivit besviken. När vi träffades sprutade han över mig sina grubbelfrågor som en vulkan sprutar lava. Nu skriver han:

Tänkte bara skriva och tala om, att det bara blir ljusare och ljusare för mig. Guds godhet, nåd och kärlek blir bara större och hittar fler och fler vägar in i mitt liv.

Vad hade hänt? Vi hade gått Guds ordinarie väg. För kraftgärningarnas väg är inte den ordinarie. Den finns och den har stor betydelse, men den är inte den grundläggande. Jesus säger inte: ”Kraftgärningarna skall göra er fria” utan han säger: ”Sanningen skall göra er fria” (Joh. 8:32).

Låt oss anta att du befinner dig i samma situation som han gjorde från början – eller som Kristina. Du har läst, bett till Gud, varit på konferenser, stått i förbönssköer, sökt själavård och du har grubblat dig halvt fördärvad. Vad har då allt detta lett till att du fått för tankar om Gud? Ja, hur du än vänder och vrider

på problemet blir ju till sist slutsatsen att hans kärlek – om han nu alls finns och överhuvudtaget älskar någon – i alla fall inte är för dig. Det kan bero på att han är som han är eller att du är som du är. I vilket fall: du har sökt hans kärlek och det verkar som om du inte fått den.

Ju mer du har sökt Guds kärlek har Gud för dig kommit att bli vad människorna i omgivningen är för Eva-Lena. I sin besvikelse betraktar hon dem med stor misstro och den misstron gör att hon inte kan ta emot ens den kärlek man ville ge henne.

SANNINGEN OM GUD

Den sanning som gör oss fria är i första hand sanningen om Gud. Jesus säger i sin förbön (Joh. 17:3):

Och detta är det eviga livet: att de känner dig, den ende sanne Guden, och den du har sänt, Jesus Kristus.

Kärleken – det eviga livet – vinner man inte genom goda gärningar men heller inte genom böner. För kärleken finns där redan. Har du lämnat ditt liv till Gud så strömmar all hans kärlek emot dig. Frågan är bara hur kärleken, som redan finns där, skall nå in i dig. Det sker när du lär känna Gud sådan han verkligen är. Då öppnas dörrar i ditt inre – i ditt samvete – som du inte själv kan ställa på vid gavel och kärleken börjar sippra in. Först kanske bara en rännil strömmar in därför att du inte vågar tro att Gud är så god som han faktiskt är. I allt ditt sökande efter att vinna den kärlek som redan finns kanske du har blivit djupt besviken och den bild av Gud som du då fått är inte en sann bild av Gud utan en falsk och den har stängt till ditt innersta för kärlekens mottagande på kanal 3.

Guds nåd finns där redan, men dina tankar om honom är ett hinder. Detta är grundprincipen och den är ganska enkel. Ibland behöver man bara förklara den för att människor skall slappna av och en befrielseprocess skall börja. Men för andra är vägen längre trots att principen är enkel, och för deras skull måste vi därför fördjupa perspektivet så att inte det hela urartar till en handgreppslära av typen: Du skall bara....

BEKANTSKAPEN MED GUD

Ibland händer det att man för första gången träffar en person som man läst mycket om eller hört mycket talas om. Nästan alltid blir man överraskad. Det man hörde om honom hade lett till att man gjorde sig en bild av honom. När man sedan mötte honom fann man att det man hört var sant men bilden var ändå fel. Det kan t.o.m. bli så att den bild man gjort sig binder en från att på ett riktigt sätt möta personen som han är och få en relation till honom. Låt oss ta ett exempel.

Vi antar att du gärna går på revy för du tycker om att skratta. Den stora stjärnan för dagen på skrattets himmel är Petterson. Du missar inte en föreställning, han är din favorit. Så en dag händer det att du blir bjuden på middag och det visar sig att Petterson också är med i sällskapet. Du ser fram emot en kväll full av skratt och glada upptåg och du är nära att svimma när det visar sig att du får honom till bordet. Men nu kommer den stora besvikelsen. Petterson är visserligen humorist, men han är ganska enstörig i sällskap. Det syns inte när han står på scenen och skämtar men vid middagsbordet kommer det fram desto tydligare. Han kan få stora skaror att vrida sig av skratt men är helt enkelt en gedigen tråkmåns vid ett middagsbord. Han är blyg mitt i all sin skådespelarrutin och för middagsbordet har han inget rollhäfte. Tyst sitter han och petar i maten.

Nu visar det sig att din bild av honom – hur han borde vara – är ett hinder för en verklig relation. Om du inte hade haft så uppskruvade förväntningar på att han skulle roa dig så hade du kanske i stället kunnat förlösa honom ur hans blyghet och ni hade fått en riktigt trevlig kväll. Nu blir din förväntan på honom grunden för en besvikelse. Han stämmer inte med din bild och då kan du inte låta honom vara den han är. Därför får ni ingen relation. Kanal 3 förblir stängd. Den ådra av humor som han naturligtvis har också vid middagsbordet får aldrig komma till sin rätt.

Låt oss ta ett annat exempel. Svensson har vunnit högsta vinsten på lotto. Han står bakom dig i snabbköpskön full av solsken och välvilja mot allt och alla. Nu har du råkat ta mer mat i vagnen än du kan betala. Det fattas 100 kronor. Svensson sticker fram huvudet och undrar om inte han kan få gå emellan och betala så du slipper lämna tillbaka de varor du tagit. Men du blir stel som en pinne och börjar febrilt att rensa ut varor för hundra kronor så att dina egna pengar skall räcka. För du tror inte ett ögonblick att Svensson vill ge dig pengarna av glädje och kärlek. Han är naturligtvis ute efter något. Kanske är han en riktig skummis, bondfångare eller så. Din bild av honom hindrar er från att uppleva gemenskap och hindrar dig från att ta emot hans vänlighet.

DEN INRE KARTAN

Våra tankar om oss själva och vår omvärld bestämmer på ett avgörande sätt om vi skall kunna uppleva gemenskap eller ej. En sann kunskap om verkligheten öppnar oss för gemenskap där sådan är möjlig. Lögnen kan förhindra gemenskap trots att vi rörde oss i en välvillig omgivning och den kan också leda till att vi försöker upprätta gemenskap där inga möjligheter föreligger.

Den bild vi har av verkligheten i oss och omkring oss har alltså en avgörande betydelse för frågan om någon kommunikation uppstår mellan oss och vår omgivning eller ej. Detta gäller både för de fysiska sinnen och för samvetet.

Man ser det man vill se eller det man väntar sig att se. Och samvetet förnimmer det man väntar sig att förnimma. Det man inte är inställd på går en så lätt förbi.

Om vi nu generaliserar frågan om ensamhet en liten smula kan vi säga att problemet består i att man framför allt på kanal 3 har så svårt att urskilja den kärlek och vänskap som ändå spontant kommer en till mötes i en annars hård och kall värld. Vi har bilder inom oss som beskriver hårdheten och kylan, falskheterna och sveken i så klara färger att kärlekens försynta signaler på kanal 3 undgår vår uppmärksamhet. Likt Eva-Lena kanske vi hör kärlekens ord och ser dess miner men om vi som hon har bilder av gångna tiders förkastelser och förnedringar i vårt inre väntar vi oss förkastelse igen och kärleken når inte in. Kärleken drev inte ut rädslan utan rädslan segrade när den hindrade kärleken från att nå in.

Därför blir vårt problem så ofta när vi skall hjälpa bundna människor ut i frihet att lära dem ta emot kärlek genom att vi får börja granska de bilder av verkligheten som den lidande personen bär i sitt inre. Vilka bilder rör det sig om? Hur uppstod de? Är de uttryck för verkligheten eller är de kartor som inte stämmer med verkligheten? Hur skall dessa bilder förändras eller kompletteras så att personen öppnas till att ta emot kärlek?

TEKNISK PÅVERKAN

I detta läge drabbas vi omgående av en svår frestelse till att se på våra medmänniskor som en sorts datorer som behöver omprogrammeras. Många gånger kan det vara ganska lätt att se vilka verklighetsbilder som hindrar kärleken och det kan vara enkelt att tänka ut vilka man skulle vilja ha dit i stället. Man kan vilja förenkla problemet för sig genom att börja behandla bilder i stället för människor. Med lite hypnos kan man suggerera fram andra verklighetsbilder och därmed andra livsmönster. Man går helt enkelt in och ändrar den inre kartan så att den passar för de syften man har för den lidande människans räkning. Man menar ju så väl. Ändå blir det nu en sorts teknik i stället för medmänsklighet.

Positivt tänkande är en sådan teknik. Det innehåller ett korn av sanning men är inte sanningen och det leder lika ofta vilse som det leder rätt. Tänk dig att vi uppsöker Alfred, som blev skadad i koncentrationsläger och säger till honom att han inte längre skall sitta där och tänka negativt om sig själv och sin omgivning. Naturligtvis skulle vi bara befästa honom i hans visshet att "folk är inte kloka" och han skulle därmed bara få det svårare att hitta en fungerande väg till frihet. För problemet i hans fall är ju att den bild han har av människan är sann. Så ond, som han upplevde alla i sin omgivning under krigsåren, är egentligen den fallna människan. Den sanning som skall göra honom fri kan inte förneka de erfarenheter han gjort för då är det inte fråga om sanning utan om lögn. Om han då skall börja tänka positivt och tala positivt i strid med sin livserfarenhet så

kommer han att göra något som jag kallar att ”gå ut ur sig själv”. Då blir han i grunden inte friskare utan snarare sjukare även om han kommer loss ur sin isolering.

Om sanningen skall göra oss fria i ett fall som Alfreds kan man alltså inte förneka det han har varit med om och som uppenbarligen är sant. I stället måste man satsa på att hjälpa honom att se att den sanning han dignar under inte är hela sanningen om tillvaron. Det är så frestande att försöka gå genvägar eftersom vi alla är rädda för att erkänna att det stycke sanning han har erfarit också är sanning. Inte minst i religiösa sammanhang löper man stora risker att komma vilse. Vi har så många tekniker på börens, bekännelsens, lovsångens och bibelläsandets område. Vi kanske har varit med när Guds verkliga godhet klarnade för en människa under ett tillfälle av lovsång och hänförelse inför Gud. Genast rusar vi då iväg och säger till de betryckta att ”du skall bara lovsjunga Gud”. Men det är inte sanningen om våra tekniker (= våra gärningar) som förlöser oss.

Den enda sanning som kan gå utanpå Alfreds fruktansvärda upplevelser är sanningen om en god Gud. Om Alfred ser att Gud är god trots att han upplevt det han varit med om så förlöses han på nytt till ett livsmod som han förut saknade. Som vi senare skall se börjar inte den förändringen av den inre kartan med att man bearbetar kartan eller försöker få honom att förneka sina erfarenheter utan den börjar när Alfred får kraft från Gud till att verkligen förlåta sina förföljare.

ANDLIG TEKNIK

Genom kanal 1 och 2 förmedlas information. Genom kanal 3 förmedlas påverkan. När man är ute för att påverka människor bör man därför helst få tag i deras samveten. När man utbildar säljare lägger man ner mycket blygsam ansträngning på att lära dem egenskaperna hos de produkter de skall bjuda ut. Tonvikten läggs vid konsten att öppna en människa för påverkan. För om man kommer åt att bryta sig in i en människas samvete så kan man påverka honom till något som han egentligen inte har valt själv. Man kommer nämligen att kunna ändra hans inre karta över den yttre verkligheten och därmed kan man frammana andra handlingar än dem som personen skulle valt i opåverkat tillstånd.

Nyckelordet är ”suggestion”. All sorts påverkan som syftar till att ändra den inre kartan utan att personen själv gör det förmedlas genom en eller annan suggestion. Man går vid sidan av människans förstånd och hennes självständiga prövning och ympar in en ”information” som bryter ner hennes självständighet. Sådan påverkan är en sorts andlig teknik eftersom den går via människans ande och samvete snarare än genom kanal 1 och 2. Den mest höggradiga formen av andlig påverkan är hypnos där offret försatts i ett sådant tillstånd att förstånd

och prövning är totalt urkopplade medan kanal 3 står vidöppen.

När det gäller frågan om att öppna en människa för Guds kärlek har vi förstått att om den inre kartan beskriver en Gud som inte är god utan kanske opålitlig, obegriplig, hård, obarmhärtig och dömande så blir det svårt att ta emot någon kärlek på kanal 3. Sanningen om Gud gör oss fria, men lögnen om Gud binder oss kvar i vanmakt. I detta läge kan man välja två olika vägar. Den ena består i att man får klara ut vilka delar av den inre kartan som försvårar mottagandet av Guds kärlek. Genom bön, bibelläsning och samtal förändras kartan successivt och personen förstår att det mer handlar om att upptäcka kärleken än att frambesvärja den. Upptäcktsprocessen kan gå språngvis genom Guds kraft i ett eller flera språng. Ändå är det en sanningsprocess som öppnar för nåden.

Den andra vägen är farligare. Den handlar om att använda suggestion för att ”bryta igenom”. Gudstjänster och konferenser med högt ”mötestryck” och uppvisade stämningar av en hänförelse som inte kommer spontant genom den Helige Ande kan ge en direktpåverkan som i glädje målar över den gamla kartan med en ny gudsbild. Suggestionskraften kan bättras på genom att mötesledaren upphöjer sig till auktoritet som församlingen underordnar sig. Stark profetisk aktivitet från en eller flera sådana upphöjda ledare, givetvis utan att budskapen provas (kritiklust göra sig ej besvär!), kan ytterligare förstärka effekten. Man rycks då med på en våg av hänförelse som bryter in i samvetet och målar över den gamla gudsbilden. Men detta är som att laga en radio med en hammare. För den personlighetsförvandling som uppstår är en ren konstprodukt, den är inte äkta vara.

Bertil har en hel del att lära oss i detta hänseende. När han hade gått i psykoanalys fick han hela sin inre karta förändrad. Men detta var en följd av påverkan, kanske också i form av självsuggestion. Det rörde sig inte om en mognadsprocess eller ens en sanningsprocess eftersom Bertil visserligen kände större tillförsikt efteråt men blev mindre lyssnande. Senare började han ta emot den kristna tron som något som genom påverkan och självsuggestion skulle bli till en övermålning av den inre kartan. Även om man som kristen menar att Bertil nu tog emot sanningen så gjorde han det inte på ett sannfärdigt sätt ty suggestion har alltid ett drag av bedrägeri i sig. Man ändrar inte kartan genom att upptäcka mer av verkligheten. Man målar bara över den med konturer och färger som man hämtar från en annan karta. Och färglagret måste vårdas omsorgsfullt för att inte flagna. Man måste ständigt på nytt vara där med penseln.

Axel blev negativt påverkad under sin barndoms väckelsegudstjänster när predikanter under högt mötestryck förkunnade ett skrämselförbudskap om Jesu återkomst. Han var för liten för att förstå frågor kring skuld och överlåtelse. Varför det skulle vara viktigt att ha lämnat sig till Kristus kunde han därför inte förstå. Men att Jesu återkomst var något förskräckligt, det begrep han. Och om

hans återkomst var hemsk, hur skulle inte han själv då vara? I Axels fall flagnade inte färgen av så lätt. Tvärtom. Nog kunde han läxa att Gud är god och visst hade han önskat att den skulle påverkat honom mera. Men ångesten hade lett till en slutenhet i hans liv vilken drog många besvikelser med sig och den inre kartan fick allt fler drag av förkastelse och självfördömelse. Också Axel skulle må väl av att verkligen få förlåta dem som utsatte honom för denna påverkan – både föräldrar och predikanter.

GENVÄG ÄR SENVÄG

Suggestionens påverkan är inte sanningens övertygelse ens om man påverkas till det som är sant. Suggestionen är bedrägeri eller självbedrägeri just genom sin förmåga att gå förbi förståndet. Att mot sin livserfarenhet börja bekänna bibelord som om de vore ens övertygelse för att de så småningom skall bli det är rent självbedrägeri. Ibland kallas sådant att ”mata sin ande med Guds ord” men det är inte sant. Den rätta vägen handlar om att lära känna Guds person så att man kan urskilja hans godhet både i Bibeln och i sitt eget liv utan att något av tillvarons ondska behöver förnekas. Det handlar inte om att hävda bibelordet i strid mot livserfarenheten utan det är att upptäcka Guds närvaro mitt i alla livserfarenheterna – t.o.m. i Alfreds svåra livsöde. Den vägen är längre men den är mindre riskabel.

Även om ”positiva” suggestioner, gruppsytryck eller bekännelser kan utlösa glädje och handlingskraft märker man i praktiken att de människor som ser ut att må väl blir uppskruvad och kanal 3 känns ofta ännu mer blockerad än den var förut. Slutprodukten blir en människa som känns som om hon hade gått ut ur sin skapelsegivna personlighet, inte som en som har funnit den. Hon har nämligen inte funnit en harmonisk samstämmighet mellan hela sin livserfarenhet och en god Gud. Hon har i stället delat upp sitt liv i två skilda världar, och hon har lyckats med konststycket att förneka den värld där erfarenheten finns, kanske genom att kalla den för tvivel. Detta ser man ännu tydligare på de människor, som går in under påverkan utan att finna någon glädje eller känslomässig islossning. Där blir uppsplittringen så tydlig eftersom man inte kan förneka livserfarenheten till förmån för den påverkan man sökte.

När vi konstaterar att kristen förkunnelse kan skapa en sådan uppsplittring av personligheten att människor i olyckliga fall till sist hamnar på sjukhus med en schizofren psykos så måste vi förstå att en av kungsvägarna till detta tillstånd är det försök till genväg som består i att man med suggestioner försökte ändra på den inre kartan i stället för att lära människan att gå den mödosammare vägen som består i att finna Gud mitt i alla sina livserfarenheter och därmed också finna sig själv, sådan man var skapad att vara.

Förstå mig nu rätt: jag menar inte att våra gudstjänster skall vara som en långkatekes som gått i baklås. Jag menar bara att mötesstämningar som man

vispar upp är inte sanning. De kan nog påverka oss men de har inte sanningens frigörande verkan. Äkta vara skall det vara.

Låt oss i fortsättningen av denna bok söka en klarhet om Guds godhet mitt i en ond och hård värld. Den sanningen har förmågan att befria oss till att leva av hans nåd.

AVSLUTANDE BÖN

Gud, jag vill att den karta över verkligheten som jag bär i mitt inre skall bli så sann som möjligt. Och jag ber att det skall ske genom att jag steg för steg får upp ögonen för hela din verklighet, främst för dig själv. Du har ju skapat verkligheten. Jag vill vara en lyssnande människa, så att andra kan leda mig till att upptäcka det som är sant. Men jag vill ändå att min inre karta skall bygga på upptäckt och inte bara på påverkan.

Jag vill hålla fast vid ditt löfte att om någon förblir i ditt Ord, så skall Anden uppenbara dig själv, du som är sanningen, så att jag blir fri. Låt mig därför få upptäcka att du inte är kravens och förkastelsens Gud, trots lagen och domen. Lär mig att upptäcka den nåd som jag är skapad till att leva av på samma sätt som jag en gång upptäckte luften som jag är skapad till att andas.

Visa mig Gud vilka tankar om dig i mitt inre som hindrar mig från att se din godhet. Om det är tankar av besvikelse på dig så lös mig från besvikelsen.

Fader, det finns så många som vill påverka mig med sina budskap, kanske för att vinna något. Jag har vant mig att slå dövörat till, så att jag blivit andligen lomhörd. Gör mig lyhörd men vaksam utan att vara misstänksam.

KAPITEL 8

SKAPAD TILL TACKSAMHET

Bibeln hävdar, att människan är konstruerad för ett helt annat liv än det hon nu lever. Den lär oss också att hela mänskligheten tog skada i sin personlighet genom det som kallas syndafallet. Kan man tro på ett syndafall i utvecklingslärans tidevarv? Ja, lika gärna som man väljer att tro på utvecklingsläran. Ty även om det finns mycket som talar för denna teori, finns det också tungt vägande invändningar. De flesta faller utanför ramen i detta sammanhang, men några bör nämnas.

Det är faktiskt egendomligt att en mänsklighet som sägs vara en produkt av slumpvisa, d.v.s. meningslösa kemiska processer är så till den grad oförmögen att tåla tillstånd av meningslöshet, som vi faktiskt är. Varför har inte denna förmåga tilltagit med utvecklingsgraden? Korna klarar det bättre än vi. Och om kampen för tillvaron – äta eller ätas – har varit den faktor som sorterade fram just oss, varför är vi då så dåligt anpassade till ett liv i skoningslöshet? Varför är vi ständigt på jakt efter kärlek när den sägs sakna all betydelse för vår uppkomst? Hur kan det komma sig att vi uppfattar nazismen som omänsklig när den med hänvisning till darwinismen talar om den starka människans och den starka rasens rätt att skoningslöst härska över de svaga?

Faktum är att människans psyke är lättare att förstå om man antar att människan – som Bibeln hävdar – skapats för ett liv i kärlek och mening och utan skoningslöshet, men att något förstördes av det ursprungliga så att människan i djupaste mening upphörde att vara mänsklig.

SKAPAD – TILL VAD?

Låt oss därför ta itu med uppgiften att se efter hur Bibeln beskriver ursprungstillståndet och den skada som uppkom. I detta sammanhang behöver vi inte bara falla tillbaka på skapelseberättelsen. Även Paulus ger oss rik och värdefull information i inledningen till Romarbrevet. Detta brev är hans stora lärobrev och vi skall ha klart för oss att apostlarna inte var ute efter att lansera en ny lära, utan man menade att man genom Kristus äntligen fått klarhet i vad Gamla Testamentet egentligen har för budskap. Därför är det naturligt att förvänta, att det första kapitlet i detta brev skall anspela på skapelsen och syndafallet. Låt oss därför läsa Rom. 1:16-24 b:

Ty för evangelium skäms jag inte! Det är en Guds kraft till frälsning för var och en som tror – först juden, men också greken. Den rättfärdighet som kommer från Gud uppenbaras nämligen i evangelium, av tro till tro. Det är som det står skrivet: Den rättfärdige skall leva av tro.

Guds vrede uppenbaras nämligen från himmelen över all ogudaktighet och orättfärdighet hos människor, som i sin orättfärdighet undertrycker sanningen. Vad man kan veta om Gud, det ligger nämligen i öppen dager för dem. Gud själv har gjort det uppenbart för dem. Guds osynliga väsen kan ju ses ända sen världens skapelse: det kan uppfattas i hans verk, på samma sätt som hans eviga makt och gudomsväsen. Därför är de utan ursäkt. Fast de kände Gud, prisade och tackade de honom inte som Gud, utan förirrade sig i tomma spekulationer, så att mörkret sänkte sig över deras oförnuftiga hjärtan. När de påstod att de var visa blev de dårar. De bytte ut den oförgänglige Gudens härlighet mot belåten som föreställde förgängliga människor och fåglar och fyrfotadjur och ormar. Därför gav Gud dem orenheten i våld och lät dem följa sina hjärtans onda lustar...

Denna text är svår att göra full rättvisa åt i en svensk översättning. Vi måste därför läsa den med vissa sidoblickar på den grekiska ursprungstexten. När Paulus säger att evangeliet uppenbarar en rättfärdighet, som kommer från Gud, så går han genast till verket och talar om både rättfärdighet och synd på ett sätt som får oss att förstå både hur människan levde före syndafallet och efter. I det första fallet får vi veta vilket liv hon skapades till, och i det andra ser vi hur hon gick sönder.

RÄTTFÄRDIGHETEN FRÅN GUD

Rättfärdighetens grund är att man känner Gud. Detta betyder inte att man enbart har teoretisk kunskap. Det grekiska ordet syftar på den kännedom, som man får genom bekantskap i en faktisk relation. Hur denna relation uppkommer och leder till kännedom får vi också veta. Det sker genom ett gudomligt initiativ. Den grekiska texten säger i vers 19 att ”det man kan veta om Gud har han gjort tydligt (uppenbart) inne i människan”. Paulus syftar på samma inre uppenbarelse när han skriver om sig själv (Gal. 1:15-16):

Men så behagade det Gud, som avskilt mig ända från moderlivet och kallat mig genom sin nåd, att uppenbara sin Son i mig, för att jag skulle förkunna det glada budskapet om honom bland hedningarna.

Paulus såg ett ljussken på vägen till Damaskus. Ändå sägs det att uppenbarelsen av Kristus skedde i honom och inte för honom. Trots ljusskenet så var det genom uppenbarelsen i samvetet som Paulus lärde känna Jesus. Orsaken till att jag trycker på detta är, att vi ofta läser texten i Rom 1 och tror att Paulus främst menar, att vi genom att se på skapelsen borde kunna dra den enda förnuftiga

slutsatsen, nämligen att det finns en skapare. Men så kan han knappast ha menat, eftersom han säger att människornas förstånd blev förmörkat genom syndafallet.

Det som här omtalas som en samvetets inre uppenbarelse sägs det att alla människor får uppleva någon gång – kanske många. Därför kommer det inte att finnas ursäkter i den yttersta domen. Frågan kommer därför inte att bli vad vi har presterat, utan vad uppenbarelsen om Gud i vårt inre fick lov att leda till. Uppenbarelsen själv har väl som regel karaktären av ett stycke inlevelse i Guds personlighet. Och det man får leva sig in i – mer eller mindre tydligt – är Guds osynliga väsen, hans eviga makt och gudomsväsen vilket allt kan sammanfattas i uttrycket ”Guds härlighet”.

Kanske känner man den uppenbarelsen oftast i form av en sorts längtan. Förnimmelserna på kanal 3 är ju oftast ganska vaga om de inte får kompletteras med de fysiska sinnenas kunskap från det skrivna Ordet. Vi slår så lätt bort sådana inlevelser och kallar dem önsketänkande och menar att de alltid härrör från människan själv – ur hennes undermedvetna. Men de kan också tas emot som ett uttryck för att Gud längtar efter vår frivilliga önskan att ha gemenskap med honom. Detta, om något, är väl ett uttryck för den Guds härlighet, som Johannes kallar nåd och sanning.

TACKSAMHETENS ROLL

När människan föll i synd och därmed började bryta mot den bruksanvisning för livet som Gud byggt in i henne, så heter det att hon inte prisade och tackade Gud som Gud trots att hon kände hans härlighet. Uppenbarelsen av honom själv ledde inte till tacksamhet. Den var inget glädjeämne. Därför förmörkades hennes förstånd.

Detta skall nu inte tolkas så att Gud sitter i sin himmel och kräver tacksamhet, och om han inte får så han blir nöjd så släcker han ut förståndet på oss. Vad Paulus menar är att den tacksamma människans förstånd fungerar på ett sätt och den otacksamma på ett annat. Ty poängen med tacksamheten är inte att den skulle vara en plikt utan att den är den drivkraft som människan till både tanke och handling är konstruerad för att drivas av.

En människa som drivs av tacksamhet gör andra gärningar än den otacksamma. Och även om hon gör samma gärningar blir de ändå annorlunda. Paulus betonar (1 Kor. 13:1-3):

Jag må tala både människors och änglars tungomål. Har jag inte kärlek blir jag ändå bara en dånande malm och en skrällande cymbal. Jag må ha profetians gåva och veta alla hemligheter och äga all kunskap, jag må ha den tro som förflyttar berg. Har jag inte kärlek, så är jag ändå ingenting. Jag må

skänka bort allt jag äger till hungrande, jag må offra min kropp till att brännas upp. Har jag inte kärlek, så gagnar det mig intet.

VAD JAG ÄR – INTE BARA VAD JAG GÖR

Rättfärdighet kan aldrig handla enbart om våra gärningar. Motivet bakom gärningen kan aldrig förbigås. Till synes fina gärningar, som görs av beräkning och vinstsyfte, är uttryck för orättfärdighet hur mycket de än äras och beundras av människor. Och detta är inget överkrav. När vi nu studerar frågan om rättfärdighet så är det ju för att finna ut de förutsättningar som råder för verklig gemenskap, där två oberoende jag kan smälta samman till ett varaktigt vi i beroende av varandra. Att skenbart goda gärningar utförda av onda människor skulle leda till en sådan sammansmältning är i längden otänkbart.

GUDS AVBILD GENOM TACKSAMHET

När uppenbarelsen av Guds härlighet – hans makt, hans nåd och sanning – äger rum i vårt inre och tas emot till tacksamhet sker en spontan förvandling av vår personlighet. En stark personlighet präglar ju alltid sin omgivning och så är det i högsta grad med Guds. En präglings kan ju uppkomma på lite olika sätt. En maktmänniska kan prägla sin omgivning genom att injaga skräck. Men en god personlighet präglar andra genom att utlösa en kärlekens identifikation. Den man älskar blir man lik. Var och en som sett ett älskat barn härma sina föräldrar vet vad det handlar om. Barnet presterar inget för att bli föräldrarnas avbild. Det är livet självt som fungerar. Processen är inte ens medveten i barnets liv. Barnet ser inte på sig självt. Det ser på föräldrarna.

På samma sätt är det med oss i förhållande till vår himmelske far. När vi ser honom som han verkligen är och tillåter tacksamheten över den synen att råda över våra liv så blir vi hans avbilder, vilket ju var tanken från början. Därför skriver Paulus (2 Kor. 3:18):

Men vi som med avhöljt ansikte skådar Herrens härlighet som i en spegel, vi förvandlas till hans avbilder, från härlighet till härlighet. Det är ju Herrens Ande som verkar.

Guds härlighet påverkar oss så att vi börjar att utstråla en avglans av hans härlighet på samma sätt som månen utstrålar solens ljus. Månen presterar inget, och det gör inte vi heller. Månen blir en avbild av solen men blir det i ett totalt beroende. Skulle solen slockna, så slocknar också månen med omedelbar verkan. På samma sätt fungerar rättfärdigheten från Gud i våra liv. Gud slocknar inte, men hans härlighet kan fördunklas för oss, och då faller vi direkt tillbaka i det liv som leder till ansträngda och med tiden även brustna relationer. Det blir en sorts andlig månförmörkelse, om du så vill.

Det finns många slöjor som kan fördunkla Guds härlighet för oss, så att vi inte påverkas av hans personlighet. Alla falska föreställningar om Gud – inte minst att han skulle vara en likgiltig och krävande Gud som t.o.m. kräver tacksamhet, en pliktmoralens och tråkighetens garant – har en oerhörd förmåga att döda oss inifrån. En annan tjock slöja har med gudsbesvikelse att göra. Våra lidanden och kriser tas så lätt emot som ett vittnesbörd om vem Gud är och när så sker byts tacksamheten ut mot anklagelse eller resignation. Då bortfaller tacksamhetens drivkraft i vårt inre, och när våra liv sedan upphör att fungera tar vi det som ett sista bevis på att Gud antingen inte finns eller också har svikit oss.

DEN FLYKTIGA TACKSAMHETEN

Den tjockaste av alla slöjor som skymmer Guds härlighet för oss är emellertid otacksamheten. Lyssna bara till Guds hjärtesuck (Hos. 6:4):

Vad skall jag ta mig till med dig, Efraim? Vad skall jag ta mig till med dig, Juda? Er kärlek är ju lik morgonskyn, lik daggen, som tidigt försvinner.

Kung David ger oss ett liknande vittnesbörd (Ps. 103:2):

Lova Herren, min själ, och glöm inte vad gott han har gjort.

Besvikelser glömmen vi aldrig, men glädjeämnen och tacksamhetsämnen har en förunderlig förmåga att dunsta bort. Bönesvar glömmen vi snart. Uteblivna bönesvar kan vi idissla tills vi dör. Lidandet är ett stort problem som vi söker förklaringar till. Lyckan är inget problem. Den blir så lätt en självklarhet. Detta förhållande är vi så vana vid, att vi inte ser hur tokigt vi fungerar. Orsaken är den skada som syndafallet står för.

TILLRÄKNAD RÄTTFÄRDIGHET

Men innan vi lämnar denna översikt över hur verklig rättfärdighet fungerar skall vi lära oss förstå begreppen tillräknad rättfärdighet och verklig. Det heter om Abraham (Rom. 4:3):

Vad säger Skriften? "Abraham trodde Gud, och det räknades honom som rättfärdighet."

Detta skall inte förleda oss att tro att Guds rättfärdighet bara är ett räknesätt – att Gud under vissa omständigheter, då vi håller ett för förnuftet orimligt budskap för sannolikt, skulle anse oss som rättfärdiga fast det inte är någon skillnad i våra liv och heller aldrig blir det.

I marxistiskt inspirerade politiska sammanhang är begreppet rättfärdighet knutet

till tanken att om samhällsstrukturerna blev rättfärdiga skulle också människan bli det. Denna tanke utlöser en rad handlingar, vilka har rättfärdigheten som mål. Många gånger jämförs denna rättfärdighet med den kristnes till den senares nackdel. Hans rättfärdighet är ju bara tillräknad, tror man, en sorts lek med ord och juridiska begrepp. Marxistens rättfärdighet ses då som mera konkret och realistisk. Den menas vara handling där kristen rättfärdighet är obegriplig teori.

Därför är det befriande att läsa, att Paulus inte skäms för evangeliet och dess rättfärdighet så som moderna kristna kommit att göra, när världens massmedier ställt vår rättfärdighet i skamvrån, och vi har börjat att försöka tävla med de politiskt engagerade på deras planhalva i avsikt att bevisa att vi är inte så dåliga vi heller. Detta är ingen plädering mot politiskt engagemang. Jag menar bara att vi så ofta gör detta för att vi i grunden skäms för vår rättfärdighet, så att vi börjar försöka att med våra gärningar bevisa vår rättfärdighet och bygga upp rättfärdighetssystem, som är beroende av våra prestationer.

Guds rättfärdighet är en trestegsraket, och han består med bränslet till alla tre stegen. Det första steget är att han räknar oss som rättfärdiga, när vi tror hans ord i ljuset av hans uppenbarade person i vårt inre. Det andra steget, som brukar kallas helgelse, består i att tacksamheten får lov att växa i vårt inre när vi grips av en längtan att ytterligare lära känna denne märklige Gud. Tacksamheten leder människan ut ur vinstintresset – hon vill hellre ge ut eftersom hon ser sig som så rik. Därför börjar hon handla inte minst i avsikten att få ge denna underbara livsform vidare, eftersom det är den som öppnar människan för den gemenskap hon är konstruerad för. När människor på detta sätt förvandlas i stor skala förändras samhället oundvikligen. Många stora väckelser har lett till att fångelser fått läggas ner.

Människan är inte mera rättfärdig i steg två än i steg ett. Skillnaden består bara i att den rättfärdighet hon fick som en gåva i första steget börjar prägla hennes personlighet i det andra. Det tredje steget utlöses vid Jesu återkomst. Johannes skriver (1 Joh. 3:1-2):

Se, vilken kärlek Fadern har bevisat oss, när vi får kallas Guds barn. Och vi är det! Därför känner världen oss inte, eftersom den inte har lärt känna honom. Mina älskade, redan nu är vi Guds barn, men vad vi kommer att bli, det är ännu inte uppenbart. Men vi vet, att när han uppenbaras, skall vi bli lika honom, ty vi skall få se honom sådan han är.

Ännu ser vi honom bara dunkelt som i antikens matta speglar. När vi ser honom med våra fysiska ögon kommer vi att utsättas för ett helt överväldigande intryck. Det blir det stora rättfärdighetslyftet, som slutgiltigt omformar våra liv. Det betyder inte att vi blir solar. Vi fortsätter att vara månar, ty det är vad vi blivit skapade till. Då kommer rättfärdigheten att vara ensam på plan som drivkraft i våra liv, ty ”Gud har blivit allt i alla” (1 Kor. 15:28). Vi kommer att

ha vår skapelsegivna personlighet kvar. Det handlar inte om nirvanats självutplånande uppgående i en panteistisk gudom. Det handlar om en fullkomlig relation i total inlevelse, där individualismen fått dö men självständigheten fått upprättas.

TRONS ROLL

Tron är i sammanhanget ingen prestation, ingen min egen ansträngning som gör mig rättfärdig. Den är i stället en sorts ödmjukhet. Egentligen är den beredskapen att låta gudsuppenbarelsen leda till att man tackar Gud som Gud, vilket betyder att man rätt värdesätter och förstår hur oerhört det är att galaxernas Gud vill ha en personlig relation med just en själv. Ett äktenskap kan ju bli rutin och slentrian, och då upphör man oftast att vara tacksam över relationen med sin partner. Otroheten ligger då på lur och den inbördes underordningen är också i fara.

Rättfärdigheten från Gud är av tro till tro. Det börjar med att man tror på vittnesbördets sanningshalt. Detta i sin tur leder till trohet som är trons grundsubstans och gemenskapens förutsättning. Livsförvandlingen är ingen hjärntvätt, där ett doktrinärt trossystem skall programmeras in i själslivet som någon sorts positivt tänkande med bibelord som underlag. Ser vi saken så, så börjar vi på nytt se på oss själva i stället för att se på Gud och präglas av honom. Den doktrinära trosmodellen suddar dessutom ut vår självständighet och gör rättfärdigheten på nytt till något som människan skall klara av.

AVSLUTANDE BÖN

Jesus, du säger att ingen kan komma till dig om inte Fadern dragit honom. Så det faktum att jag vill ha med dig att göra är ett uttryck för att Fadern redan uppenbarat sin eviga makt och gudomlighet i mitt samvete. Jag tackar dig också för att du samtidigt säger att den som kommer till dig skall du inte kasta ut. Därför vill jag se min längtan efter dig som en sorts kärleksförklaring från dig i mitt innersta. Jag ber att den skall få leda mig till frälsningens och barnskapets trygghet, så att den tacksamhet du har skapat mig för att leva av också skall kunna bli min drivkraft.

Hjälp mig därför att få en tacksam glädje över din nåd som du redan har bevisat mig och lös mig från fruktan och samvetsanklagelser så att glädjen kan få flöda fritt och forma mitt liv.

Jag tackar dig Gud, för att du vill göra mig utgivande på ett så underbart sätt. Hjälp mig att inte glädjen över dig bleknar i mitt liv så att jag på nytt försöker stilla min törst med något annat än dig själv. Låt mig få lära känna dig allt djupare, så att din glädje alltmer får bli rättfärdigheten i mitt liv. Amen.

KAPITEL 9

PARADISETS HEMLIGHET

Vi tänker oss att du har en bil. Den är gjord för att drivas på 98-oktanig bensin. En dag, när du har nästan tomt i tanken, kör du in på en mack och fyller tanken helt. Av misstag tankar du emellertid inte den bensin bilen är gjord för, utan du fyller med dieselloja.

Vad händer då med din bil? Den kunde rulla till tappen för egen maskin, men den går sedan inte att köra en millimeter. Förgasaren pluggar igen, och bilen står som om den var fastsvetsad i marken. Din bil är precis den samma som förut, men den har ändå upphört att vara en bil. Den rullar inte längre. Den har fått fel drivmedel. Den var förut ett fortskaffningsmedel som förenklade ditt liv. Fastän den inte har förändrats till sin konstruktion, är den nu inget fordon längre, och den är dig enbart till bekymmer och besvär. Den måste bärgas och återställas i ursprungligt skick.

PARADISER ÄR ETT DRIVMEDEL

Evangelierna ger oss många vittnesbörd om att paradiset ursprungstillstånd börjar återställas i våra liv när Gud får göra oss tacksamma över hans person – när vi på nytt ser det som den största förmånen i livet att vi tillhör honom.

Detta är en av poängerna i liknelsen om den förlorade sonen (Luk. 15:11-32). Båda bröderna vantrivdes egentligen hemma på gården hos far. Båda gick i paradiset och hade tråkigt. För paradiset är inte bara ett yttre idealtillstånd. Det är lika mycket en inre drivkraft. Liknelsen slutar med att lillebror som gav sig av hemifrån till sist upptäckte paradiset på den plats där han minst av allt väntat sig att finna det: hemma. Han hade under tiden fått byta drivkraft. När han äntligen kom hem så var han tacksam över att få vara på den plats där han tidigare vistats med självklarhetens rätt, en förmån som han då i brist på tacksamhet upplevde som ett tråkigt hinder för den verkliga glädjen.

Naturligtvis är paradiset ett underbart ställe att vara på. Det var fint hemma på gården hos far. Men om tacksamheten inte finns i våra hjärtan, så kan paradiset aldrig bli oss till någon glädje, hur fint där än är. Vi svenskar lever i ett av världens rikaste länder. Är vi också ett av världens lyckligaste folk?

Hemmasonen hade sluppit vakta svin. Han hade inte upplevt någon annan

förnedring än besvikelsen över att inte hans lojalitet mot fadern hade lönat sig bättre än den gjorde. Ju mer han tjänade fadern utan att drivas till det av tacksamhet, desto mer besviken blev han på sin far. Och ju mer han blev det, desto svårare blev det för honom att se att han faktiskt var i paradiset. För den tacksamhet i våra hjärtan som är vårt rätta drivmedel är inte ens tacksamheten över den ena eller andra yttre förmånen i våra liv utan tacksamheten över Faderns person. Det är den vi är konstruerade att drivas av. Den kan inte ersättas av någon annan drivkraft.

EN GAMMAL BÖNETANT

Otacksamheten inför Faderns person kan få oss att uppleva även det komfortablaste paradiset som ett lidande. Men omvänt gäller att tacksamheten inför Fadern kan uppfylla oss med glädje även i situationer då andra människor inte kan hitta glädjeämnen ens med förstoringsglas. Lukas berättar i förbigående om en minst sagt osannolik gammal kvinna (Luk. 2:36-38):

Där var också en profetissa Hanna, Fanuels dotter av Asers stam. Hon var vid hög ålder. I sju år hade hon levat med sin man i sin första ungdom, och sen hade hon varit änka, tills hon nu var åttiofyra år gammal. Hon lämnade inte templet utan tjänade Gud under fastor och böner, natt och dag. Nu kom hon fram och prisade Gud och talade om honom med alla dem som väntade på Jerusalems förlossning.

Den yttre scenen till denna berättelse är att Jesusbarnet bärs fram i templet så som man skulle göra med den förstfödde sonen. Man skulle också offra. För prästerna och leviterna var detta en rutinförrättning. De visste inte vem den lille gossen var, att det var honom som hela deras verksamhet gick ut på. Anden visste det men Anden avslöjar inte Guds väg för de visa och kloka.

Två personer fick veta barnets identitet. En gammal man kom nerifrån staden och en oansenlig kvinna kom från sin böneplats i en vrå av templet. I hela den stora verksamhetsapparaten var dessa två Guds förtrogna. Om Simeon får vi inte veta så mycket. Men om Hanna ges oss några detaljer i Bibelns typiskt knapphändigaste telegramstil. Som ganska ung hade hon blivit änka efter sju års äktenskap, vilket var en ännu mycket större katastrof än det skulle varit i dag. Vad hade hon att vara glad över efter den dagen? Hon hade Gud. Kanske var hon en ensam människa. De flesta av hennes jämnåriga var troligen döda. Hon var ju gammal även jämfört med vår tids medellivslängd. Ändå var hon glad. Hon hade undgått att bli besviken och inkrökt i sig själv.

VI BEHÖVER FRÄLSNING

Låt oss nu omedelbart förstå att Hannas glädje kan ingen ta sig själv. Kunde vi det vore Jesu frälsning helt onödig. Därför har vi missförstått situationen om vi

säger till oss själva eller andra som brottas med ensamhetens börda: ”Du skall bara prisa Herren...” Du är en hjärtlös person om du går till nyblivna änkor och läser högt om Hanna och säger att de skall vara som hon. Den glädje Hanna representerar kan bara Gud åstadkomma i en människa. Varken den förlorade sonen eller hans hemmavarande broder kunde ta sig den glädjen. Den kan bara tas emot som en gåva. Men den stora frågan i sammanhanget lyder så här: är detta den gåva vi önskar oss från Gud?

Tänk om det ofta är så att detta är den gåva Gud ville ge och så vill vi inte ha den. I stället undrar vi varför Gud inte hjälper oss. Men varför vill då Gud ge oss just den gåvan? Jo, det är den som återställer ursprungstillståndet.

Vi återvänder ett ögonblick till din bil som du tankade med fel bränsle. Det är inte roligt när bärgningsbilen kommer och hämtar ditt fordon, och det är inte så lustfyllt när man måste gå igenom hela bränslesystemet och skölja bort dieseloljan. Men om det är den som är problemet så får man ta situationen som den är. Du kanske hellre skulle lackera om bilen för att du tycker det vore roligare. Men vilken färg du än sätter på den så rullar den inte bättre för det.

Om vi inte förstår vad som behöver åtgärdas i våra liv har vi svårt att lämna ut oss med förtroende till den store reparatören. Tänk dig att du har tandvärk i en visdomstand på vänster sida och tandläkaren börjar dra ut tand efter tand på höger sida. Efter en stund biter du naturligtvis ihop tänderna, för du förlorar förtroendet för hans skicklighet. Om Gud gör helt andra saker i ditt liv än du tycker att han borde göra, så börjar du antagligen att bita ihop tänderna (= stänga samvetet) inför honom också. Det han ville göra blir då inte gjort.

Vi snuddade vid detta i kapitlet om kartan och verkligheten. Gud gör förvandlingsverket, men vi tycker ofta att han sköter den uppgiften på fel sätt. Våra tankar om honom gör att vi spjärnar emot, och det hjälper då inte att bara måla över kartan. Den sanning som befriar är insikten i hans person och hans vägar men också i problemets natur. Kombinationen av djup gudskänedom och självkänedom (= nåd och sanning) leder till målet.

VILLKORSLÖS KÄRLEK

Vi brukar säga att Gud älskar oss villkorslöst. Det betyder att han gläder sig över att vi finns, inte över det vi gör. Därför kan du aldrig upphöra att vara ett glädjeämne för Gud. För finns du så finns du. Du kan göra många misstag och synder. Med dina uppsåtliga synder kan du t.o.m. utlösa Guds vrede för Gud är inte abnorm i sitt känsloliv. Han är inte som en av Österns många beständigt leende buddhafigurer, upphöjt bortkopplad från tillvarons öden. Han är engagemangets Gud och inte nirvanats. Men han upphör aldrig att ha sin glädje i att du finns. Detta är ett glatt budskap.

Men kan du tänka dig en relation mellan två parter som består i att den ene har sin glädje i att den andre finns medan den andre bara har sin glädje i vad den förste gör? Detta betyder att om Gud har sin glädje i din person och inte i dina gärningar så vill han lära dig att ha samma attityd emot honom. Skall vi vara hans avbild så får vi vara det också på denna punkt. Och eftersom han i sin härlighet verkligen är värd att glädjas åt, så är detta ingen orättfärdig målsättning. Kan han ha sin glädje i att vi finns i all vår brist, skulle det då vara fel av honom att sikta på att vi med hans hjälp skall kunna ha vår glädje i hans person och inte i de gåvor han ger oss.

Det är härligt att ha en lovsångsstund och sjunga med Nehemjas ord att fröjd i Herren är vår starkhet. Men tänk vilken revolution det kan bli i våra liv när vi upptäcker vad det är vi sjunger!

Gud ger oss många gåvor och vi har fått löfte om ett stort arv. Men mycket av meningen med vår vandring på denna sidan graven är att vi skall upptäcka innebörden i Nehemjas ord.

ATT KOMMA TILL SIG SJÄLV

När den förlorade sonen beslöt sig för att gå hem till fadern står det i svenska biblar att han kom till besinning. I grundtexten står det att han ”kom till sig själv”. Detta betyder att så länge han hade sin glädje i något annat än fadern, så var han inte sig själv. Hans djupaste människoidentitet var borta. Han var människa och var ändå inte mänsklig.

På samma sätt är det med bilen som är full med fel bränsle. Den ser ut som en bil men kan inte fås att fungera som en sådan. Den fallna människan ser ut som en människa men kan inte fungera som en sådan. Bilen med fel bränsle går att använda till mycket även sedan motorn tystnat. Du kan spänna en häst framför bilen och använda den som hästdroska. Med lite fiffighet kan du säkert komma på andra användningsområden. Men det som var konstruktörens avsikt – att bilen skulle vara en bil – kan bara bli verklighet om dieseloljan får bytas mot rätt drivmedel.

Ibland möter man människor som lämnat sig till Gud efter att ha letat efter livets mening i alla möjliga andra glädjekällor, som visst ger glädje men som inte ger rätt glädje. Men nu när man hittat rätt drivmedel för sitt liv så säger man ofta: ”Nu har jag funnit mig själv”.

SYNDENS OCH LIDANDETS ROLL

Lukas som tycks ha fäst sig mycket vid just tacksamhetens betydelse berättar en episod ur Jesu liv för att fördjupa vårt perspektiv lite mer (Luk. 7:36-50). Den handlar om hur en prostituerad kvinna tränger in i fariséen Simons hus när Jesus

är inbjuden dit för att Simon skall kunna få ta honom till påseende. Simon står här som en parallell till hemmasonen och kvinnan har den förlorade sonens roll. Jesus ger oss en tacksamhetens nyckel som vi har svårt att förstå:

Men får någon litet förlåtet, så älskar han också litet.

Detta betyder att det är lättare att lära ut tacksamhet till dem som har syndat rejält än det är att lära ut den till hemmasöner. Gud låter t.o.m. synden ha en plats i sin frälsningsplan. Utan den och utan de lidanden som den åstadkommer skulle ingen enda av oss vilja bli frälst till den villkorlösa tacksamheten inför Gud.

Gud är inte rädd för att låta t.o.m. synden få medverka till frälsningen. Det handlar ju om vår synd, inte om hans. Ty om vägen till syndens utrotning i våra liv kanske måste gå genom att synden får blomma upp ordentligt så att den visar sitt rätta ansikte, så är det trots allt ingen omväg. Hemmasonen blev ju inte av med sin längtan efter allt det som hans lillebror till sist fann vara meningslöst. Här handlar det ju inte om att kunna läxa att ”världens nöjen är blott fåfänglig flärd och tomhet...” Det handlar om att ha upptäckt det. Kunskapen kan inte ersätta upptäckten. Men när vi upptäcker att endast glädjen över Guds nåd kan göra oss till verkliga människor, så har vi för att använda Paulus språkbruk ”dött bort från synden”. Låt oss lyssna till hur han uttrycker saken (Rom. 5:20 – 6:2):

Lagen blev tillagd efteråt för att fallet skulle bli så mycket större. Men där synden blev större, där flödade nåden över alla bräddar. Liksom synden hade kommit till makten genom döden, så skulle nu också nåden komma till makten genom rättfärdigheten, och skänka oss evigt liv genom Jesus Kristus vår Herre.

Vad skall vi nu säga? Skall vi bli kvar i synden för att nåden skall bli så mycket större? Uteslutet! Vi som dött bort från synden, hur skulle vi alltjämt kunna leva i den?

Läs gärna dessa verser som en teologisk förklaring till berättelsen om Jesus i Simons hus. Det är nåden som får allt att fungera i våra liv när den får uppväcka tacksamhet. Detta är det liv vi är skapade för. Det är rätt drivmedel, det som får oss att bli oss själva. Varje annat självförverkligande är bedrägeri.

Paulus' ord om att lagen blev given för att människans fall skulle bli stort nog att bana väg för nåden skall vi återkomma till senare. Vi måste först bekanta oss med det falska drivmedel som människan fick i syndafallet.

AVSLUTANDE BÖN

Om du, Herre, vill fostra mig fram till en lika villkorlös kärlek till dig som du

har till mig, så vill jag låta dig göra det. Jag skulle vilja kunna se på dig med lika stor glädje och lika stort förtroende i svårigheter som i lycka. Lär mig därför att tacka dig i livets alla förhållanden, inte som en teknik utan därför att du faktiskt har gjort mig nöjd med att ha hela min glädje i din person och inte i dina gåvor. Gör mig till en bönmänniska som Hanna, en som du kan och vill anförtro dig åt. Och gör mig ödmjuk nog att ta emot dina förtroenden. Amen.

SJÄLVFÖRDÖMELSENS DRIVFJÄDER

Syndafallets konsekvens blev att människan dog. Hon upphörde nämligen att vara människa i Skaparens mening när hon bytte drivkraft i sitt liv. Hon är konstruerad för att se på Gud och i tacksamhet över honom förlösas till handlingskraft. Det finurliga med den handlingskraften är att den inte duger till annat än det som ”stämmer överens” med den Gud man redan hänförs av. Du kan inte hänföras så av Guds person, att du får kraft till att gå och mörda din broder. Fick du den kraften ur din hänförelse, var det inte Gud du såg. Detta betyder att i den inspiration och handlingskraft som vi tar emot från Guds person ligger redan hans ledning för våra liv inbyggd. Det är detta som är rättfärdigheten från Gud. Naturligtvis kan man se den antingen som ett skydd eller som en ofrihet. I det förra fallet växer tacksamheten, i det senare dör den.

När Adam kom att se Guds herravälde över hans liv som en ofrihet så dog tacksamheten och därmed rättfärdigheten. Inte menade han att han ville få möjligheten att döda någon när han åt av Kunskapens träd. Han ville inte bli kriminell eller försupen. Han ville ”bara” bli lika fin som Gud och få samma handlingsfrihet. Lite tillspetsat uttryckt kan man säga att Adam föll i synd i all välmening.

ÄNDRAD HÄNFÖRELSE GER ANNAN DRIVKRAFT

Adams byte av drivkraft beskriver Paulus så här i den text vi förut läste (Rom. 1:23):

De bytte ut den oförgänglige Gudens härlighet mot beläten som föreställde förgängliga människor och fåglar och fyrfotadjur och ormar.

All drivkraft i människans liv har med hänförelse att göra. Hänförelsen utlöser glädje som i sin tur är själva kraften som får oss att handla. Det avgörande för valet av drivkraft är målet för vår hänförelse. Människan är skapad till att på ett sunt sätt hänföras av Guds person och godhet och i den glädje som uppstår därur handla och leva ut inspirerade gärningar.

I syndafallet skedde något som kanske såg ganska oskyldigt ut: människan började hänföras av ”beläten som föreställde förgängliga människor”. I grekiskan användes ordet ”eikon” för dessa beläten, och ordet betyder ”avbild”.

Människan blev alltså mer intresserad av att se på sin egen bild än av att se på Gud och vara hans avbild. Från att ha varit gudsupptagen blev hon självupptagen. Hon blev själv centrum i sin tillvaro. Visst kan Gud få vara med, men han blir mera till för människans skull än hon för hans. Inte underligt att skeptiska människor ibland säger att det var människan som skapade Gud till sin avbild snarare än att han skapade henne till sin.

Det nya föremålet för människans hänförelse är naturligtvis inte människan som hon går och står utan människan sådan som hon drömmer om att bli bara hon fått anstränga sig lite. Det som hänför den fallna människan är bilden av idealmänniskan – sådan hon ”borde” vara. Därför älskar hon att måla upp bilder av det perfekta samhället, den perfekta gemenskapen, den perfekta hustrun, den perfekta församlingen... Vi målar gärna upp sådana hänförelsebilder (= avgudabilder) både för oss själva och för varandra. Vi gör det för att bilderna utlöser handlingskraft. Vi kallar det ofta för att ”sätta upp ett mål”.

ATT BLI NÅGOT I STÄLLET FÖR ATT VARA SIG SJÄLV

Det finns ett gammalt talesätt: Varför skall man göra saker enkelt, när man kan krångla till dem på ett så underbart sätt? Den fallna människan drivs nämligen av längtan efter att lyckas med något och att vinna något genom sina ansträngningar. Hon trivs när hon lyckas med det omöjliga. Om ingen annan lyckas med det som hon klarar trivs hon ännu bättre. För då menar hon sig bli något genom sina prestationer. Den som åker två hundradels sekunder fortare än någon annan nedför en backe kan bli världsmästare

Om sanningen gör oss fria så binder oss lögnen. Och här har vi en av de präktigaste lögner som vi någonsin kan bindas av: att vi skulle kunna ”bli något” genom våra ansträngningar. Prestigen har gjort entre. Människan fick en otrolig förmåga att efter växlande värdeskalor utläsa sitt eget värde ur sina prestationer. Om Gud finns så finns det inget annat värde för människan än det han ger henne

TACKSAMHETENS MOTSATS

Den nya drivfjäder, som nu kom in i människans liv, kallas ofta i Bibeln för begärelse. Ibland har kristen förkunnelse utmålade begärelsen som frukten av skapelsegivna drifter, inte minst sexualdriften. Men i grunden är begärelsen bara en drivkraft, som har med otillfredsställdhet att göra och som dödar den drivkraft, som uppkommer när Guds person får göra människan tillfredsställd med sig själv och med livet.

Att begära är det samma som att kräva. Begärelsemänniskan upplevs därför som krävande och förväntande där tacksamhetsmänniskan är utgivande. Den som lever av begärelse räknar hela tiden efter vad hon får och vad hon blir. Hon vill

gå med vinst för att uppleva någon mening. Tacksamhetsmänniskan vill dela med sig av det hon redan har fått och strävar därför efter att gå med förlust. Eftersom begärelsemänniskans liv skulle avstanna om hon blev tillfredsställd, ser hon förnöjsamhet som ett stagnationstillstånd och inte som en realistisk grund för ett handlingskraftigt liv.

NEGATIVISMEN

Adam ville bli som Gud. Detta betyder att han ville bli något annat än han var skapad att vara, något han varken hade kallelse till eller förutsättningar för. När människan bytte till begärelsens drivfjäder blev hon därför i grunden en negativist, eftersom hon började leva för det hon inte är och inte har i stället för att bygga på det hon är och har. Detta hade kanske inte varit någon katastrof om hon bara hade byggt sitt liv på något som hon hade kunnat bli och få.

Naturligtvis går vi inte till vardags omkring med ambitionen att bli som Gud. I stället sätter vi upp delmål. De utlöser den bästa hänförelsen och handlingskraften om de förefaller ”realistiska”, som vi brukar säga, d.v.s. åtkomliga inom rimlig tid och för rimlig kostnad. När vi nått fram till målet måste nya mål formuleras, annars drabbas vi av den stora meningslösheten. Ständigt jagar vi därför mot ett mål som likt åsnans morot flyttar sig i takt med våra ”framsteg”. Därför hinner meningslösheten alltid upp oss till sist, hur vi än jagar, bara vi får leva och ha hälsan.

Du kan inte så lätt ta glädjen från en människa som gläds över det hon är – i synnerhet inte om hennes glädje består i att vara Guds barn. Däremot är det mycket lätt att ta glädjen ifrån en människa som är på jakt efter att bli något. Det räcker att du hindrar henne att nå sitt mål. Kan du inte det, så brukar en enkel förolämpning också fylla sin uppgift ifall du nödvändigtvis skall vara en glädjedödare. Med prestigen kom ju sårbarheten.

Denna livsform betecknas i Bibeln med ett ord som i grekiskan heter ”mataios” och som till svenska översätts med ”tom”, ”meningslös” eller ”fåfänglig”. För ambitionens morot som länge lockar en förvandlas ju omärkligt till stressens svidande piska.

Att begärelsens drivfjäder gör människan till en negativist betyder alltså inte att hon blir en pessimist. I stället kanske hon blir en utpräglad optimist, åtminstone tills hon upptäcker, att det inte går att nå fram till en varaktig glädje, när man ständigt skall bygga sitt liv på det som inte finns. Tydligast ser man negativismen, när man studerar människans förmåga att älska och acceptera sig själv.

DEN INBYGGDA SJÄLVFÖRDÖMELSEN

Hur är det med begärelsemänniskan – älskar hon sig själv? Helt klart är ju att allt hon tänker, säger och gör går ut på henne själv. Det skall föra henne till de uppsatta målen och få henne själv att överensstämma med den uppmålade idealbilden. För den skull kan hon göra alla möjliga gärningar som ser ut att vara för andras bästa, men de är gjorda för henne själv. Men älskar hon sig själv? Nej, det gör hon inte. Det är ju just för att hon vill bli något annat än hon är som hon strävar med alla sina gärningar. Hon älskar inte sig själv ens när hon har framgång. Hon älskar idealbilden av sig själv och kan acceptera sig själv bara i de tider då hon tror sig någorlunda överensstämma med idealbilden eller åtminstone ha möjlighet att nå fram till den inom rimlig tid.

Alltså innehåller begärelsens drivfjäder alltid självförkastelsen som en oundviklig ingrediens. Den finns där också under lyckans och framgångens dagar även om den då är maskerad.

BEGREPPET PERFEKTIONISM

Adams nya drivfjäder innehåller alltså två ödesdigra ingredienser, som är inbyggda i systemet och som man bara för kortare tid kan komma ifrån: självfördomelsen och misslyckandet. Skall vi se strängt på saken, så kommer faktiskt självfördomelsen före misslyckandet – inte som man kanske skulle tro, att den kommer efter att besvikelserna infunnit sig. Naturligtvis kommer den då också, ofta med förödande styrka, men den fanns redan i det ögonblick som Adam – d.v.s. du och jag – fick för sig att han skulle bli något annat i stället för att vara den han var.

Varför kastar vi inte av oss en så sjuk livsstil? Varför går vi på det här? Varför håller vi också i Guds församling på att måla alla våra idealbilder av den perfekta kristne som är så snäll och ställer upp, av den perfekta församlingsgemenskapen, det perfekta kristna äktenskapet, det perfekta missionsoffret o.s.v i all oändlighet. Varför sysslar vi med detta i stället för att tala om vem Gud är? En del av svaret är detta: det är så svårt att se det sjuka i denna livsform. Det faller på något vis på blinda fläcken.

En bit av hemligheten ligger i ordet ”perfektionism”. Det låter väl fint – inte sant? Att syfta till det allra bästa och att aldrig nöja sig med halvmesyrrer och kompromisser – det är väl hedervärt och bra. Men allt beror på vad man lägger i ordet. Frågan är: för vems skull vill du göra det perfekta och leva i fullständig oantastlighet? Är det av kärlek till omgivningen eller är det för din egen skull? I det senare fallet rör du dig inom Adams område, för då betyder det att du vill leva ett liv där du inte behöver nåd, varken från Gud eller från människor.

Människan är konstruerad för att leva av oförtjänt kärlek, för om kärleken är

välförtjänt mister den ju sin unika karaktär. Vi måste se det så att redan före syndafallet levde Adam av nåd. Han behövde den inte för sina synder, för de fanns ännu inte. Men det fanns en klasskillnad mellan Gud och honom som medförde att det för Adam var en ynnest (= nåd) att han ändå kunde umgås fritt med Gud. Denna ynnest kunde han häpna över, och den kunde bli till tacksamhet och handlingskraft. I Bibeln kallas denna respekt för Gud ofta för gudsfruktan.

Men att bli som Gud betydde att ”komma upp i samma klass” så att umgänget med honom inte längre var en ynnest utan en sorts rättighet. Den dolda ondska som finns i perfektionismen är just önskan att slippa bygga sitt liv och sina relationer på nåd. Man vill hellre bygga dem på oantastlighet – eftersom den ger en rättigheter där nåden skapade ett beroende. När vi nu lever i en hård värld är det en extra stark frestelse att slippa bygga sitt liv på nåd från Gud och människor. I mänskliga sammanhang är ju nåden en bristvara och oantastligheten förefaller mycket tryggare. Relationerna blir då något som man äger i stället för att vara något som man får och ger.

LAGISKHETEN

Kärt barn har många namn. Det vi kallar perfektionism kan vi också kalla lagiskhet. De olika orden för samma begrepp kan ge oss lite olika vinklingar på samma stycke av verkligheten. Grundmönstret är ju att man låter sig utmanas, stimuleras, hetsas eller jagas till att leva upp till förebilder för ens handlande, liv, utseende, tankar och känslor. Ordet lagiskhet stryker under, att man lever efter en sorts doktrin, en färdig idealbild av vad som är rätt och fel. Ofta förknippar vi ordet med ett stelbent och dömande sinnelag hos en människa som har slutat att lyssna till andra än likatänkande. Och det gör vi med rätta. Den lagiska, perfektionssträvande människan är alltid dömande. Om hon lyckas dömer hon andra. När hon misslyckas dömer hon sig själv.

Grunden för detta dömande sinnelag ligger i att hon redan från början har dömt sig själv, när hon ville bli något annat.

FRÄMLINGSSKAPET

Lagiskheten leder till en annan konsekvens som är lätt att förstå när man väl sett den. Om man satsar allt på det man skall bli, så dröjer det inte länge förrän man blivit blind för vem man är. Man blir helt enkelt en främling för sig själv och naturligtvis då också för omvärlden. Man vågar inte vara den man är, för det duger inte, och man kanske inte ens kan, för att man alltför lite känner sig själv.

ALLA SORTERS FÖREBILDER

Alla sorters ideologier duger att använda som råmaterial för de idealbilder som

skall styra människan och locka fram hennes handlingskraft. Alltså handlar det inte bara om religion. Det finns politiska, psykologiska, filosofiska tankesystem som fyller samma uppgift. Egentligen räcker det på ett sätt att säga, att där de goda gärningarna blir ett krav i stället för en frivillig glädje, där råder också lagiskheten.

Tänk dig en jaktflygare. Han får helt enkelt inte lov att göra misstag. Det kan räcka med ett enda så får man hämta begravningsentreprenören. Alltså måste han alltid göra "rätt". Det rätta blir ett tvång. "Förbrytelse" kan straffas med döden. Han måste syfta till det perfekta. Han måste leva upp till de apparater han skall sköta. I en mening kan han därför inte vara sig själv, eftersom all ofullkomlighet är oacceptabel. Han måste syfta till det perfekta. Han har kanske inte en lära att leva upp till men han måste lyfta sig till maskinens nivå. Även om denna situation kanske inte gör honom till en dömande och doktrinär människa så blir han stressad och han riskerar att bli till en främling för sig själv. Hur stimulerande och utmanande han än kände just riskerna i början (det stora äventyret!) så kan samma situation med tiden förvandlas till meningslöshet.

PERFEKTIONISMEN I PRAKTIKEN

Om vi nu återvänder till de personer vi mötte i kapitel 2, så kan vi lätt urskilja perfektionismen hos några av dem.

Mirjam, som skall bli konsertpianist, befinner sig i en framgångsrik fas av perfektionism. Hon har ett mål för sitt liv och anser sig vara på väg dit. Det är också troligt, att detta första mål är uppnåeligt. Hon blir kanske världsberömd. Men redan den kris hon går igenom när mannen friar visar, att det hus hon bygger vilar på ostadig grund. När hon blivit världsberömd och inte kan komma längre kanske i stället hennes fattigdom på relationer präglar hennes liv mycket djupare än glädjen att spela.

Bertil, som först förläste sig på Freud och sedan på Bibeln, har upplevt en mängd förkastelse och förnedring både i relationen med föräldrarna och med sin tyranniske klasskamrat. För honom har förkastelsen lett till att han på ett särskilt sätt börjat söka idealbilder och på ett lagiskt vis börjat leva efter dem. Idealbilden kan växla utan att livsstilen i grunden förändras. Eftersom han har svårt att finna sig till rätta i sitt äktenskap innebär även detta i viss mån ett misslyckande, och varje beslutssituation aktualiserar på nytt hans sårbarhet. Härigenom blir bara idealbilden dyrbarare.

Även Kristina har vägts på en våg och befunnits vara för lätt. Hon var inte det barn fadern hade önskat sig. Hon motsvarade inte hans idealbild. Hon var flicka och även om hon med bravur hade blivit professor i hjärtkirurgi, hade fadern ändå inte kunnat identifiera sig med henne. Hon hade fel kön. Men Kristina

lider av handlingsförlamning. Hon har idealbilden att sköta sig och vara ambitiös i sitt arbete, men vad livet handlar om därutöver vet hon inte. Hon har fallit in i den resignation och modlöshet som så lätt uppstår när alla idealbilder från början är sönderslagna utan att man egentligen hittar den alternativa livsstil man är skapad för.

Eva-Lena har sina idealbilder på kärlekens område. För henne har kärleken blivit en begärelse. På ett vis kräver hon kärlek, och i sin svulthenet har hon en idealbild av hur ”riktig” kärlek skall se ut och hur den skall upplevas. På idealbildens vis flyttas den alltid i riktning mot horisonten likt en hägring när man närmar sig. Hur mycket andra än försöker ge kärlek, så räcker det inte. Detta är inte hela förklaringen till att det är svårt att nå fram till henne, men det är en viktig del av orsaken. Skulle vi försöka tala med Eva-Lena om att det vore viktigt att hon lärde sig att ta vara på den kärlek hon får i stället för att ägna hela sin uppmärksamhet åt den hon önskade men inte fick, så skulle hon kanske inte varken vilja eller i början ens kunna förstå. Hon kan heller inte förstå att det man kan få som svar på krav efter kärlek aldrig kan bli kärlek, eftersom kärleken måste få vara en frivillig gåva för att inte mista sin identitet. Alla andra blir ju älskade så varför inte hon??

Hasse lever på många sätt också i idealbildernas värld. På något sätt har han från början gett upp tanken på att de skulle kunna finnas i själva verkligheten. För honom finns de i stället i fantasin, där de blir så levande, att varken han eller omgivningen ser skarpa gränser mellan sanning och dröm. På samma sätt som drogmissbrukaren inte kan vara utan drogen, kan han inte vara utan fantasierna. Hela livet skulle avstanna om han skrotade dem.

Axel är från barndomen både rädd för Gud och besviken på den kristna tron. Men han löser problemet genom att göra tron till en idealbild att leva upp till. Det fungerar i det yttre, men ju mer det går bra på utsidan desto sämre går det på insidan. Till sist kommer krisen.

AVSLUTANDE BÖN

Jag ber dig, Gud, att du löser mig från alla idealbilder om hur jag ”borde” eller ”skulle” eller ”måste” göra för att vara en acceptabel människa eller en riktig kristen. Jag vill beundra dig och hänföras av din person, så att jag i stället kan glömma mig själv och bara vara som ett barn. Jag ber särskilt att du löser mig från alla ”kristna” idealbilder.

Med din hjälp vill jag kunna upptäcka vem du har skapat mig till att vara hellre än att ständigt begrunda det jag tycker att jag borde vara men inte är. Gör mig till positivist. Ge mig förnöjsamhetens gåva och börja med att göra mig nöjd med att vara den jag är skapad att vara. Ge mig också gåvan att kunna se vad du redan har gett mig och kunna tacka av uppriktigt hjärta för det. Hjälp mig att

inte se det som en självklarhet. Lös mig från tvånget att jämföra mig med andra
vare sig det blir till deras fördel eller min. Amen.

HETSÄTANDE OCH SJÄLVSVÄLT

Förra kapitlet blev lite teoretiskt, och därför får vi nu försöka bli lite mer praktiska och konkreta. Det är viktigt att begreppen begärelse och perfektionism blir verkliga för dig, innan vi går på djupet med frågan hur de leder till ensamhet. Låt oss därför fånga i flykten en iakttagelse vi gjorde, när det gällde Eva-Lenas problem. Hos henne hade behovet av kärlek förvandlats till ett begär efter kärlek. Vad betyder detta konkret?

Människan är som skapad varelse utrustad med en mängd behov. Vi behöver luft att andas. Ett par liter vatten per dygn behövs i vårt klimat. Kommer du till tropikerna behöver du mer. Listan över näringsämnen kan göras lång och komplicerad. F.n. diskuteras vårt behov av selen. Bör man i Sverige se till att man får i sig 50 mikrog/dag i tillskott av detta ämne eller ej? Buden varierar om vad som är vårt behov.

Vi går sällan och tänker på hur mycket luft vi skall ha i oss. Det sköter sig självt. Inte heller mäter vi vattenmängden per dag för friska människor. Det brukar inte heller behövas. Om vi vore så ofullkomligt skapade att vi med förståndet skulle hålla reda på allt vi behöver skulle vi inte hinna med mycket annat.

Dessa självklarheter beskriver jag för att illustrera något som är typiskt för våra behov: de har en mättnadsgräns. När man har druckit vad kroppen behöver, så slutar man. Behov kan tillfredsställas. Ju mer man närmar sig mättnadsgränsen, desto mer bleknar behovet bort. Detta är förnuftigt och vittnar om Guds godhet.

APTITEN VÄXER MEDAN MAN ÄTER

Begären skiljer sig från behoven främst däri, att de inte kan tillfredsställas. Om man försöker, så bleknar de inte bort, utan de växer.

Det finns olyckliga människor som drabbas av något som kallas hetsätande. Detta är ett tillstånd som på ett förbluffande sätt liknar alkoholism, men man missbrukar inte sprit utan mat. Många hetsätare (oftare kvinnor än män) är vad alkoholisten skulle kalla "periodare". Under de fria mellanperioderna kan de äta normalt. Men hemma i skafferiet lagrar man då upp det födoämne som behövs när suget kommer. Somliga är allätare, andra är specialister. Den ene kanske

bara äter limpa, den andre kan vara beroende av en viss sorts praliner. Den senare varianten är mer komplicerad, för när man börjar hetsäta sina praliner så måste man ha lagrat så stora mängder, att man svårligen kan med att köpa så mycket i en enda gottaffär.

När hetsätandet slår till tappar man helt kontrollen över sitt födointag. Det är inte bara ens vilja som spolats bort. Också kroppens normala reglering av ätandet sätts ur spel. Man bosätter sig då i skafferiet och äter tills det absolut inte får plats mer. Sedan kräks man och fortsätter. Inte sällan håller man på så i ett par dygn tills man stupar av utmattning eller får ett migränanfall. En del hetsätare går upp i vikt, men andra kräks så mycket, att de inte får i sig mer än de kan banta bort mellan varven.

BEHOVET BLEV ETT BEGÄR

Unga flickor – som det oftast är – som drabbas av detta lider helvetets alla kval. Och det bör tilläggas, att detta är ett vanligt tillstånd. Men det vet de flesta inte om, eftersom detta är något man försöker dölja så omsorgsfullt som möjligt. För den tyngsta biten av lidandet är skammen. Bara försök att tänka dig in i hur det skulle vara att bo på en liten ort där alla känner alla och drabbas av ett hetsätande på praliner. Hur döljer man sina hetsätarperioder, och hur skaffar man sig sina praliner utan att väcka uppseende? Dessutom: hur får man råd?

Som sagt: allt det andra gick väl att uthärda om det inte vore för skammen. Det känns så oerhört förödmjukande att helt tappa kontrollen över en så naturlig sak som ätandet. Men skammen stannar inte vid detta att man tycker sig vara galen, eftersom man äter mat som en alkoholist dricker sprit. Mycket ofta kommer det in moraliska övertoner i skammen och självföraktet. ”Usch, så jag gör i en värld som svälter!” I sina egna ögon blir man lätt en moraliskt förkastlig person som tar maten ur munnen på svältande U-landsbarn.

SJÄLVFÖRDÖMELSEN GER DRIVFJÄDERN

I detta läge är det lönlöst att försöka trösta en som hetsäter limpa med argumentet att vi har spannmålsöverskott och att det vi producerar för mycket hellre tycks få ligga och mögla bort än att det kommer till U-länderna. Om man försöker trösta på det sättet, känner man sig efteråt som om man i obetänksamhet försökt muntra upp en nybliven änka genom att säga att ”världen är full av karlar”. Risken är stor att man får en blick som säger: ”Du förstår inte det här.”

Vilket naturligtvis vore sant. För det misstag man lätt gör i början är att man fäster sig så mycket vid den självfördömelse som ätandet utlöser, att man inte ser, att självfördömmelsen var först på plan. Det är inte bara så att hon skäms för sig själv för att hon äter, utan det är lika mycket så att hon äter för att hon av

annan anledning skäms för sig själv. En skamkänsla eller ett förakt för den egna personen var impulsen som förvandlade behovet av mat till begäret efter mat.

Låt oss återgå till Adam. Hos honom började allt med att han inte längre var nöjd med att vara den han var. Han måste bli något annat för att duga. Begäret efter perfektion kom in i hans liv med den olyckliga konsekvensen att han upphörde att kunna ta emot kärlek annat än om han menade sig motsvara sin idealbild. Sedan började det meningslösa jagandet mot ett ouppnåeligt mål. Somliga av Adams söner jagar efter makt, andra efter beröm, några efter upplevelser, somliga efter droger. Och jakten fortsätter även sedan jägaren insett att den inte leder till målet.

För om man inte kommer till rätta med den grundläggande självfördomelsen, kommer inte människan att kunna ta emot villkorlös kärlek. Hon är ju inte villkorlös emot sig själv. Hur skall hon då kunna tillåta någon annan att vara det? Och om hon inte får börja ta emot den villkorlösa nåd som hon är skapad för att leva av – hur skall då jagandet kunna upphöra?

HUR KOMMER MAN DIT?

Naturligtvis finns det lika många vägar in i hetsätande som det finns vägar till alkoholism. Men det finns i båda fallen en del kungsvägar som man ofta möter. Många hetsätande kvinnor berättar, att det hela började som en sorts tröstätande vid besvikelser eller ”deppighet”. Går man in på djupet i dessa besvikelser, finner man ofta komplicerade relationer med nära anhöriga. Andra kvinnor – ofta sådana som också lider av periodvis anorexi (= självsvält) – kan berätta, att det hela började med en sorts avsmak för den egna kroppens utseende. Detta tror jag personligen är en viktig faktor som gör att det så mycket oftare handlar om kvinnor än om män. Maten är ju en viktig faktor att få kontroll över om man skall förändra kroppens utseende. Och vi lever i en kultur där en kvinna kan uppleva det som en katastrof, om hon inte har rätt (= perfekt) utseende. Då kanske man inte blir gift utan får leva ensam och övergiven...

Så förkastelseupplevelsen kan ha många utseenden. Man kan uppleva sig ha blivit förkastad i någon närrelation. Man kanske upplevde sig förkastlig när man läste den senaste veckotidningens bilaga om hur man MÅSTE se ut för att våga visa sig på badstranden. En annan kvinna kan ha upplevt sig förkastlig av annan orsak och kanske börjar äta mer än hon behöver för att i en sorts självplågaraktig glädje få stryka under sin avsmak för sig själv. Och om inte annat kan man tänka: ”Om jag blir ful vill ingen ha mig. Då blir jag förkastad. Jag måste göra allt jag kan för att inte bli ful.” (Lägg märke till att detta är ett citat. Det är inget uttryck för mina åsikter. En överviktig kvinna som lever av nåd kan vara mycket vackrare än en mager som önskar prestera skönhet.)

SJÄLVKONTROLLEN

Jag minns en förbönsgudstjänst för några år sedan. En kvinna kom fram. När jag frågade vad hon önskade få hjälp med svarade hon, att hon länge kämpat med anorexi. De sista åren hade hennes kamp gått lättare. Hon kunde nu i stort sett äta normalt, men allt ätande var en viljeakt. Förbönsköen var lång och det fanns ingen tid för själavårdande samtal. Men Gud är god. Jag fick ett kunskapens ord till henne. Jag sa: ”Du skall överlåta din kroppsvikt till Herren. Om han vill att du skall väga 120 kg, så får han ha rätt att låta dig göra det.” Hon studsade till vid mina ord och sade nästan genast, att detta var precis vad hon behövde höra.

När hon sedan själv skulle be en kort överlåtelsebön tog det henne flera minuter att bara få fram ett par meningar. För detta att släppa kontrollen över sin kropp innebar ju en risk att hon skulle hamna i den föraktlighet – fetma – som hon nästan kunnat svälta ihjäl sig för att undvika. Och när hon skulle ta den risken, fick hon sådan ångest, att hon först inte kunde få fram ett ord.

Hur hade hennes situation utvecklats? Hon hade velat undvika fetma, eftersom det var ett tillstånd som skulle göra henne föraktlig, och hon hade därför börjat banta utan att egentligen behöva det. I detta låg en sorts självfördömelse, en oförmåga eller ovilja att vara villkorlös mot sig själv. Blev hennes vikt för stor kunde hon inte längre acceptera sig själv utan skulle börja att förakta sig själv så som hon egentligen också föraktade andra kvinnor som vägde för mycket. Kanske fanns det många andra saker i hennes liv som också väckt självfördömelsen i hennes inre. Kanske fanns det också en ambition att bli ”något” – i detta fall kanske beundrad, lämpad för att bli mannekäng – jag vet inte. Men hennes kroppsvikt hade blivit kopplad till hennes värde.

Hon hade inte ens från början något behov av att banta men greps nu av ett begär efter att banta. För begäret är ett falskt behov som framspringer ur självfördömelsen eller fruktan för förkastelse från omgivningen. Och nu påminner vi oss att ett behov kan mättas, men det kan inte begäret. Det hade aldrig varit så i hennes liv, men jag har träffat andra kvinnor som med en sorts förvriden vällust konstaterat att man äntligen fått ner kroppsvikten från 33 kg till 32 kg.

Vad hände nu när hon överlät sin kroppsvikt till Herren? Jo, hon fick släppa kontrollen över sitt utseende. Det betydde att hon också fick omvända sig från sin självfördömelse. Detta uttryck låter kanske utmanande och jag vill att du skall tänka igenom det ordentligt: att omvända sig från sin självfördömelse.

AVSTÅ FRÅN SJÄLVFÖRDÖMELSEN

I denna kvinnas fall bestod omvändelsen i ett beslut att vara villig att låta sig

älskas av Herren även om hon vägde 120 kg – och att hans kärlek skulle få vara henne nog. Detta var ingen prestation, bara en önskan inför Gud. Självfördömelsen med all dess fruktan och alla dess självkontroller och tvångsmässiga begärelser kunde hon inte lösa sig själv från. Det gör Herren för frälsningen är hans verk. Men den frigörelsen var inte möjlig i hennes liv om inte Herren också hade fria händer till att i allt utforma hennes liv.

Det var inte så att hennes självfördömelse skulle lösas upp genom att hon fick full kontroll över sitt ätande, utan Herren ville, att hon skulle släppa kontrollen till honom med risk att hamna i den föraktlighet som hon velat undvika för att både självfördömelsen och hennes begär efter att kontrollera sin situation skulle få dö på en gång.

Hon fick på ett sätt välja om hon skulle leva av Herrens villkorslösa nåd eller av människors och sin egen mycket villkorsbundna uppskattning. Det var som om hon hade sagt till Herren: ”Om både andra och jag själv föraktar mig för mitt utseende, så vill jag med din hjälp vara glad över att finnas till, så att jag kan acceptera mig själv sådan jag är, inte motvilligt och uppgivet utan med den glädje du har för att jag finns till. Hjälプ mig därför Herre att försonas med mig själv.”

Innan vi nu går vidare vill jag bara säga till dig som läser detta, att om du kämpar med problem av liknande slag och det jag nu har skrivit ger dig ljus, så ta vara på det ljuset. Men det kan också vara så att du inte känner igen dig. Grubbla då inte och känn dig inte värdelös. Det finns andra vägar in i tillstånd av detta slag. Läs därför hellre vidare och be Gud om klarhet över just din situation. Den kanske öppnar sig längre fram.

TILLBAKA TILL HETSÄTANDET

Nu gjorde vi en parentes och övergick från hetsätande till självsvält. Låt oss återvända till utgångspunkten.

Många kvinnor pendlar mellan självsvält och hetsätande vilket visar oss att detta egentligen är samma andas barn. I botten finns ofta samma värdering: att fetma vore en katastrof. Det kan vara lätt att förstå, att den utgångspunkten kan leda till ett förvridet bantningsbegär som inte kan mättas utan i svåra fall t.o.m. leder till att man svälter ihjäl. Men hur kan det komma sig att fruktan för förkastlighet genom fetma leder till hetsätande? Det låter så inkonsekvent. Ja, detta tycker också ofta de kvinnor som drabbas, och därför har jag en känsla av att man skäms mer för sitt hetsätande än för sin självsvält. Hur hetsätande kan uppkomma ur fruktan för fetmans föraktlighet kan vi inte få svar på annat än genom att söka mer kunskap ur Bibeln. I nästa kapitel skall vi gå in djupare i frågan vad perfektionens livsstil leder till i vår personlighet.

Men innan vi slutar detta avsnitt skall vi konstatera, att även hetsätaren måste försonas med möjligheten att bli fet för att komma ur sitt ätande. Om Herren först av allt får hjälpa också henne till att inte fördöma sig själv om hon skulle få övervikt, så släpper ångesten för övervikt och därmed bryts också tvånget att äta.

Lägg märke till att detta inte är det samma som att acceptera begäret. Vi kunde tänka så här inför en djupt olycklig hetsätare, att det är inte hela världen att hon hetsäter – men stackars människa att behöva skämmas för det. Vi bildar raskt en hetsätarnas intresseorganisation – RFHH, riksföreningen för hjälp åt hetsätare. Denna skall nu bearbeta den allmänna opinionen och klargöra för alla att hetsätande är något fullkomligt normalt och inte alls något att skämmas för eller peka finger åt. Kan detta mål uppnås, så bortfaller hetsätarnas skam, och de kan leva ett hyggligt liv.

Och naturligtvis är hetsätande inget att peka finger åt. Men att för den skull säga att det är normalt är naturligtvis lögn. Det är ingen skam men det är inte normalt.

På samma sätt är det med homosexualitet. Den är ingen skam. Men den är heller inget normalt. Skapelstrogn hävdar envist, att Gud inte har skapat oss vare sig till homosexualitet eller hetsätande. Även evolutionisten – som tror på utvecklingsläran – måste i konsekvensens namn hävda att homosexualitet inte är något normalt. För om artens överlevnad beror på fortplantningsförmågan, så vore homosexualitet rena katastrofen. Till det målet kan utvecklingen aldrig leda utan att arten snabbt försvinner.

Att lösa hetsätaren eller den homosexuelle från skammens plåga kan inte göras genom att man bearbetar den allmänna opinionen. Problemet måste lösas inne i den lidande människan själv. Det är hennes egen skam inför sig själv som är roten till det onormala. Faller den skammen bort kan man hitta vägar tillbaka till det normala, vilket naturligtvis är att föredra. Om man i stället lyckas bearbeta den allmänna opinionen, så kan man lyfta bort en hel del av skammens börda, det är sant. Men för det första får man inte på långa vägar när bort allt av denna börda. Och för det andra befäster man då det onormala i människans liv. Man tar ju bara bort den skam som kommer av att begäret finns där. Man löser däremot inte ut den självfördömmelse som gjorde att begäret uppstod. I bästa fall kan man ge en halv hjälp på detta sätt, men det blir inte en halv hjälp på vägen till en hel, utan det blir en sorts återvändsgränd.

JESUS I SYKAR

När Jesus kom till Sykar (Joh. 4:1-42), mötte han en kvinna som kom för att hämta vatten mitt i hetaste solgasset, då andra låg och vilade siesta. Hon var ensam och ville antagligen också vara det. Hon hade levt ihop med fem män

förut och hade nu den sjätte. Sådant möttes säkert med djupt förakt. Och det föraktet band henne säkert kvar i det onormala liv hon förde genom att hon smittades med självförakt. Men Jesus hjälpte henne inte genom att gå in i staden och uppmana alla att i kärlekens namn acceptera hennes livsföring. Han löste henne i stället från självföraktet – inte till att fortsätta att leva ihop med fler män utan till att leva ett normalt liv.

Jesus åstadkom en djup försoning i kvinnans liv – inte bara mellan henne själv och omgivningen utan främst av allt INOM henne själv. Hon blev försonad med sig själv. Och då blev hon också sig själv i stället för att i ständiga partnerbyten jaga efter sig själv. Lyssna bara till hur hon säger när hon till sist rusar in i staden till alla dem som hon förut ville undvika:

Kom så får ni se en man som har sagt mig allt vad jag har gjort. Tänk om han är Messias?

Alla i staden hade ju talat både på längden och tvären om vad hon hade gjort. Men i hennes ord ligger förundran över att det fanns en som kunde göra det så att hon blev fri. De andra hade ju bara gjort det så att hon blev ytterligare bunden. Nu hade hon upplevt en inre försoning. Självfördömsen hade fått dö. Hon hade blivit sig själv.

EVA-LENAS BEGÄR EFTER KÄRLEK

Många människor har försökt ge Eva-Lena kärlek. Alla har misslyckats. För ett behov av kärlek har alla, och när det mättas så flödar kärleken över, så att människan grips av en tacksamhetens längtan att ge vidare. Men begäret efter kärlek kan inte mättas. Om man försöker, så växer begäret. Ger du till Eva-Lena det mått av tid och vänskap som du kan ge henne, så möts du snart av anklagelse för att du inte ger henne mer. Faller du undan för den anklagelsen, så att du av dåligt samvete börjar ge henne mer än du egentligen kan göra av fri vilja, så räcker snart inte det heller. Du kommer till den gräns där du kollapsar och både Eva-Lena och du själv kan efteråt tycka, att du var en dålig (= föraktlig) hjälpare.

Men det var du inte. Du hade bara inte förstått, att Eva-Lena hade fel när hon sade, att om hon bara fick lite kärlek, så skulle allt bli bra. Det är inte där skon klämmer i hennes liv. Hon måste i stället med Herrens hjälp omvända sig från sin självfördömsen till att ha den inre attityden att ”om alla andra föraktar mig och förskjuter mig så vill jag med Guds hjälp ändå vara nöjd med att vara den jag är. Gud har ju inte förskjutit mig.” Ty om Eva-Lena önskar den hjälpen, så kommer begäret efter kärlek att dö, och då öppnas hon till att få sitt behov av kärlek mättat.

För henne är det naturligtvis ett ångestfullt steg att be om den hjälpen. Om hon

lägger ner begäret d.v.s. kravet på omgivningen att få kärlek, så kanske alla människor sticker sin väg och hon blir slutgiltigt övergiven. Ja, den risken får hon ta med Herrens hjälp. Han vill ju i princip inte att vi varken skall leva helt övergivna eller väga 120 kg. Efteråt kan hon lättare förstå detta att om det fanns människor som ville dela hennes liv medan hon krävde kärlek – hur många fler skall då inte vilja vara med henne när hon både tar emot kärlek och gensvarar!

AVSLUTANDE BÖN

Hjälp mig, Gud, att se vilka behov i mitt liv som kan ha förvandlats till begär. Framför allt vill jag se om mitt behov av kärlek förvandlats så att jag kräver kärlek.

Gör mig så medveten om din kärlek att skammen aldrig har någon makt över mig. Jag vill samtidigt med din hjälp börja släppa alla mina försök att kontrollera mig själv eller mitt liv för att känna mig trygg för skammen eller för annat som jag fruktar. Amen.

FÖRDÖMELSENS MAKT

Vi får nu fullfölja den fråga vi släppte nyss: en människa som föraktar sig själv och skulle göra det ännu mer om hon blev tjock – varför kan hon komma att bli bunden i hetsätande? Att hon kan fastna i självsvält kan man till nöds förstå – men hetsätande?

Det är nu vi skall påminna oss ett citat från Paulus som vi redan läst en gång förut (Rom. 7:15):

Jag kan inte fatta, att jag handlar som jag gör. Vad jag vill, det gör jag inte, men det jag avskyr, det gör jag.

Detta är på pricken vad många hetsätare själva säger om sin situation. Det Paulus beskriver i verserna innan är konsten att hamna i ett tvångsmässigt handlingsmönster som man inte kan behärska, fastän man avskyr det. Och när man kommit dit kan man inte ens förstå hur det gick till att man fastnade. I själva verket är Romarbrevets sjunde kapitel som en enda fantastisk psykiatribok. Låt oss läsa ett stycke av dess vishet (Rom. 7:7-17):

Vad skall vi nu säga? Är lagen synd? På inget vis! Men synden hade jag inte lärt känna, om inte lagen varit. Jag skulle aldrig ha förstått, vad begärelse är, om inte lagen hade sagt: "Du skall icke ha begärelse." Men synden fick sitt tillfälle genom budordet och väckte alla slags begärelser till liv inom mig. Ty utan lag är synden död. En gång var jag utan lag, och då hade jag liv. Men så kom budordet. Synden levde upp, och jag dog. Det visade sig, att budordet som skulle ge mig liv, det blev mig till död. Genom budordet fick synden tillfälle att förleda mig, och så dräpte den mig med lagens hjälp. Alltså är lagen helig, och budordet är heligt och rätt och gott. Har då det som är gott dragit döden över mig? Inte alls! Utan synden gjorde det, för att den skulle avslöjas som synd, just genom att dra döden över mig genom det som var gott. Genom budordet skulle synden bli syndig utan gräns.

Vi vet ju att lagen är andlig, men jag är köttslig till min natur, såld åt synden. Jag kan inte fatta, att jag handlar som jag gör. Vad jag vill, det gör jag inte, men det jag avskyr, det gör jag. Om jag nu inte vill detta som jag gör, så ger jag lagen rätt och vet att den är god. Men nu är det ju inte längre jag som gör detta, utan synden som bor i mig.

Detta är ingen lättläst psykiatribok, vilket bl.a. beror på att vi inte tillräckligt mycket satt oss in i vad orden betyder. Därför har vi ofta för oss att textens budskap är ett annat än det är.

Paulus skriver: ”Jag hade aldrig förstått, vad begärelse är, om inte lagen hade sagt: 'Du skall inte ha begärelse.'” Vi tror ofta att han menar, att om inte Gud hade gett oss lagen som talar om vad som är fint och vad som är dåligt, så skulle vi inte veta vad som är fint eller dåligt. Inför varje handling skulle vi gå där och undra vad som egentligen var rätt. I stället menar han något helt annat.

LAGEN GER SJÄLVKÄNNEDOM

Gud gav oss lagen för att vi skulle lära känna oss själva och inte i första hand för att vi skulle lära oss skillnaden mellan goda och dåliga gärningar. Visst finns den informationen i lagen, men Gud gjorde sig inga illusioner om att vi skulle kunna bli rättfärdiga bara genom ett stycke information. Om människan efter syndafallet bara har en enda drivkraft som därtill är ond – inte kan hon då väntas göra goda gärningar hur man än informerar henne. Nej, Gud hade ett helt annat syfte: Hans avsikt var just att överbevisa den fallna människan om att den enda drivkraft hon förfogar över är ond, trots att hon så ofta menar väl. Även Hitler var övertygad om att det var i all välmening som han startade det andra världskriget.

Gud ville visa oss att även om bensinbilen går att använda till mycket när man fyllt tanken med diesel så går den ändå inte att använda som bil. När människan ville bli som Gud så förlorade hon det sant mänskliga. Hon blev något annat än hon var skapad att vara, men hon blev inte det hon syftade till.

Men hur skall ens Gud kunna få oss att erkänna att vår enda drivkraft är ond, när vi alla vill så väl? Jo, säger Paulus, han gav oss lagen. Han började kräva det goda av oss under hot om att annars döma oss. För detta är lagens karaktär.

Gjorde Gud något orätt när han handlade så? Inte alls! Människan hade ju redan vänt sig bort från att hänföras av hans person till att hänföras av idealbilden av sig själv. Det enda Gud nu gjorde var att han gav människan den fullkomliga idealbilden, bättre än någon hon själv skulle kunnat hitta på. Han gav människan vad hon redan önskade sig. Hon ville bli som Gud och lagen talar i all enkelhet bara om hur hon i så fall skulle vara.

Vi har redan konstaterat att Adam gav sig in på ett omöjligt företag när han genom sina prestationer skulle bli något annat än han var skapad att vara. Guds avsikt med lagen var att provocera fram det oundvikliga misslyckandet så snabbt som möjligt för att visa Adam, att detta var ett misstag.

IDEALBILDEN VÄCKER AMBITIONEN

Paulus säger att vi lärde oss vad en begärelse är för sorts drivkraft genom att försöka leva efter lagen. För lagen har en delvis oväntad effekt på människan. Den väcker nämligen två slags impulser på en gång – lydnad och uppror – och inte bara villigheten till att göra det rätta.

Den första impulsen är inte svår att begripa. Den består i att vi med vårt förstånd lätt inser att lagen har rätt och vill ta konsekvensen av det. Detta kan vi också se runt omkring oss: alla är i princip överens om att kärleken är rätt och hatet fel. Även Hitler, när han skulle förkunna hatets evangelium, var tvungen att lansera hatet mot judarna som en sorts kärlek till den ariska rasen och därmed till den ”värdefulla” delen av mänskligheten.

Alltså utlöser lagen våra ambitioner att göra det goda. Och detta är ju meningen med alla våra idealbilder, som vi målar upp: de skall utlösa våra ambitioner och därmed ge oss handlingskraft. Lagen får oss därför att satsa på att göra det rätta för att slippa bli dömda. Och så fungerar ju inte bara Guds lag, utan alla mänskliga principer om hur vi borde vara och vad vi måste göra är ju till för att undervisa oss om hur vi skall handla för att inte bli dömda, d.v.s. föraktliga.

Den hetsätande kvinnan har ju också en sorts lag över sig: ”Ät inte så mycket att du blir fet för då har du gjort bort dig. Då vill ingen ha dig. Då kommer alla att förkasta dig. För du själv är ju inget att ha. Så akta dig för fetma, för då kommer det också att synas att du inte är något att ha...” Hon har gjort den lagen själv men har antagligen också haft hjälp av omgivningen. Guds lag är det inte, men det spelar mindre roll. All lag, som kräver prestationer av oss för att vi skall bli acceptabla, påverkar oss på samma sätt.

Ambitionen som vaknar är ett uttryck för Adams längtan efter att bli perfekt och oantastlig. Den är begärelsen som Paulus talar om – längtan att bli något finare än man faktiskt är. Rädslan för att bli förkastad på grund av fetma uppväcker därför normalt en satsning på viktreduktion. Så här långt är det inget konstigt. Det som kanske överraskar oss är att lagen väcker en ytterligare impuls i vårt inre: upproret.

NÄR LAGEN KOM FICK SYNDEN LIV

Att lära känna begärelsens natur är inte bara att låta sig entusiasmeras till goda gärningar av Guds lag eller människors handlingsmönster. Det är att upptäcka att samtidigt som det vaknar en kraft som vill det goda, så vaknar en till som inte vill det goda. Det blir som att köra en bil med fullt motorvarv men med bromsarna på. En kraft vill det goda och drar iväg, men en annan vill inte och bromsar. Och poängen i Paulus' undervisning är att bromsarna i regel är starkare än motorn. Mot-kraften är starkare än för-kraften. Det destruktiva segrar över

det konstruktiva.

Denna kluvenhet i människan har sin motsvarighet i lagens konstruktion – vare sig det gäller Guds lag eller människors bud av den typ som den hetsätande människan dignar under. För lagen lovar lön för den som lyckas och stimulerar därmed ambitionen. Men den hotar också med fördömelse till den som inte lyckas. Och inför det hotet – om inte förr – så vaknar upproret till liv. Detta betyder att förnedringen alltid finns inbyggd i lagens väsende, precis som vi förut såg att självfördömsen var utgångspunkten för längtan att bli något finare.

Den upprorets motkraft som Paulus beskriver kallar han för ”Synden”. Begärelsen och Synden är därför två sidor av samma drivkraft, som alltid följs åt i den naturliga människans liv. Synden är inte summan av överträdelserna. Den är baksidan på samma medalj vars framsida heter ambition – eller begärelse, som Paulus kallar den.

Naturligtvis känner vi alla till att människan inte bara har en ambition utan också ett uppror. Det räcker med att man åker bil på en landsväg där hastigheten är begränsad till 90 km/tim. Kör du 90 får du räkna med att ideligen bli omkörd. Själva förbudet tvingar fram ett fortkörande. Det vi behöver upptäcka är att ambitionen och upproret – begärelsen och synden – aldrig går att skilja från varandra. Det envisas vi alltid med att tro, liksom vi i det längsta menar oss ha lyckats med det omöjliga: att renodla ambitionen och rensa bort upproret. ”Visst är andra själviska men inte jag...” ”Om bara vi fick makten i Sverige, så skulle allt bli mycket rättvisare...”

Den hetsätande kvinnan hyser alltså två krafter i sitt inre. Inför löftet att bli accepterad om hon är smal och inför hotet att bli förkastad om hon väger för mycket vaknar ambitionen till bantning. Men med den följer förnedringen av att inget vara i befintligt skick och den utlöser ett uppror – en sorts ”jag skall allt visa att jag gör som jag vill”. Denna förnedringens längtan efter oberoende visar sig ofta vara starkare än ambitionen att bli smal och hetsätandet blir ett faktum. Men ambitionen finns där också. Den bidrar till att hetsätaren kräks så mycket hon kan under hetsätandet, och den tvingar henne ofta till bantning mellan perioderna. Vidare är det ambitionen som tvingar henne att dölja sin belägenhet så gott det går.

Men även i den självsvältande kvinnas liv triumferar det destruktiva över det konstruktiva. Det finns ingen undre gräns för hur mycket hon skall väga. Det kommer in en sorts vällustkänsla av självutplåning. Den hetsätande kvinnan gör uppror mot sig själv och sin omgivning genom att äta. Den självsvältande kvinnan gör på samma vis uppror genom att banta betydligt mer än hon borde. Ingen tycker att hon blir vacker genom sitt svältande. Men hon slutar inte banta bara för att man säger att hon är vackrare med lite former och kurvor. Upproret

har tagit över det som började som en ambition.

EN VANMAKTSKRIS

När ambitionens väg närmar sig slutet, så kör man fast. Upproret triumferar över ambitionen. Eller också reagerar omgivningen och överger en. I vilket fall innebär krisen någon sorts upplevelse av övergivenhet och nederlag. Man har då på ett eller annat sätt förlorat kontrollen över sig själv och sin situation. Det goda som man ville går inte att genomföra. I stället sitter man fast i något man inte ville.

Låt oss nu ägna oss lite åt Axel, som vi mötte i kapitel 2. Före krisen ser allt ut att vara välordnat, åtminstone för dem som inte har inblick i hans familj och i hans inre. Men krisen kommer med en sorts förprogrammerad oundviklighet. Han skjuter framför sig ett berg av besvikelse som alltmer påverkar varje handlande och varje tanke. Han är en sorts Guds barnbarn – inte i den meningen att han kommit att lämna församlingen och avsäga sig tron – men han är det i så måtto, att han förlorat glädjen och livet i sin tro, när den från början kom att vara lag i stället för nåd.

Förkunnelsen om Jesu återkomst, som han hörde som barn, var inte menad att vara lag men blev det ändå, eftersom den mellan raderna hade budskapet: Om du duger får du lön – om du inte duger blir du förkastad och övergiven. Det var kanske inte så predikanten menade, men det var så Axel uppfattade budskapet. Grupptricket i mötena gjorde väl sitt till. Föräldrarnas ovilja att låta gossen slippa dessa möten med motivet ”vad skall folk säga” strök under det faktum, att man – inte minst i Guds församling – kan bli dömd och förkastad om man inte håller måttet.

Och Axels liv går sedan dess ut på att hålla måttet. Och i det yttre går det bra. Där kan han i det längsta t.o.m. hålla måttet bättre än de flesta. Förlovningstiden kom därför att lova mycket som äktenskapet aldrig kunde hålla. I det inre kämpar han nämligen ständigt med upprorskrafterna. De sexuella fantasierna har han ingen makt över. De kommer och går utan att fråga honom om lov. Han förstår att hans avundsjuka på hustruns frihet och glädje i Gud leder till en sorts förfinad elakhet som med tiden förstör hans äktenskap. Han kan förstå det, men han har ingen kontroll över det.

Önskan att förnedra hustrun ingår en ohelig allians med det inre sexuella trycket. Axel önskar därför betydligt fler samlag än hustrun orkar med. Hustrun blir förtvivlad och föreslår upprepade gånger innan hon lämnar honom att man skall söka själavård. Axel avvisar sådana förslag med bestämdhet. Hon är frigid – det är hela saken och hon understår sig inte att smutskasta honom inför församlingen! Hustrun, som ser hur allmänt aktad han är, lider av hela dubbelspelet, men hon känner sig tvingad att spela med.

Bertil befinner sig i en ganska likartad situation i sitt äktenskap. Den har inte samma sexuella förtecken. För honom handlar det mera renodlat om makt och inflytande. Han vill så gärna vara den allmänt beundrade ledartypen som fattar beslut och har visioner. Kan han nå det målet, så kan han acceptera sig själv och uppleva trygghet. Om han inte når dit, så hotar de förkastelseupplevelser han bär med sig från barndomen att ta över och slå hans liv i spillror. Alltså har han en ambition: att bli andlig ledare både hemma och i församlingen.

Men så finns också upproret där. I församlingen sprider han förakt för alla som inte tycks stå på hans nivå. Hemma drar han ut på alla avgöranden tills Birgitta beslutar. Då börjar han undervisa henne om kvinnans plats. Sedan kritiserar han hennes beslut och beslutar något annat. Motorn brummar och bromsarna ryker. Det händer visserligen mycket, men det leder ingen vart. Slutresultatet blir bara konflikter och ensamhet, inget annat.

EN OND CIRKEL

Upprorsdelen i människans drivfjäder skapar problem och provocerar fram ensamhet och förkastelseupplevelser. Men ju mer detta inträffar, desto dyrbarare blir målen och ambitionerna. Ju mer hetsätaren äter, desto mer växer rädslan för fetma och slankhetsidealet blir alltmer ett tvingande ”måste”, vilket i sin tur leder till att också upproret-ätandet växer i styrka. Ju mer hon skäms för sina misslyckanden att kontrollera maten, desto mer binds hon fast i hetsätandet.

Hasse är också en person som fastnat i ett tvång. Han berättar osanna, fantastiska historier om sig själv. Varför gör han det? På något vis är han övertygad om att han är ointressant i befintligt skick. Bilden måste bättras på om den skall bli något att ha. Men alla lögnerna gör att han ständigt måste fly till nya platser och människor. Och därmed ökar hans besvikelse på sig själv hela tiden. Då och då blir han ju också beslagen med lögn och människor tar då avstånd från hans handlande – kanske också från honom själv. Detta är mycket plågsamt, men samtidigt finns det en sorts fartens tjusning i detta liv. Det blir som en lek med döden att se hur mycket man kan ljuga, utan att folk vågar reagera. Upproret blir en sorts stundens triumf och njutning och korta ögonblick kan han t.o.m. känna det, som om han stod över alla andra och hade nått målet: att inte vara någon dussinmänniska. Har man dragit en riktig dundervals och sett människor gå på den, så är man ju åtminstone kortvarigt i överläge.

Men triumfen har ett fruktansvärt pris. Skall man ljuga riktigt bra och bli trodd måste man även tro sig själv. Annars känner folk – på kanal 3 om inte annat – att det är lögn på gång. Så Hasse lurar visserligen andra men mest sig själv. Av den anledningen uppstår hans inre kaos, och hans liv blir bara en sorts kameleonttillvaro, medan hans egen personlighet faller sönder. På samma sätt

som alkohol skapar lögnerna en kortvarig glädje som förstör hans liv på längre sikt. Därför leder livet heller ingen vart. Ständigt måste han börja på ny kula. Han tycks gå i cirkel där andra rör sig rakt fram. Därmed bekräftas det som var hans utgångspunkt: att han inte är något att ha i sig själv.

Det är viktigt att vi ser att detta är en falsk bekräftelse. Han är inte värdelös, för den ende som kan avgöra det är Gud och i hans ögon har Hasse ett oändligt värde bara genom att finnas till. Men när Hasse utgick från att han är värdelös, så började han forma sitt liv så att det till sist föreföll vara sant.

Vi kan hitta liknande falska bekräftelser i de övrigas liv. När Bertil sprider förakt omkring sig reagerar många och tar avstånd från hans anspråk på andligt ledarskap. Då känner han sig på nytt hotad och förklarad värdelös. Även hans hustru får honom ofta att känna sig förnedrad när hon – som han ser det – försöker styra familjen i hans ställe. Att han själv provocerar fram detta med sin ambition ser han inte. Förnedringen blir självbegränsande. Därmed blir ambitionen dyrbarare, och upproret får ökad styrka.

LÖSNINGEN HETER NÅD

Om du nu känner igen olika bundenheter i ditt eget liv, så kan du kanske uppleva dig ganska insnärjd. Paniken kan ligga på lur inför frågan: vad skall jag göra för att komma ur allt det här?? Hur skall jag kontrollera mitt uppror? Hur skall jag döda mina ambitioner? Lugn, bara lugn. Du skall inte göra någonting. För så länge du tror att det är du som skall klara problemet, så är du kvar i ditt ekorrhjul. Gud har en helt annan lösning: Han som vet allt om dig vill få lov att älska dig i befintligt skick. För han är nådens Gud. Lagen skulle bara bana väg för den nåd som du är skapad för.

AVSLUTANDE BÖN

Gud, du vet allt om mig och fördömer mig inte. Jag som vet mycket mindre har så lätt att döma både andra och mig själv. Jag ber dig om en självkänedom av nåd och sanning. Ge mig den nåd som gör att jag orkar se sanningen om vad som drivit mig och kanske ännu i många stycken gör det. Men låt mig få bli avslöjad genom din gränslösa kärlek så att det gamla ambitionslivet verkligen blir något som jag får lämna.

Det uppror som jag kan ha mot dig eller mot människor vill jag också bli fri från. Tack att du gör det, Herre, för jag själv kan inte. Jag vill omvända mig och bli som barn och inte längre ha storhetsambitioner inför dig. Tack att barnskapet innehåller frihet från ansvar och bekymmer, skuld och skam. Hjälp mig att öppna mitt innersta för din nåd. Amen.

KAPITEL 13

HUR STÄNGS SAMVETET?

Låt oss nu återvända till frågan om samvetet. I tidigare avsnitt hade vi kommit underfund med att upplevelsen av ensamhet bl.a. sammanhänger med ett försvårat samvetande. Kanal 3 är blockerad så att inlevelsen är strypt, och utan inlevelse kan en erfarenhet av gemenskap knappast uppstå. Vi är nu mogna för att ställa frågan: vad är det som hindrar inlevelsen när kanal 3 är blockerad?

Svaret är detta: inget hindrar inlevelsen så som fördömsen. För att vi skall förstå detta svar, måste vi först mera göra klart för oss vad fördömsen är. Sedan skall vi också se hur fördömsen påverkar vår inlevelse.

EN LITEN KURS I HEBREISKA

I Gamla Testamentet finner vi på många ställen orden kalal och killel. De betyder att ”vara lätt” eller ”göra någon lätt”, och de används i betydelsen ”att förbanna”. De står som en motsats till ordet kabod som bokstavligen betyder ”tyngd” och som ofta används för att beteckna Guds härlighet. Detta betyder att varje gång man gör en människa lätt t.ex. genom förakt, så är det förbannelse på gång. Man fråntar personen någon sorts härlighet och binder honom i någon sorts elände. Men man själv undgår inte att skadas på samma gång.

Det är alltid frågan vem som tar mest skada efter en orättfärdig konflikt: segraren eller förloraren. Att den senare tar skada vet vi. Men den förre befästes genom sin seger i vissheten att förbannelse lönar sig. Lyssna till några ord ur Psaltaren (Ps. 109:17-18):

Han älskade förbannelse, och den kom över honom, han hade inte behag till välsignelse, och den blev fjärran ifrån honom. Han klädde sig i förbannelse som i en klädnad, och som vatten trängde den in i hans liv, och som olja in i hans ben.

Ordet barak används i betydelsen ”att välsigna”. Det betyder egentligen att böja knä. Man måste på något sätt avstå från egen härlighet, om man skall kunna välsigna. När Jesus skulle välsigna oss, fick han utblotta sig till döds.

Det är ingen mening i att tänka i sitt inre: ”Jag välsignar dig din idiot!” För det är ingen välsignelse. På sin höjd är det ett dubbelt budskap. Det är en

förbannelse som innehåller ordet ”välsignelse”. Du kan inte välsigna en människa du föraktar. Du måste först renas från föraktet. Detta har kanske många upptäckt, när man i förakt för sin församling skulle välsigna den med de senaste väckelsesignalerna. Det gick inte. Ingen kunde ta emot den sortens välsignelse. Det kanske inte bara berodde på motspänstighet från församlingen utan också på förakt från välsignarens sida.

MÄTTAD MED FÖRAKT

Låt oss läsa en liten pärla ur Psaltaren, en kort psalm fylld av livserfarenhet (Ps. 123):

Jag lyfter mina ögon upp till dig, du som bor i himmelen. Ja, som tjänares ögon ser på deras herres hand, som en tjänarinnas ögon på hennes frus hand, så ser våra ögon upp till Herren, vår Gud, till dess han blir oss nådig.

Var oss nådig, Herre, var oss nådig, ty vi är rikligen mättade med förakt. Rikligen mättad är vår själ med de säkras bespottelse, med de högmodigas förakt

Föraktet är ingen ofarlig attityd att bära på – varken föraktet för andra, det förakt man känt från andra eller det man kan känna för sig själv. Ens själ kan bli mättad av det. Psalmisten skriver, att när det blivit så, så är man beroende av att någon som är större än man själv får komma in och ställa allt till rätta. På något sätt klarar man det inte själv. Jag skriver inte detta för att skrämma upp någon. Om din själ är fylld av både andras förakt och ditt eget, så be om befrielse. Det du kanske trodde var en relativt ofarlig grej kan vara det som har hindrat dig från att komma vidare.

DOMEN ÄR NÅDENS MOTSATTS

Människan är skapad för att ständigt uppfyllas av nåd genom att vara inriktad på Gud. Nåden föder tacksamhetens glädje. Den glädjen är människans rätta drivkraft.

När det talas om nåd i psalmen vi läste menas inte bara den nåd som befriar den dömda förbrytaren. Ordet kan också betyda den ynnest som en furste i sin välvilja kan ge sin tjänare. Och hos Gud är denna ynnest inget undantagstillstånd, utan den är hans sätt att möta omgivningen. Hans ynnest är en del av hans trofasthet. Den växlar inte med konjunkturen eller humöret. Den är heller inte beroende av tjänarens prestationer. Den är ett stabilt uttryck för hans egen personlighet, hans sätt att regera. Det är en sådan ynnest vi väntar på, om vi dignar under förakt, var det föraktet sedan än må ha sitt ursprung.

Det motsatta tillståndet ser vi när en människa inte är full av Guds nåd utan av

någon sorts dom. Det kan handla om att uppleva skuld inför Gud eller inför människor. Men domen kan ta sig andra uttryck i ens inre och ändå vara en dom. Några känner skam, andra känner självförakt. Känslan eller erfarenheten av övergivenhet är också en sorts inre dom, som talar om att man saknar värde och därför löper risk att få uppleva samma sorts smärta igen. Om man ofta blivit sviken av människor, är det ett uttryck för deras ringaktning. Själv kanske man då reagerar med besvikelse, vilket betyder att man dömer den som dömde en själv.

SVEK OCH BESVIKELSE

Synden består främst i att vi sviker Gud och varandra. För att kunna göra det behöver vi först avskärma vår inlevelse och vår påverkbarhet så mycket som möjligt. Detta går allra bäst om vi kan ringakta eller anklaga den vi skall svika. Om inte annat så duger lite självömkan också bra. Den är inte bara en tröst för en själv utan också en sorts fördold anklagelse mot omgivningen, alldeles särskilt mot Gud.

Tänk bara på Kain. När han mörk i synen gick och ruvade, så var det väl främst avund och självömkan som han gick och idisslade. Sedan betydde det inget vad Abel kände eller vad Gud sa. De hade båda blivit för lätta.

Om man alltså i sitt inre kan döma en människa så är det sedan fritt fram för att också svika henne. Inlevelsen är avstängd. Tycker man att det är synd om en, så måste ju Gud ha misskött sig. Antingen kunde han inte eller också ville han inte. Så om vi vill svika honom, är det inte svårt att hitta goda ursäkter som gör honom liten och lätt.

Den människa som blev sviken känner sig genom sveket så lätt dömd, föraktad, förkastad eller förnedrad. Genom sveket blir hon då besviken på den som svek. Hennes besvikelse riktas kanske mot henne själv, men den kan också bli en dom ”i retur”. Även besvikelsens dom har förmågan att blockera inlevelsen.

Där domen råder kan människan inte drivas av tacksamhet utan hon drivs av begärelse. Detta gäller både den som föraktade och den som blev föraktad. Båda behöver nåd – fast på olika sätt – för att bli lösta. Domens välde måste lyftas bort för att nåden skall kunna regera.

DOMEN DÖDAR INLEVELSEN

Kristina, som vi mötte i kapitel 2, fick en hopplös dom över sig från början: hon hade fel kön. Och när hon hade det kunde fadern inte upptäcka något att glädja sig åt i hennes liv. Från tidigaste barndom – kanske innan hon ens kunnat fundera över saken – kom hennes själ att mättas med förakt. Hennes problem handlar inte bara om kärlekens frånvaro utan också om närvaron av förakt. Hon

har inte så mycket funderat över saken, men när man frågar henne kan hon bejaka, att hon aldrig upplevde att någon levde sig in i hennes situation under barndomsåren. Var könet fel så var det. Det fanns liksom ingen som var intresserad av att med sin inlevelse i henne upptäcka hennes identitet.

Som hon ser det själv: Vem skulle hon kunna leva sig in i – föraktlig som hon är? Vem skulle kunna glädja sig över att en sådan människa som hon känner förståelse? Hon är ju inget att bjuda på i sig själv. Skulle då hennes inlevelse betyda något för någon? Skulle hon själv bli utsatt för något annat än mer förakt om hon öppnade sin inlevelsekanal för impulser från andra? Med andra ord: skulle hennes inlevelse kunna innebära något annat än nya besvikelser och mer av föraktets inre börda? T.o.m. Gud tycks ju förakta hennes böner.

Alfred har ju i sitt lidande stort släktskap med Kristina. Båda känns så underligt avskärmade. Han, om någon, har ju också fått uppleva vad människors dom kan ta sig för uttryck. Han har fått så överväldigande impulser av förakt i alla dess former, att hans inlevelse totalt stängts och gått i baklås. Hans fruktan för mer förakt och ondska blev ett så starkt hinder, att han inte kunde öppna sig för sin andra hustru. Med förståndet begrep han, att hon ville honom väl. Han kunde ändå inte öppna sig för henne.

Bertil har upplevt mycket av domens välde över sitt liv redan från starten. Föräldrarna fördömde inte honom men under deras inbördes konflikter liksom sprutmålades hela hans barndomsmiljö med fars fördömelse mot mor och mors tiggande anklagelser som på kanal 3 fick alla att digna under outredbara skuldupplevelser. Förakt och anklagelse blev hans livsluft – inte minst på kanal 3 – och fastän det mesta inte gällde honom personligen, så påverkades han av själva atmosfären. Det hela blev inte bättre av att han inför sina jämnåriga skämdes för föräldrarnas bruk av alkohol.

Sedan kom den tyranniske klasskamraten med sitt dubbla budskap: benådad ibland och föraktad dessemellan, utan att Bertil kunde urskilja något begripligt system i galenskapen. Kamraten, den beundrade som alltid var i överläge, levde sig inte in i hans situation utan hans välvilja likaväl som hans terror var båda ett uttryck för att han inte egentligen frågade efter hur Bertil hade det. Bertil blev lika utnyttjad vare sig han var tagen till nåder eller ej.

Bertils mor lastade senare av sig sin besvikelse (= sin dom) mot fadern. Detta stycke inlevelse i moderns situation hade Bertil inte önskat sig. Han kände sig nu förpliktad att leva sig in i det han hörde och kunde inte undvika att hans själ ännu mer än förut mättades med moderns förakt för fadern.

Genom att förakta andra fortsätter Bertil att mätta sig själv med förakt. På samma sätt fortsätter Kristina att mätta sig med förakt genom att förakta sig själv. Domen har kommit att regera i deras liv. Bertil har en ledarambition, och

han drömmer om att den skall lösgöra honom ur föraktligheten och obeslutsamheten. Kristina förefaller vid ett ytligt påseende ha tagit mindre skada, eftersom hon inte bär på några kompensationsdrömmar. Men det är snarare tvärtom. Hon har tagit djupare skada än Bertil. Ambitionen är inte längre möjlig. Vi skall se närmare på detta i ett senare kapitel.

Hasse kämpar med en sorts självförakt som han på olika sätt önskar få förvandla till ett förakt för omgivningen. Kan han ljuga tillräckligt framgångsrikt, så kommer han in i ett överläge. Samtidigt måste han gå fram med viss finess, så att han inte blir ertappad och föraktad.

Axel kom att känna Gud som en fördörelsens Gud snarare än som nådens och ömhetens. Upproret inom honom befäster en fruktan för att det aldrig kan bli någon nåd över hans liv, och han kan inte släppa in någon i sina innersta tankar för sådana tankar "får man ju inte ha" som god kristen. Så även i Axels liv ser vi att domen föder slutenhet som leder till relationsbesvikelser, mer fördömelse, mer slutenhet etc. Mitt i allt detta groor både ambitionen och upproret, vilka så lätt leder till en önskan att i hemlighet både avundas och förakta allt och alla. Hustruns situation vill han ju helt enkelt inte leva sig in i. Hans avund mot hennes frihet legitimerar en avskärmning.

Mirjam har också fått en dom. Men det är inte en fördömelse utan en berömmelse. Men även om en sådan dom kan kännas behagligare än föraktet, så har den samma möjlighet att binda människan i prestationstänkande. Man måste ju leva upp till sin berömmelse. Tänk om man gjorde bort sig och förlorade berömmelsen!

Med sin fruktan för att bli övergiven och sitt begär efter kärlek blir Eva-Lena gång på gång besviken på människor, som säger sig älska henne men tydligen inte gör det. Även inom henne växer domens välde. Hennes uttryck: "Du är som alla andra..." visar vad hon tänker om alla andra – att det rör sig om tankar av dom och inte av nåd. Och många har fått uppleva hennes anklagelser, när hon tyckte att de svek.

EN FRÅGA OM ORD

Det jag här har kallat att vara mättad med förakt – eget eller andras – kallas ofta för "dåligt självförtroende". Frågan är nu vilket det handlar om. För de åtgärder som kan lösa problemet blir ganska olika beroende på vilken term vi väljer.

Ett dåligt självförtroende låter kanske inte så illa som förakt eller självförakt. Men om vi beslutar oss för att det är dåligt självförtroende du lider av, så blir det på något vis din sak att prestera bättre i fortsättningen så att ditt självförtroende kan växa. För inte kan ditt förtroende för dig själv växa om du inte presterar bättre, eller hur? Så även om det uttrycket låter skonsammare, så

är det i själva verket brutalt. Väljer vi det begreppet, så får du klara problemet själv. Då får du mobilisera dina ambitioner för att kunna bli något.

Om vi däremot antar att du är mättad med förakt, så är det klart att du måste renas från det föraktet, liksom från allt annat förakt. Detta låter svårare men är lättare eftersom en sådan rening finns för den som ber Gud om hjälp.

Lyckas du bygga upp ett självförtroende, så blir du något och därmed är du lika självcentrerad som förut. Blir du renad från all sorts förakt blir du däremot ingenting men behöver heller inte bli något annat än du är. Då kan du glömma dig själv för att hänföras av den Gud som renade dig, och du kan leva det liv du är skapad för: driven av hans nåd.

SKULD OCH FÖRAKT KAN ÖVERLÅTAS

Om någon föraktar dig, kan du försöka skydda dig genom att förakta tillbaka. Hasse visar oss ett exempel på detta. Han ljuger om sig själv för att han egentligen känner sig mindre intressant än han skulle önska, men han gör det också för att kunna känna sig överlägsen. Sin förmenta föraktlighet kan han då vända i ett utåtriktat förakt. Som vi sett i hans liv är detta ingen bra lösning, för han blir bunden i lögn. Men föraktet kan han bli av med, åtminstone tidvis.

Om någon ger dig skulden för något som hänt, kan du göra dig fri i ditt inre genom att skjuta skulden på någon annan. Omvänt gäller också, att om någon annan egentligen var skuld till något som hände, så kan du lägga skulden på dig, så att du dignar under skulden, och den andre kanske då också går fri, när han ser att du redan har förklarat dig skyldig. Särskilt tydligt kan man se denna funktion när två makar grälar med varandra. Det är som om ett osynligt eldklot av skuld bollades fram och tillbaka med anklagelser och motanklagelser.

Detta är en viktig bakgrund till Jesu försoningsverk. Han tog över våra bördor av skuld, förakt, skam. Om honom skriver ju Jesaja (Jes. 53:3-4):

Föraktad var han och övergiven av människor, en smärtornas man och förtrogen med sjukdom. Han var som en för vilken man döljer sitt ansikte, så föraktad att vi höll honom för intet. Men det var våra sjukdomar han bar, våra smärtor dem lade han på sig, medan vi höll honom för att vara hemsökt, tuktad av Gud och pinad.

Jesus blev så föraktad, att man dödade honom. När människorna – judar och hedningar hjälptes åt – föraktade, anklagade, torterade och dödade honom, såg det ut som om det var människorna som handlade med honom. I själva verket var det tvärtom. Det var han som handlade med oss. För vi var ju med. Vem har inte sargat Kristi kropp, som är församlingen? Han ställde sig till förfogande och lät sig föraktas till döds för att vi skulle kunna kasta våra bördor på honom.

Frigörelsen till en öppen inlevelse är i princip ett försoningsdrama. Detta betyder inte alltid att det är lätt att finna vägen för den enskilde. Det är fortfarande inte lätt att se, hur Kristina skall bli hjälpt ur sin vanmakt. Men när vi ser det i den enskilda människans liv, så ser vi också, att det är försoning och rening det handlar om.

AVSLUTANDE BÖN

Helige Gud, i Jesu namn vill jag be dig om en inre rening i Lammets blod från det förakt som andra har visat mig och från det förakt som jag har visat andra. Rena mig också från berömmet som ju bara är en skenbar motsats till föraktet. Där inget förakt finns kan ju heller inget beröm existera.

Därför vill jag be dig, Gud, att din helige Ande skall påminna mig om ögonblick av förakt eller beröm som jag gett eller fått och jag vill kasta bådadera som en börda av förbannelse på dig. Hjälp mig att inte drivas av längtan efter beröm eller fruktan för förakt utan hjälp mig att drivas av barnskapets Ande.

Många gånger när människor har skadat mig så har jag löst problemet i mitt inre genom att i tysthet förakta den som svek mig. ”Han är inte klok”, har jag tänkt. Då har sveket inte känts så kränkande. Hjälp mig att i stället förlåta sveket genom din kraft, så att jag kan möta det med kärlek och inte med förakt.

Tack för att du förlåter mig och renar mig. Ge mig uthållighet i att bedja om rening från allt domstänkande, så att mitt samvete blir helt rent och min ande blir utan svek. Lös mig från allt självförakt utan att jag försöker bli något genom egna prestationer. Lös mig också från all slutenhet och all människofruktan. Amen.

ÄR GUDS GODHET BEGRIPLIG?

Livet i självfördömelse, ambition och uppror leder till kris både för en själv och ens omgivning. Det är ett liv där man gör andra lätta och själv också blir gjord lätt, både av andra och av en själv. Besvikelsen och ensamheten hinner alltid upp en om man bara får leva. För man är på kollisionskurs med tillvaron. Den livsformen bygger på förutsättningar som inte finns. Adam kan inte bli som Gud.

Allt eftersom besvikelsen, föraktet och självföraktet ansamlas i ens inre och genom fruktan och förnedring bryter kontaktmöjligheterna ändras den inre kartan som skall tjäna till orientering i den yttre verkligheten. Man blir allt mer desillusionerad. Eller, som det heter: ”Ju mer jag ser av människan, desto mer gillar jag hunden.”

En ond cirkel uppstår. Mer skuld eller självförakt leder till sämre inlevelse som leder till både mer ambition och mer misstro och besvikelse mot omgivningen och en själv. Kartan ändras fortlöpande. Man väntar sig inte längre något gott. Man tappar därför förmågan att se kärleken och ta emot den.

Till sist hamnar man i ett tillstånd, där ambitionen skruvats upp till skyhöga höjder samtidigt som upproret fyller en med så stor olust, att man helt saknar kraften att leva upp till sina egna mål. Man har kört fast. Kanske upplever man en relationskris som Axel. Man kan komma in i ett kroniskt vanmaktstillstånd som Kristina med drag av depression. Eva-Lenas ångest är en annan form av kris, som Mirjam också fick smaka fast kanske ännu så länge mera i förskottets form – om ingen förändring till det bättre tillkommer på vägen.

Många kristna, som kört fast, är så plågsamt medvetna om skillnaden mellan hur man borde vara och hur man faktiskt är. Missmod, besvikelse, självförakt och uppror blandas i en inre härva som man inte kan lösa upp. Det goda som man vill, det gör man inte. Vanmakten bättras ständigt på genom att man får höra predikningar om hur man borde vara. Vi dyrkar nämligen ofta idealbilder i en nästan hälsovådlig utsträckning i våra församlingar, hellre än att dyrka Gud. Ut genom munnen på den vanmäktige kommer ord av typen: ”Usch, jag är en så dålig kristen, jag vittnar så lite.” Man kan t.o.m. få höra: ”Usch, jag är inte så glad som jag borde...” Med sådana självbestraffningar ville man piska sig till det liv man borde leva. I stället bättrar man på föraktligheten i det inre och kör

ännu mera fast än förut.

Om man i detta förtvivlade läge fick en insikt i hur god Gud är, så skulle allt bli annorlunda. Men hur får man den?

NÅDEN ÄR VERKLIG

Hela tiden finns ju Guds nåd runt omkring oss, men vi ser den inte. Från början kanske vi hindras av ambitionen. Vi önskar beröm och inte nåd. Så nåden får inte plats på kartan. Senare hindras vi av besvikelsen. Nåden blir för bra för att vara sann. Så nu vågar man inte sätta in den på kartan. Den skulle passa så bra in i ens förnedring, att man fruktar för att den bara är en önskedröm. Man orkar inte utsätta sig för en besvikelse till. För många är dessutom själva begreppet nåd innehållslöst. De kanske har haft kanal 3 stängd sedan tidig barndom och har aldrig fått en inre bekräftelse som klargör vad ordet betyder.

Alltså har vi en blindhet att kämpa mot när det gäller att ta emot den kraft som kan förvandla allt på ett sunt sätt. Många människor uttrycker sin undran med orden: ”Hur kan det finnas en god och allsmäktig Gud när det ser ut som det gör i världen?” Ibland är den frågan en undanflykt uttalad av en människa som inte vill veta sanningen. Men ibland är det den frågan man måste tackla för att hjälpa en person som kört fast.

Skall vi t.ex. närma oss Alfred i hans lidande, får vi vara starkt beredda på att möta honom på den här punkten. Kan vi inte det utan försöker svara på enklare frågor som vi själva ställer, så blir vi snabbt som Jobs vänner. Job tyckte mycket snart att de ”försvarade Gud med orättfärdigt tal” (Job 13:7).

Ofta hänvisar man inte till krigen och eländet i världen utan bara till sitt eget liv. Man kanske var chanslös från början som Bertil. Kanske fick man sina svåraste törnar genom det kristna budskapet som Axel. Eller också är man som Alfred – ett orättfärdigt offer för en så ohygglig ondska att den inte kan beskrivas. Varför ingrep inte Gud? Hur skall man kunna vänta sig att han skall göra något nu, när han inte har gjort något förut? Eller man kanske har Kristinas besvikelse: det blev ingen förändring, fastän hon lämnade sitt liv till Gud.

Var börjar man när man vill hjälpa lidande människor att förstå lidandets problem för att kunna få så mycket förtroende för Gud att man kan öppna sig för hans nåd?

ETT VIKTIGT ”MEN”

När Jesus slutar sitt avskedstal säger han till lärjungarna (Joh. 16:33):

Detta har jag sagt er, för att ni skall ha frid i mig. I världen lider ni betryck.

MEN var vid gott mod. Jag har övervunnit världen.

Vad är det nu Jesus säger? Menar han, att han redan har övervunnit världen i den meningen, att den kristne inte skall behöva känna av de lidanden som där finns? Eller säger han, att han visserligen övervunnit världen, men att de kristna ändå får lida och får rycka upp sig så gott de kan och ta det hela med jämnmod? Ordet ”men” antyder, att det finns hjälp. Vad består den i, konkret, i dag?

LIDANDETS VARFÖR

Vi kan få klarhet i Jesu ord genom att läsa Rom. 8:18-25:

Jag menar nämligen att våra lidanden här i tiden ingenting betyder i jämförelse med den härlighet som kommer att bli vår när den uppenbaras. Med brinnande längtan väntar allt skapat efter den stund, då Guds barn skall uppenbaras. Skapelsen har ju blivit lagd under förgängelsen, inte av egen vilja utan genom en annans verk – och dock med en förhoppning. Ty även själva skapelsen skall bli fri från sin trældom under förstörelsens makter och få del i den frihet som hör med till Guds barns härlighet. Vi vet ju, att hela skapelsen ännu i dag samfällt suckar och vändas som i barnsnöd. Och inte bara den: också vi som har fått Anden som förstlingsgåva, också vi suckar inom oss och väntar efter den stund då vårt barnskap blir verklighet och vår kropp förlossas. Det är i hoppet som vi är frälsta. Ett hopp som man ser förverkligat är inte längre ett hopp. Vem hoppas på det han redan ser? Men om vi hoppas på det som vi inte ser, då väntar vi på det, troget och uthålligt.

Här talar Paulus mer inträngande än någon annan stans om lidandet i allmänhet och den kristnes förhållande till lidandet i synnerhet. Han ger oss viktiga upplysningar, för att vi skall kunna göra upp en riktig karta för våra liv, en som duger även i svåra stunder och tider och som inte hindrar Guds nåd utan öppnar oss för den. Låt oss se vad han säger!

EN LIDANDETS TIDSÅLDER

Han talar om ”våra lidanden i den här tiden”. Med detta uttryck menas att lidandet är knutet till en viss tidsperiod lika mycket som till en persons handlingar. Lagen om sådd och skörd gäller förvisso (Gal. 6:7-8). Lever vi i synd, så kommer synden att få sin konsekvens. Är det högertrafik, kan du inte köra hur länge som helst på vänster sida, förrän det smäller. Men du är å andra sidan inte skyddad för olyckor bara för att du själv alltid kör på höger sida. Det kan ju finnas andra som kör på vänster.

”Den här tiden” – när började den och när slutar den? Svaret är, att den började med syndafallet och slutar när Guds härlighet uppenbaras på hans barn, vilket sker när Jesus återvänder (1 Joh. 3:1-2). Under denna tidsålder kommer hela

skapelsen att drabbas av lidande. Även Guds Son fick känna detta, när han lät sig födas in i skapelsen. Ingen slipper undan. Pandor och valar, döende skogar och sjöar har inget ont gjort men lider ändå – för vår skull.

MENINGSLÖSHETENS VÄLDE

Varför är det så? Jo, skapelsen har blivit lagd under förgängelsen. Ordet ”förgängelsen” är i grekiskan en avledd form av ordet ”mataios”. Vi såg redan tidigare, att det ordet betyder ”meningslös” och ”tom”. Alltså kan vi nästan hellre skriva som man gjort i NT 81: ”Allt skapat har lagts under tomhetens välde...” Eller också kan vi skriva ”meningslöshetens välde”.

Vem åstadkom detta? Svar: Adam. Hur gjorde han det? Genom att bygga sitt liv på tomhet och meningslöshet när han ville bli som Gud. Begärelselivet som inte leder någonstans är i sig själv tomhet och meningslöshet. Och när Adam lät sitt liv gå i tomhetens tecken, kunde skapelsen inte annat göra än att följa med. Adam skulle ju råda över skapelsen.

Detta betyder, att lidandet i mycket stor utsträckning är ett kollektivt fenomen. Vi lider för varandras synd minst lika mycket som för vår egen. Men det var väl inte snällt av Gud att ordna det så här?? Jo, för också rättfärdigheten och välsignelsen är kollektiva fenomen. Vi är delaktiga i Adams synd (och därmed i konsekvensen av varandras synder), men vi kan på samma sätt bli delaktiga i Kristi rättfärdighet. Om inte synden/lidandet vore kollektiva skulle inte heller rättfärdigheten och välsignelsen vara det. Och då vore det nog ute med oss lite till mans. För vem skulle våga säga, att han inte skulle gjort Adams misstag i hans ställe?

Den kollektiva aspekten av lidande och välsignelse kan vi förstå lättare om vi tänker på att gemenskapen – det gränslösa inbördes beroendet – är ett uttryck för Guds väsen: han som är tre och ändå en. Skapelsen gjordes för att ha gemenskap med Adam och hans barn, som inbördes också var gjorda för att vara sammanlänkade med varandra. Dessa gemenskapsband avskaffade inte Gud bara för att människan föll i synd. Om bara en enda människa släpper in det djävulska i en aldrig så idyllisk gemenskap, så är det han som anger samtalstonen. Därför kunde en enda människas överträdelse få betydelse för hela skapelsen.

LIDANDET ÄR MENINGSLÖST

Ofta när lidandet når oss, söker vi efter en mening. Ibland tycker vi oss hitta en sådan. Man har slitit sig halvt fördärvad och blir förkyld. Skönt att kunna vila med gott samvete ett par dagar. Det förefaller ha funnits en mening. Men så kan vi inte gå till väga inför Alfreds lidande, för då blir vi som Jobs vänner, som försökte förklara det oförklarliga. Och så är det med de stora lidandena. Våra

tröstande förklaringar kanske duger inför bagateller, men de blir visdomsord som förvandlas till aska inför de verkliga plågorna.

Det enda vi kan säga är, att denna tidens lidanden – liksom alla dess lyckosträvanden – är utslag av meningslöshetens välde, vilket alltså betyder, att de inte har någon inbyggd mening. Och om de inte har det, så lönar det sig inte heller att leta efter någon.

Det som introducerade detta välde av meningslöshet var Adams vinstintresse. Och vi, hans söner och döttrar, har alla stadfäst samma välde med hjälp av samma vinstintresse många gånger och kommer antagligen att göra det många gånger till innan Herren återvänder.

VINSTINTRESSET KAN INTE FÖRA OSS TILL GUD

Om det var vinstintresset som introducerade meningslösheten och därmed lidandet, så kan inte vinstintresset vara den kraft som lockar oss tillbaka till Gud. Därför kan det inte bli så, att den som blir kristen automatiskt tages ut ur alla lidanden och får det perfekt och bekvämt redan här och nu. Då skulle många bli kristna för att det lönade sig, inte för att Gud är Gud.

Det Gud ger oss är två ting. Dels ger han ett löfte om ett rike där lidandet är avskaffat därför att vår meningslöshet har fått dö. Dels får vi ett förskott i denna tid på det rike som skall komma. Helandet finns, men lidandet är inte avskaffat. Helandet är inte lösningen på lidandets problem. Helandet är ett tecken på det rike som skall komma. Genom den Helige Ande som är detta förskott kan vi få helande kraft till frigörelse, vi kan få vishet till att leva ett liv som inte ständigt krockar med tillvarons förutsättningar, vi kan få hjälp att orka med sådant som inte helas i dag.

Gud vill i dag börja driva oss med tacksamhet. Det kan vara en viktig fråga för oss om vi tycker att detta räcker för att vi skall vilja låta honom föda tacksamhet. Är vi beredda att tränga in i det vi har och bygga våra liv på det, eller vill vi leva kvar i attityden att hellre se på det som vi tycker fattas? Har vi insett vad löftet betyder? Vill vi söka Andens hjälp att förstå vilket oerhört löfte som vi har fått?

Vinstintresset känner ingen tacksamhet förrän gåvan är inkasserad. Ödmjukheten, däremot, kan förlösas till tacksamhet redan genom ett löfte. Och det är ju inget tomt löfte. Den Helige Ande är inte bara ett förskott utan också en garanti på att vi skall få resten av arvet (Ef. 1:13-14).

Jag upprepar detta: löftet är inte ett obligatoriskt löfte om lidandesfrihet i dag. Paulus säger, att vi är frälsta i hoppet, och att vi ännu inte ser det hoppet fullbordat. Det kommer vi inte att göra förrän vid gudsrikets fulla etablerande.

Därför väntar vi tålmodigt och uthålligt, och även detta hjälper oss Anden med. Tålmod och uthållighet är några av Andens frukter.

Tron i våra liv är knuten till Guds löfte. För när jag sätter tro till hans löfte om det rike som skall komma, så kan tacksamheten väckas i mitt inre i dag, så att jag frivilligt lever i trohet mot honom i hoppet om det som skall komma. Tron är både visshet och trofasthet. Vissheten om det vi hoppas på leder till trohet i dag.

VAD MENADE JESUS?

Nu återvänder vi till orden ur Jesu avskedstal. För nu kan vi förstå att vi som kristna inte blir tagna ur denna tidens lidanden. Ibland hör man påståendet, att eftersom Jesus redan burit våra sjukdomar, så skall inte vi göra det. Förföljelse får vi dock räkna med. Men i detta finns ingen logik. Har inte Jesus burit förföljelsens börda? Varför måste vi räkna med den? Nej, alla soters lidanden som tillhör denna tidsålder kan vi råka ut för. Men det finns ett MEN.

Jesus talar om vårt mod. Trots lidandet kan vi ha frid i honom, d.v.s. i gemenskapen med honom. Detta betyder helande ibland och uppehållande kraft vid andra tillfällen. Det vi är lovade är att vårt mod inte skall behöva brytas. Samma sak säger oss kung David (Ps. 34:20-21):

Den rättfärdige måste lida mycket, men Herren räddar honom ur allt. Han bevarar alla hans ben, inte ett enda av dem skall sönderslås.

Benen är en bild för den inre stadgan. Den skall inte krossas sönder. Vårt mod skall inte behöva brytas. Och inför det löftet, som gäller nu, förstår vi, att det måste finnas någon sorts hjälp till alla de personer vi mötte i kapitel 2.

Ett annat löfte som också gäller nu finner vi i 1 Kor. 10:13:

Ingen frestelse har drabbat er utöver vad andra människor får pröva på. Och Gud är trofast. Han skall inte tillåta att ni frestas över förmåga, utan han kommer att bereda er en utväg samtidigt med frestelsen, så att ni kan härda ut.

Det grekiska ordet som här översätts med ”frestelse” betyder också ”prövning”. Inga lockelser och inga lidanden tillåts bli så starka, att vi inte med Guds hjälp skall kunna hålla fast vid honom. När vi gör det, är vi lovade att kunna hitta en väg som gör att vi kommer vidare. Det finns alltså hjälp i varje situation, men vi kan inte föreskriva Gud eller oss själva hur den hjälpen skall komma att se ut. Inför det perspektivet och inför löftet om det kommande riket kan vi ta emot det mod som vi dagligen behöver som en gåva.

VAD SÄGER VI TILL KRISTINA?

Kristina är besviken på sitt kristna liv. Som den grubblare hon är kan hon inte besluta sig för vem hon är besviken på – eller vad. Kanske är hon besviken på Gud, kanske på sig själv, eller kanske på sin tro eller på Guds löften eller församlingen eller.... Ett är dock säkert i all denna osäkerhet: besvikelsen sammanhänger med utebliven hjälp. Om bara Gud hade helat henne, så skulle hon kunnat tro att han var god, och då skulle hon också våga leva i tacksamhet.

Hon önskar, att Gud skall göra henne tacksam genom att hela henne. Men ofta ser man att Guds väg är den motsatta: han vill antagligen hela henne genom att göra henne tacksam. Att det sedan leder till ytterligare tacksamhet är en annan sak. Alltså får man som själavårdare försöka att hjälpa Kristina till att se vem Gud är utan alltför många sidoblickar på hennes eget lidande och hennes många ”varför?” inför det lidandet.

För om lidandet är ett uttryck för meningslöshetens välde, så är de flesta ”varför?” också meningslösa. En fråga som är fel ställd kan aldrig få ett svar som gör att man kommer vidare. Hon kanske får börja söka hjälp ifrån Gud till att lägga ner många sådana ”varför?” som bara gör att hon kör fast i ändlöst grubblande. Ju mer hon fastnar, desto mörkare blir hennes gudsbild, och hon får allt svårare att finna den sanning om Guds godhet som kan justera hennes inre karta och göra henne mottaglig för ett flöde av nåd.

Naturligtvis är detta bara en pusselbit i hennes situation. Den måste ges henne med stor takt och inlevelse. Men det är en viktig pusselbit. Det ÄR evigt liv att lära känna Gud.

RETROAKTIVT HELANDE

Även om lidandet inte har någon mening, så kan det ofta få en mening. För om Gud får ta hand om både oss och våra lidanden så kan de få en mening. Även om vi har svårt att se hur Alfred skall kunna frigöras i sitt inre, så har vi kanske inte svårt att förstå, att om han blir av med sin ångest och sin avskärmning, så blir han en människa som kan förstå andra som har det svårt. Det som var hans börda har då blivit en stor tillgång. Det meningslösa har då fått en mening när Alfred fick uppleva en försoningsprocess i sitt inre. Förutsättningen är dock att inte vårt fruktlösa sökande efter en mening som inte finns skiljer oss så från Gud, att vi inte kan eller vill gå till honom för att få den mening, som bara han kan lägga dit.

AVSLUTANDE BÖN

Gud, du är outgrundlig. Jag kan inte räkna ut vem du är, varken i lyckans eller i lidandets dagar. Men du vill uppenbara dig i mitt inre, och då kan jag ändå

förstå vem du är. I ditt Ord talar du om att bryta ner tankehinder och stolta murar som reser sig mot kunskapen om Gud. Jag behöver din hjälp med detta för att kunna se din godhet och ta emot din nåd till förvandling av mig själv. Därför ber jag att alla tankar om dig som inte du själv har gett mig genom din Ande skall brytas ner så att jag blir fri från förutfattade meningar. Jag ber, att de tankar av besvikelse mot dig, som jag tänkt och byggt upp under svåra dagar, skall du förlåta mig och rena mig ifrån.

Ge mig ett levande hopp, så att löftet om ditt eviga rike kan ge mig en glädje i dig här och nu. Jag skulle vilja kunna säga, att mina lidanden här i tiden inte betyder något i jämförelse med den härlighet som skall bli vår när den uppenbaras. Låt mig få ana en glimt av den härligheten i mitt hjärta, så att jag kan stå upprätt och kan ha något att ge vidare. Låt mig med din hjälp alltid vara vid gott mod. Gör den tanken levande inom mig att vi lider för våra egna och varandras gärningar. Om du med din allmakt skall lösa lidandets problem, så måste du slutgiltigt skilja de människor som vill avstå från synden från dem som inte vill.

Gud, jag vill komma till dig med de lidanden jag genomgått eller upplever nu. Hur meningslösa de än är eller har varit, så vill jag be dig att du skall ge dem en mening, så att allt i mitt liv, även lidandet, får samverka till det bästa.

Gud om jag har tänkt, att jag skulle vilja att du helade mig för att jag skulle kunna bli tacksam emot dig och ha förtroende för dig, så vill jag i stället be dig, att du i vilket fall hjälper mig att bli tacksam och förtroendefull, så att din nåd kan utföra sitt verk i mig så som du har tänkt. Amen.

KAPITEL 15

FÖRSONING

Nästan aldrig förefaller Jesus vara så orealistisk som när han talar om vår inbördes förlåtelse. Han talar om att vända den andra kinden till när någon slår en. När Petrus frågar hur många gånger man skall förlåta sin nästa, så föreslår han själv att sju gånger kan vara lämpligt. Jesus bättrar på budet till 490 gånger. Kan vi ens förlåta struntsaker så många gånger?

Svaret är naturligtvis nej. Och det är det som är poängen. Vad skulle vi med frälsning till om vi kunde?

Till de nyomvända judarna säger Jesus (Joh. 8:34):

Tro mig när jag säger det: Var och en som gör synd han är syndens träl.

När Paulus talar om vår maktlöshet inför begärelsen och synden säger han bl.a. (Rom. 7:14):

Vi vet ju att lagen är andlig, men jag är köttslig till min natur, såld åt synden.

Naturligtvis är inte Jesus så naiv, att han väntar sig av slaven, att han skall handla som om han vore fri. När Jesus talar om vår uppgift att förlåta så är det inte ett Guds krav det handlar om utan ett Guds erbjudande. Om vi skall kunna förlåta 490 gånger så krävs det verkligen hjälp utifrån. Men den hjälpen finns. Det är först när vi sett hjälpen men vägrat att ta emot den som Guds misshag kan vila över oss. (OBS! Jag skriver ”vägrat”. Vi kan ha svårigheter till att ta emot hjälpen. Det är en annan sak. Mera om detta senare.)

URSÄKTA INTE DIN NÄSTA

Vår syn på den inbördes förlåtelsen har kommit att på fel sätt präglas av de ord Jesus yttrade om soldaterna som korsfäste honom (Luk. 23:34):

Fader, förlåt dem. De vet ju inte vad de gör.

Det misstag man lätt gör när man inte förstår dessa ord rätt är tanken att förlåtelsen skulle bygga på att man hittar en förmildrande omständighet att åberopa inför sig själv eller inför Gud. Och vi anstränger oss till det yttersta,

inte minst om vi tror att förlåtelsen är Guds krav. Då måste vi ju hitta den förmildrande omständigheten. Om inte annat får det bli: ”Han menade nog inte så illa” eller: ”Han förstod inte bättre” eller: ”Han har haft en så svår barndom”. Denna typ av försoning kan vi kalla att ursäkta den som gjorde en illa.

Men när Jesus sade som han gjorde, så gällde det de romerska soldaterna. De visste inte vad de gjorde. Men det fanns andra som visste. Lyssna bara till följande samtal mellan Jesus och Pilatus (Joh. 19:10-11):

Då sade Pilatus till honom: Svarar du mig inte? Vet du inte, att jag har makt att ge dig fri och makt att korsfästa dig? Jesus svarade: Du hade alls ingen makt över mig, om du inte hade fått den från himlen. Därför har den större skuld, som har överlämnat mig åt dig.

De judar som hade överlämnat Jesus hade gjort det mot bättre vetande. Försoningen gäller också dem, men Jesu bön vid korsfästelsen gäller inte dem, ty de visste vad de gjorde på ett annat sätt än soldaterna. Den förbönen kan därför inte bli stilbildande när det gäller all sorts förlåtelse

Tänk dig t.ex. att du gick till Alfred som suttit i koncentrationsläger och sett nazisterna skjuta hans första fru och tre barn på öppen gata, och så skulle du lära honom att förlåta dessa bödlar efter modellen ”de visste inte vad de gjorde”. Det enda du skulle åstadkomma vore att Alfred fick ännu ett bevis på att världen är full av konstiga människor. För det du hade lärt ut var i så fall inte förlåtelsens konst utan ursäktandets. Alfreds bödlar visste ju utmärkt väl vad de gjorde. Här finns ingen möjlighet att ursäkta. Det enda som kan fungera är förlåtelse.

VAD ÄR FÖRLÅTELSE?

Hur går det till när jag skall förlåta min nästa? Det handlar inte om att jag hittar förmildrande omständigheter – som jag i alla fall inte tror på. Utan det handlar om att jag ber Gud lyfta av mig min besvikelse och mina anklagelser. Jag går till Gud och talar om för honom de svartaste anklagelser jag har och ber att bli befriad från dem. Jag behöver inte bekymra mig om ifall anklagelserna är korrekta eller ej. Det kan hända, att Gud tycker att jag har missuppfattat alltsammans. Han kanske tycker, att jag anklagar min nästa för saker han aldrig har gjort eller menat. Men det spelar ingen roll. För om jag bär på en anklagelse, så måste jag bli fri från den vare sig den är korrekt eller ej. Och Gud hjälper i vilket fall. Om min anklagelse var uppåt väggarna, så kan det hända att jag ser det när jag väl har förlåtit med Guds hjälp. Men huvudsaken är att jag blir ren.

Att förlåta är alltså på ett vis raka motsatsen till att ursäkta. När man ursäktar försöker man så mycket som möjligt att ”prata ner” den skada man led. Vid

förlåtelsen bejakar man fullt ut den skada man ansåg sig lida. I det första fallet försöker man med självsuggestion nästan ljuga bort sin besvikelse. I det senare fallet är man ärlig mot sig själv, även om man kan ha tagit miste i bedömningen av vad som verkligen skedde.

HAT OCH RESIGNATION

Eva-Lena och Kristina utgör på ett vis två motpoler. Båda kan nog sägas sakna erfarenhet av vad det vill säga att vara älskad. Men denna besvikelse ger de uttryck åt på mycket olika sätt. Eva-Lena talar ständigt om sin förnedring, och man undgår i längden inte att känna sig medskyldig i detta omvärldens svek. Kristina gör ingen affär av sin besvikelse. Där Eva-Lena lever ut aggressioner över omgivningen, där grubblar i stället Kristina. För Eva-Lena är skuldfrågan solklar. Andra har svikit henne, och hon har ”rätt” att kräva att få det som andra har undanhållit henne. För Kristina, däremot, är skuldfrågan en betydande del av hennes grubblerier. Den är hon ur stånd att reda ut.

När vi skall hjälpa Eva-Lena till försoning är problemet på ett sätt ganska enkelt. Vi måste fråga henne om hon vill bli försonad med dem som hon anser har svikit henne. För om hon vill få Guds hjälp att lasta av sig sina besvikelser, så kan man börja att be till Gud. Antagligen vill hon inte omedelbart. Hon tycker ju att hon har rätt. Skall då hon som hade rätt förlåta dem som hade fel? Skall inte de åtminstone be om förlåtelse? Men då får man visa henne, att en stor del av den ångest hon känner beror på bitterheten hon ständigt bär inom sig. Och man får också tala om att det är en välsignelse att bli av med bitterheten och anklagelserna, därför att man då mycket lättare både kan se kärleken och ta emot den. Och hon behöver inte vänta på att andra ber om förlåtelse. I så fall kanske hon aldrig skulle bli fri. Men förlåtandets möjlighet står alltid öppen.

Eva-Lena skulle önska, att hennes problem löstes genom att någon gav henne kärlek. Men bitterheten och självföraktet gör att hon kräver kärlek, och vad man än ger så får hon inte nog. Hon måste först förlåta d.v.s. låta Herren befria henne från bitterheten och självföraktet. Hon behöver först rening och inte bara kärlek. Kan man hjälpa henne att se detta, så är grunden för hennes helande lagd.

I Kristinas fall är det svårare. Först och främst är det inte alls lika lätt att se, att det som kan lösa hennes situation är en förlåtelseprocess. Hon är ju inte alls så aggressiv som Eva-Lena och inte så krävande. För det andra är själva ordet förlåtelse så märkvärdigt innehållslöst för Kristina. En förlåtelse som betyder att man lastar av sig anklagelser kan hon inte begripa sig på, eftersom hon aldrig känner anklagelse. När man samtalar med henne om dessa spörsmål kommer man naturligtvis in på orsakerna till hennes lidande. Men det är ju detta hon grubblar över. Vems var felet? Om hon nu skall förlåta, så är ett av hennes verkligt stora hinder, att hon inte vet vem hon i så fall skulle förlåta. Så slutet på

det hela blir lätt, att hon tror att man menar, att hon skall ursäkta någon eller något. Men vem eller vad och hur det skall gå till är för henne minst sagt oklart, och risken är stor, att man bara späder på hennes grubblerier.

RESIGNATIONENS KARAKTÄR

På något sätt förstår man snart, att Kristinas uppgivenhet har med problemet att göra. Men hur?

När man blir besviken på någon börjar man snart att signalera sin besvikelse. Det kan vi göra på många sätt. De flesta har sin egen favoritmetod. Den ene blir rasande, den andra går och tiger, den tredje slutar hälsa – uttrycken är många. Men de går alla ut på ett och det samma. Man vill visa den som svek att han svek, för att han skall ställa sveket till rätta och upprätta en. Då blir man ju löst från sin besvikelse.

Men man behöver inte leva länge, förrän man gör den erfarenheten, att detta lyckliga slut bara infinner sig undantagsvis. Ofta blir det så, att den som svek struntar i att man signalerar sin besvikelse. Eller också kanske ens signaler bara gör hela saken ännu värre.

Tänk dig en kvinna som utsätts för hustrumisshandel av sin råstarke och brutale make. Vad händer om hon signalerar sin besvikelse över denna förnedrande behandling? Hon får ganska säkert mer stryk.

Alltså kan vi säga, att besvikelsens signaler mycket sällan leder till åsyftad verkan. Ibland leder de inte till någonting. Ofta blir saken ännu värre, och ens besvikelse får en påspädning. I denna situation reagerar människor olika. Somliga gör som Eva-Lena. De framhärdar med sin besvikelse och dess signaler fastän de inte fungerar. Andra hamnar i Kristinas situation. De grips av en besvikelse på besvikelsen. Det betyder att de blir besvikna på själva möjligheten att genom besvikelse påverka någon till det bättre.

Besvikelsen fungerade inte, och det enda man till sist känner är just en besvikelse på att besvikelsen inte ledde till någon förändring. Man ger upp. Men när man ger upp, så börjar man också att avskärma sig för all sorts påverkan från en omgivning som tydligen inte vill låta sig påverkas. Det slutna samvetet blir en sorts trygghet som man tillgriper – en opåverkbarhet inför en opåverkbar och grym omgivning. När man på det sättet börjar att avskärma sig i en eller ett par relationer, finner man ofta, att alla andra relationer också skärmas av.

Inför det omöjliga ger man upp, åtminstone sedan man försökt ett tillräckligt antal gånger. När ens signaler om besvikelse inte tas på allvar eller utlöser mer terror så är ju själva känslan av besvikelse meningslös eller t.o.m. farlig. Man

får då inom sig ett behov av att bli av med besvikelsekänslan även om konflikten aldrig blir löst. Och känslan kan man nog göra sig av med i maktlöshetens tecken. Tyvärr blir man inte lika lätt av med själva besvikelsen.

SKILLNADEN MELLAN FÖRLÅTELSE OCH RESIGNATION

Här skall vi skjuta in en jämförelse mellan resignationen och förlåtelsen. Ty verklig förlåtelse kan också innebära att man blir fri från besvikelsekänslan fastän inte konflikten blev löst. Men poängen med förlåtelsen är att man blir fri både från känslan av besvikelse och från själva besvikelsen. Den som resignerar blir nog ofta av med känslan men har dessvärre själva besvikelsen kvar. Den finns där kanske mest som en besvikelse på besvikelsen, vilket ofta yttrar sig i att hela livet liksom bleknar och går i grått.

Blir man av med både besvikelsen och dess känslouttryck, så blir man helad. Man märker det på att man kan minnas de svåra som hände utan att det gör ont. Lidandet har då genom ett retroaktivt helande i stället förvandlats till en viktig livserfarenhet.

Om man i stället resignerar sig ut ur konflikter och förnedringar, så har detta betydande skadeverkningar med sig i ens personlighet. Kristinas känslomässiga ”utbrändhet” är en typisk sådan följdverkan. Man kan lite grann ana hur den uppkommer, om man tänker på att resignationen innebär att bli av med känslan men ha besvikelsen kvar. På något sätt blir ju då både konflikten och den verklighet som anknyter till konflikten delad i två delar. Konflikten både finns och inte finns efter en resignation. Är den då verklig eller inte?

Man kan se resignationen som en anpassning till en övermäktig förnedring där man löst problemet i sitt inre genom att förkväva de känslouttryck som besvikelsen drog med sig. När man gör det mister själva förnedringen något av sin verklighetskaraktär, fastän den finns kvar. Vi kan se det i Kristinas liv på detta att minnena av hennes barndom är så extremt detaljfattiga. Den är inte verklig för henne.

När Kristina resignerar sig ut ur mycket av sin uppväxttid, så mister en stor del av den yttre verkligheten sin realitet för henne. Den blir färglös och obestämbar. Hennes inre verklighet blir då också svår att få någon klarhet i. Hon blir den inbitna grubblaren. En viktig orsak till att hon har så svårt att komma till något i allt sitt grubblande är att verkligheten i så stor utsträckning upphört att vara riktigt verklig för henne.

INDIVIDUALISM OCH SJÄLVSTÄNDIGHET

När vi löser våra situationer av förnedring och besvikelse med hjälp av ursäkter, så är detta en mild form av resignation. Man ger upp konflikten, och man

försöker sedan finna lämpliga skäl i sitt inre, så att man kan göra det med hedern i behåll.

En bidragande orsak till att Kristina – och Alfred vars problem mycket liknar Kristinas – inte bara ursäktat utan resignerat ligger i att de blev så föraktade. Kristinas far gjorde ingen hemlighet av sitt förakt och det gjorde inte nazisterna heller. Föraktet fungerar som en förbannelse som liksom gröper ur ens personlighet. Framför allt förtvinar självständigheten när man utsätts för ett övermäktigt förakt. Och när självständigheten tar skada, så blir man så osäker i sitt inre att man ofta väljer resignationens väg när man kommer i en konflikt.

Eva-Lena har mer självständighet än Kristina. Om gemenskap förutsätter att individualismen fått dö medan självständigheten har fått befästas (jfr. kap.3!), så kan man lite grovt säga, att Eva-Lena är ensam för att hennes individualism inte fått dö, medan Kristina är det för att hennes självständighet är så skadad. Båda har blivit besvikna och båda behöver försoning för att komma ur besvikelsen på ett sunt sätt. Men försoningsprocessen ser olika ut i de båda fallen. Eva-Lena är självständig nog att både känna besvikelsen och leva ut den, medan Kristina i brist på självständighet förlorat kontakten med sina egna känslor. Hon kan inte på ett sunt sätt be Gud om befrielse från något som inte längre är verkligt för henne själv. Det överkliga måste först få bli verkligt.

FÖRLÅTELSEN

När Eva-Lena skall förlåta med Guds hjälp är det ofta bra att man ber den helige Ande påminna om olika besvikelser i det förgångna. Hon kan i sin bön kort nämna varje situation för Herren. Hon nämner då på vad sätt den andra människan svek henne och säger också vilken skada hon anser sig ha lidit. Vidare bör hon ge uttryck åt sin reaktion och så ber hon att Gud skall förlåta den andra människan (jfr. Job 42:10) det hon gjorde och förlåta henne själv hennes reaktioner. Slutligen ber hon om kraft att kunna förlåta den som svek.

En sådan bön kan vara av typen: ”Gud, du minns hur det var när min bästa kamrat i mellanstadiet skvallrade för alla i klassen om det där som hon hade lovat att inte säga till någon. Du vet hur alla sedan mobbade mig länge i klassen. Jag kände mig så ensam och lurad och jag hatade min kamrat. Du vet hur jag länge gick och fantiserade om hur hon skulle drabbas av olika olyckor och komma krypande till mig för att tigga om hjälp. Jag ber dig, Gud, att du förlåter henne hennes svek och att du förlåter klasskamraterna deras mobbning. Så ber jag att du förlåter mig att jag faktiskt önskade olycka över min kamrat och fann en tröst i fantasierna om hennes lidande. Jag var ju inte bättre än hon när jag tänkte så. Och så ber jag dig att du renar mig från all besvikelser och ger mig kraft att förlåta henne.”

På detta sättet kan man med Andens hjälp återuppleva olika situationer av

förödmjukelse och svek och be över dem inför Gud. Det är ofta visligt att inte ”flåsa” igenom sitt livs bedrävelser, utan att man ber över dem i den takt de blir ”levande” för en. Om man som Eva-Lena har alla sina besvikelser ständigt brinnande i sitt inre, så kan man dock gå till verket utan dröjsmål.

Kristina kan man inte leda in i denna typ av bön förrän hon åter har kontakt med sina känslor som hon resignerade sig ur. Hennes inre avskärmning, som håller både Gud och människor utanför hennes liv och som dessutom håller upplevelsen av besvikelse borta från hennes medvetande, måste först få falla. Och för henne är det en risk och en smärta att avstå från avskärmningen. Hennes övertygelse är ju, att varken Gud eller människor låter sig påverkas av henne. Skall då hon låta försätta sig i den otryggheten att på nytt bli påverkbar av dem?

Här är det viktigt att påminna sig, att hennes problem handlar om en skadad självständighet. Hon inbjuder nämligen till snabba lösningar som bygger på stark påverkan. Kristina hade varit utsatt för ett försök till andeutdrivning, men hon hade bara blivit sämre av det. Sådana åtgärder leder ofta till försämring just beroende på att den lidande människan inte vill det utan bara går med på det. För om hon inte först har gett upp sin önskan om att skydda sig genom opåverkbarhet, så är det ofta svårt att påverka henne till hälsa. I stället upplever hon lätt all påverkan som ett slags våldtäktsförsök, och det leder bara till att hennes misstänksamhet växer och hennes självständighet skadas. Det svåra med Kristina är att varje steg man tar måste vara ett uttryck för hennes fria vilja. Det räcker inte att hon går med på den ena eller andra sortens förbön. Man måste förvissa sig om att hon vill det själv. För hennes självständighet måste växa sig så stark, att hon kan nå kontakt med sina verkliga känslor innan det är dags för förlåtelsebön.

AVSLUTANDE BÖN

Om du känner igen dig i Eva-Lenas situation, så att du har kontakt med din besvikelse i ditt inre, så rekommenderas du att be enligt modellen ovan. Be först den Helige Ande att leda dig och påminna dig.

Om du mera känner igen dig i Kristinas situation, (som i viss mån också gäller Alfred och Bertil), kanske du kan jobba med följande bön så att den blir ett naturligt uttryck för dig själv:

Gud, jag vill bli försonad med hela mitt liv. Lär mig att acceptera det på ett positivt sätt så att jag kan glädja mig över att finnas till i stället för att bara uppgivet acceptera det och undra varför jag lever. Herre, jag har upplevt, att ingen tog emot mina signaler när jag ville påverka. Hjälp mig att förlåta detta. Ingen har lyssnat till mig, och jag vågar inte längre låta mig påverkas av någon.

I min allmänna besvikelse har jag skärmat av mig för att uppleva någon sorts trygghet i en värld som bara tycks vara ond. Jag flyr så lätt undan verklig kontakt, kanske genom känsloutplåning som Kristina, kanske genom att fantisera som Hasse eller pretera som Axel eller Bertil. Gud, den flyktprocessen har jag tappat kontrollen över. Hjälp mig att återvända till livet. Hjälp mig också att finna en levande kontakt med dig så att jag kan ha min trygghet i den gemenskapen och inte i avskärmning eller flykt.

Hjälp mig också, Gud, att återvända till mina verkliga känslor för de människor som har skadat mig eller svikit mig. Hjälp mig att våga komma tillbaka till livet också i min inre värld, så att jag inte avskärmar mig från mig själv. Hjälp mig att förlåta dem som har skadat mig. Jag vill förlåta dem, och jag tackar dig för att min vilja är nog för att du skall förlåta mig vad jag har brutit.

Låt mig lära känna dig Gud – att du är för mig och inte emot mig. Visa mig i mitt inre, att tryggheten med dig inte betyder att jag är förskonad från kriser, men att du bereder en väg igenom dem och ger mig kraft att gå den vägen. Låt mig se hur mycket du skyddar mig för det onda fast jag i dag upplever mig så oskyddad. Amen.

GUD ÄR EN

Vi skall nu återvända till frågan om de dubbla budskapen. Vi har mött begreppet tidigare, när vi konstaterade, att ett barn, som egentligen inte är välkommet, av skuld känslor kan få fler kärleksbetygelser än om det verkligen varit älskat. Samtidigt känner barnet på kanal 3, att det finns olust och inte värme bakom all omvårdnaden. Barnet upplever ett dubbelt budskap som inger otrygghet.

Men dubbla budskap kan se ut på andra sätt. Det finns ett gammalt talesätt om att "lova runt och hålla tunt". Det behöver inte handla om att kanal 3 kommer i konflikt med kanal 1 och 2. Det kan också vara så, att man säger ett och gör ett annat, så att ens ord i praktiken inte betyder det de förefaller betyda. Så är det ju t.ex. med Hasse. När man upptäcker, att han inte alltid är sannfärdig, så uppstår genast den svåra frågan om det han säger just nu betyder vad orden betyder eller om det inte skall tas på allvar. I längden orkar man inte leva med en människa som handlar så. Inte ens Hasse själv klarar att leva länge med någon annan på det viset.

Låt oss åter tänka på Eva-Lena. Hon menar, att på kärlekens område luras alla människor. De säger, att de älskar, men när det kommer till kritan, så sviker de i alla fall. De lovar runt men håller tunt.

I hennes fall uppkommer de dubbla budskapen på ett intressant sätt: hon bidrar till att provocera fram dem. I sin fruktan för att på nytt uppleva förkastelse skall hon testa allas kärleksförklaring tills ingen orkar längre. Då har hon fått "rätt". Kanske började hennes kärleksbesvikelser just i form av dubbla budskap i barndomen där hon sades vara älskad utan att egentligen vara det. Så blev för henne kärlek något som andra talar om men inte menar, och sedan gick hon ut i livet med den fasta avsikten att inte låta lura sig.

Det började med att hon utsattes för dubbla budskap. Men den dubbelheten tog över i hennes liv, så att hon sedan fick den som en del av sin inre karta. Sedan handlar hon så, att hon får den yttre verkligheten att överensstämma med kartan. För när vi får det, så känner vi en viss trygghet t.o.m. när kartan ger så dystra besked som i hennes fall.

Om det är så att Eva-Lenas föräldrar lade grunden till hennes testande genom att

ge henne dubbla budskap på kärlekens område, så är det viktigt att detta får bli något som Eva-Lena ser och förlåter med Guds hjälp. Annars blir det svårt för henne att sluta testa sin omgivning och i stället ta emot den kärlek som människor spontant kan vilja ge henne.

Även Alfred tycker sig se dubbla budskap lite varstans. Efter de fruktansvärda krigsåren bär han på erfarenheten av hur ond människan kan vara. Han har gjort den upplevelsen till en sorts allmän princip: ”Människor är bara ute efter något för egen del. Alla värnar om sitt eget skinn. Man kan inte lita på någon.”

När han nu har denna förväntan, så blir han djupt tillsluten. Människor som faktiskt vill honom väl känner sig därmed osäkra i hans närvaro. Och när de gör det, så börjar de förstå sig för att bli ännu mer kärleksfulla än de verkligen är för att om möjligt nå in i hans djupfrysta inre. Alfred låter inte lura sig. För honom blir allt bara en bekräftelse på att ”folk är inte kloka”.

SLUTENHET OCH DUBBLA BUDSKAP

Vi kan göra dessa iakttagelser till en sorts tumregel: dubbla budskap ger lätt upphov till slutenhet och misstänksamhet. Omvänt gäller också att slutenhet och misstänksamhet provocerar fram dubbla budskap. Eller enklare uttryckt: den enes förställning föder den andres misstänksamhet som föder den tredjes förställning. I Alfreds fall kan vi säga att den enes ondska föder den andres misstänksamhet som föder den tredjes förställning.

Förställningen börjar vi känna igen. Den har sin grund i Adams önskan att vara något finare än han är. Därför kan vi utöka principen till att lyda så här: självfördömelse och ambition (= perfektionism) föder förställning som hos andra föder misstänksamhet och självfördömelse som i sin tur hos andra provocerar fram osäkerhet, självfördömelse och förställning..... Där de dubbla budskapen råder finns en djup grogrund för självfördömelse, misstänksamhet och ensamhet. Nåd och sanning gör oss äkta och öppnar oss för gemenskap. Perfektionismen bryter sönder gemenskapen och alstrar ensamhet och förvirring genom att den oundvikligen leder till förställning och dubbla budskap.

Det är därför alltid viktigt att man prövar vilka sorters dubbla budskap man själv tenderar att ge sin omgivning och vilka sorters dubbla budskap man väntar sig och därmed också provocerar fram.

DUBBLA BUDSKAP ALSTRAR FÖRVIRRING

Om man vill utöva hjärntvätt i auktoritära syften, så siktar man på att göra sitt offer uttröttat eller beroende av ens person. Sedan matar man honom med dubbla budskap. Ibland är man vänskaplig. Dessemellan är man hånfull eller

övar fysiskt våld. I sitt tillstånd av beroende kastas människan mellan hopp och fruktan. Den inre kartan över den aktuella situationen ändras oupphörligen tills man inte orkar ha någon karta längre. Då kan hjärntvättaren träda in och med suggestion och indoktrinering lägga in sin egen karta i sitt offer, den som skall få honom att leva och handla efter hjärntvättarens syften. Man har då förändrat människan genom att bryta ner hans självständighet.

Detta är naturligtvis en extrem situation. Men i liten skala möter man den ibland i vanlig själavård. Bertils skolkamrat, som ibland förkastade honom och ibland tog honom till nåder som sin betjänt, bidrog säkert till att bryta ner Bertils förmåga till verklighetsuppfattning. Han blev sedan en person som är beroende av doktrinära verklighetskartor som han har läst sig till i stället för att upptäcka verkligheten i en egen mognadsprocess. Han har inte bit för bit provat och behållit det som var gott. Han har tagit in hela paketlösningar på tillvarons problem. Och i detta ligger det något osunt, även om man tar in en kristen paketlösning.

Även som vuxen skulle Bertil kunna börja från början och lägga av alla sina doktriner för att upptäcka verkligheten men ambitionen och stoltheten hindrar honom. Birgitta undrar suckande om hon gift sig med en man eller ett barn. När Bibeln talar om barnskap, så är det något positivt som innebär en möjlighet till växande och mognad. Det barnskapet är fritt från doktrinära verklighetskartor. Det innebär en öppenhet för att upptäcka verkligheten snarare än en vilja att forma den så att den överensstämmer med kartan. Men det är inte sådant barnskap Birgitta talar om. Hon menar bara omognad. Det kan vara viktigt att se, att dubbla budskap kan leda till otrygghet, förvirring och osjälvständighet som gör att man lätt söker sig till auktoritära verklighetskartor i stället för att i sant barnskap upptäcka verkligheten och mogna i livserfarenhet. Har man mött tillräckligt många dubbla budskap, så berövas man ofta tron på att man kan komma fram på mognadsvägen.

GUD BLIR INBLANDAD

När Bertil lever i tro på ett doktrinärt och auktoritärt sätt, så blir Gud indragen i de dubbla budskapens virrvarr. Vilken gudsbild har Bertil och vilken sprider han omkring sig? Är den uttryck för ett enkelt eller ett dubbelt budskap?

Kanske talar Bertil mycket om Guds barns trygghet samtidigt som man på kanal 3 känner av hans egen otrygghet. Vem blir då Gud? När Bertil på olika sätt vill befästa sin ledarposition med hjälp av kärlekens och självuppoftandets budskap och talar nedsättande om kristna som inte nått hans ståndpunkt – vem blir då Gud? När Bertil profeterar men gör det så att prövning i praktiken blir omöjlig – vem blir då Gud? När tron för Bertil är ett doktrinärt paket, ett lärosystem att underordna sig på ett auktoritärt sätt i stället för att man upptäcker verkligheten med sina sinnen, inkl. samvetet som tar emot

uppenbarelse – vem blir då Gud? När Bertil lär ut att tro är att med orubblig fasthet bekänna också sådant som man innerst inne är tveksam om bara för att det står i Bibeln – vem blir då Gud, och vem blir man själv?? Om tron är den inre kartan som skall förändra den synliga världen genom att man säger sig själv att kartans vittnesbörd är verkligare än ögonens – vem blir då Gud, och vem blir man själv?

För Axel blev evangeliet om Jesus tidigt ett dubbelt budskap. Kärlekskonungens återkomst till jorden borde ju vara en glädjens dag för dem som tillhör hans rike. Och det menade säkert de predikanter som talade över detta ämne i hans barndom. Men under väckelsemötena riktade sig predikanterna inte till omvända utan till oomvända. Därför kom man att utmåla Jesu återkomst som något fruktansvärt. Axel var för liten för att förstå, att det inte var till honom predikanten talade. Därför blev Jesus inte kärlekskonungen utan den konung som hade makt att godtyckligt förkasta honom. Hade han den makten, varför skulle han inte till sist använda den? Axel kunde ju se att han själv inte alltid var så snäll....

Hos Axel väckte detta dubbla budskap lagens två drivkrafter: ambitionen att bli en ”god kristen” och upproret som främst tog gestalt i hans tankevärld. De sexuella fantasierna försökte han kväva men kunde inte. För Axel kom de att stryka under hans risk att bli förkastad på den yttersta dagen, vilket stärkte lagens effekt, både ambitionen och upproret. För den som försöker tjäna Gud för att slippa förkastelse står under lagen. Axel undgick på detta enkla sätt att upptäcka vad Guds nåd är – att han i all sin brist hela tiden varit försonad med Gud, och att hans ambition hade kunnat få dö för att uppstå i form av tacksamhet. Om så hade skett skulle också det inre upproret ha slocknat.

DEN YTTERSTA VERKLIGHETEN

Alla som dignar under de dubbla budskapens effekter både på det andliga och det världsliga området mår väl av att lära känna den Gud som är en och inte många. En sådan kännedom förändrar hela vår verklighetsuppfattning.

Gud är den yttersta verkligheten. Sådan som han är, sådan är verkligheten egentligen. I den förvirrande och ofta mycket självmotsägande mångfald som vi lever i, strävar vi alla efter att få en bild av den yttersta verkligheten. Det gör inte bara de kristna i sitt sökande efter att lära känna Gud. Det gör lika mycket en ateistisk filosof eller en religiöst likgiltig naturvetenskapsman. För om vi inte har en sorts grunduppfattning av den yttersta verklighetens karaktär, så orkar vi nästan inte leva. Inte alla vill se den yttersta verkligheten som en person. Somliga menar, att det snarare handlar om naturlagar. Men alla är intresserade av den yttersta verklighetens natur. Vi klarar oss inte annars.

Den yttersta verkligheten är grundstrukturen i den inre kartan. Så fort vi börjar

röra vid den, så närmar vi oss de grundvalar som mer än något annat avgör frågan om själens lidande eller helande. Det är därför som kristen förkunnelse kan leda till psykos om den fram bärs på fel sätt, fr.a. om man under högt grupptryck och stark påverkan för fram ett auktoritärt och dubbelt budskap om Gud, i synnerhet om budskapet sedan inte fungerar i praktiken.

Om den yttersta verkligheten är dubbel, så är kaos ofrånkomligt. Då hamnar man på något sätt i Hasses kläder. För honom flyter allt, därför att gränsen mellan sanning och lögn har suddats ut. Det betyder inte, att man blir förljugen som han, men ens liv kan mista sin verklighetsförankring.

LIDANDET OCH DEN ENTYDIGA GUDSBILDEN

Om den yttersta verkligheten är entydigt god, så infinner sig en trygghet som klarar också mycket svåra lidanden. Vi kan åter tänka på Jesu ord till lärjungarna (Joh. 16:33):

Detta har jag sagt er, för att ni skall ha frid i mig. I världen lider ni betryck. Men var vid gott mod. Jag har övervunnit världen.

Dessa ord betyder, att så länge vi är kvar i världen, så vistas vi i en närmiljö som är ond. Men bortanför den finns en annan miljö, dit vi är på väg. I gemenskapen med Kristus kan den miljön redan här och nu finnas i oss som en frid, och den kan komma över oss som ett helande. I det eviga livet blir denna yttersta verklighet allenarådande i våra liv, och i hoppet om detta bärs vi i dag. Lyssna bara till hur Paulus uttrycker det (1 Kor. 15:14, 19, 32):

Har Kristus inte uppstått, då är vår förkunnelse bara tomma ord... Om det bara var här i livet som Kristus var vårt hopp, då är vi de mest beklagansvärda av alla människor... Om jag hade trott som de flesta tror, när jag kämpade med vilddjuren i Efesus, vad skulle det då ha tjänat till? Om de döda inte uppstår – "låt oss då äta och dricka. I morgon skall vi ju dö!"

Som vi såg i förra kapitlet är det viktigt, att denna tidens lidanden belyses utifrån ett rätt tidsperspektiv, så att vår gudsbild blir entydigt god. Lidandesproblematiken ger oss ju annars så lätt ett dubbelt budskap om en Gud som säger sig vara god men i praktiken inte är det.

Ibland söker kristna rörelser ge människor en enhetligt god bild av Gud genom att säga, att han vill hela alla redan här och nu. Det enda som behövs är vår tro. Och visst blir det en ljus och enhetlig bild av den yttersta verkligheten – åtminstone tills man får en sjukdom som inte viker bort hur man än tror. I detta senare läge har jag sett kristna få sin gudsbild så hopplöst sönderslagen, att hela deras trygghet rasat samman och man har gått in i ett psykostillstånd. Detta sker inte med alla, för somliga tar allting med en nypa salt, även predikanter ord.

Man kanske noterade att predikanten som talade om att alla skulle bli helade själv bar glasögon... Det är påverkbara människor med svag självständighet som råkar illa ut om troskartan frontalkrockar med verkligheten.

DEN DUBBLA GUDSBILDEN SKAPAR MEST LIDANDE

Människans längtan efter en entydig yttersta verklighet är så stark, att hon hellre kan komma att söka en entydigt ond bild av denna verklighet än hon låter den bli dubbel eller självmotsägande. Jag tror att detta är en bidragande orsak till att människor som inte känner Gud kan bli satanister. Om en god bild är utesluten – så väljer man kanske hellre en helgjuten och rejält ond än en som är i spillror.

Alfred värnar om sin bild av den yttersta verkligheten: att alla är onda. Den gör honom otrygg, men på samma gång är den en trygghet. Man vet ändå vad man har att rätta sig efter. Men tänk om Alfred skulle kunna se Guds godhet mitt i den värld som lider som han själv gjort, vilken förändring skulle inte det medföra. Finns det något annat helande som kan ersätta detta i hans fall? Kan s.k. värdeneutral psykoterapi, som sätter en ära i att undvika frågorna om den yttersta verkligheten, alls hjälpa honom, när den dessutom inte har försoningens kraft att erbjuda?

Vill du ha en illustration till tanken att Gud också för de flesta kristna är indragen i de dubbla budskapens värld, så tänk på hur mycket vi gör inför Guds ansikte för syns skull. Jag har ofta tänkt att våra böner måste låta ganska märkliga i himlen, för där hörs ju våra tankar lika bra som våra ord. Hur mycket hycklar vi inte när vi ber? Och när vi gör det, förlorar vi på något sätt Guds enhetlighet och därmed också barnskapets enkelhet. Hur mycket har vi inte lärt ut om böneteknik, där det både på och mellan raderna funnits ett tydligt budskap om att det går att manipulera Gud.

LAGENS OCH NÅDENS GUD

Varför kan vi vara så dubbla inför Gud när vi ber? Jo, för att vi så ofta har en dubbel gudsbild på lagens och nådens grund. Många har en Gud som på en gång är krävande och förkastande samtidigt som han säger sig vara ömsint och omtänksam mot samma person. Många kristna står på en gång under både lagen och nåden och får en bild av Gud, den yttersta verkligheten, som blir förvirrande dubbel. Och så här blir det när vi inte förstår rättfärdigheten från Gud – hur han vill regera oss genom tacksamhet när vi väl har gett upp tanken om att kunna fungera genom ambition.

Lagens Gud i all hans höghet och stränghet är ju bilden av hur Gud möter dem som inte vill kännas vid honom som Gud. Men vi som vill, riskerar ju inte att möta Gud på det sättet. Vi står ju under nåden. Gud är en men människor kan vara olika och det kan tvinga Gud att vara olika mot olika människor. Ändå är

han god. Hans stränghet mot dem som inte vill ära honom som Gud är ju till för att stänga in människan i den kris där hon vill omvända sig frivilligt.

EN ENDA ELD

Som ett uttryck för att Gud är en men människor är delade kan du ta bilden av Guds eld. Den står för kärleken och Guds härlighet. När Anden utgjöts på pingstdagen satte sig tungor av eld på var och en. För Mose uppenbarade sig Herren som en eld i en brinnande buske. Men samtidigt heter det i domen att de förbannade skall gå bort till den eviga elden. Detta betyder inte att det finns två eldar. Det betyder bara att den som vill ta emot Guds kärleks eld blir levande av den, medan den som inte tar emot i stället upplever den som ett lidande. Men det är samma eld. Inget är ju så ljuvligt som att bli älskad av någon som man vill ha. Men att bli förföljd av frierier från en som man inte själv älskar tillbaka är ju ett lidande, fast det var kärlek i båda fallen.

Guds vrede kallas i Bibeln för ”nitälskan” – ett obegripligt ord. I grundtexten står det ”svartsjuka”. Gud blir inte vred lite hur som helst. Bara när hans kärlek medvetet ratas blir han svartsjuk. För sådan är kärleken.

DEN KRISTNES SJÄLVFÖRDÖMELSE

I början av detta kapitel konstaterade vi, att där dubbla budskap råder, där finns också alltid självfördömsen. Sedan såg vi, att inget påverkar vår grundtrygghet i tillvaron så som vår uppfattning om den yttersta verkligheten. Om den blir ett dubbelt budskap, så blir självfördömsen oundviklig och bör ofta kunna bli mycket stark. Här har vi ingångsporten till de depressioner man kan se i den kristna trons bakvatten. Självfördömsen har stigit över alla bräddar.

Ofta har vi den under kontroll som en lättare ”hushållsdepression” manifesterad i trötthet och vanmakt. Förfärande många kristna i Sverige ropar efter själavård för sitt sviktande människovärde. Varför gör de det? De har inte sett, att ”Gud är ljus och att det inte finns minsta mörker i honom” (1 Joh. 1:5). De har en dubbel gudsbild. De står under lagen och nåden på samma gång.

Nåden betyder att Gud ger oss ett rent samvete. Om vi ber om förlåtelse, så får vi förlåtelse. Om inte samvetet får frid, så skall man inte be om förlåtelse en gång till utan man skall be om ett rent samvete. Först när samvetet blivit renat i Jesu blod (Hebr. 9:14) kan vi samveta med Gud och uppleva hans nåds inflöde till tacksamhet. Det är för att samvetet blivit rent mitt i all vår brist som vi kan ”frimodigt gå fram till nådens tron för att ta emot barmhärtighet och finna nåd till hjälp i rätt tid” (Hebr. 4:16). Men för att människan skall kunna uppleva ett rent samvete, måste hon få en undervisning om en Gud som är enhetligt god mitt i all hennes brist och i en lidande värld.

Att stå under nåden betyder att inte stå under lagen. Det finns inga förväntningar eller krav från Guds sida. Han säger inte längre hur du borde vara eller vad du borde göra. I stället vet han, att om denna hans godhet fick landa i ett rent samvete, så skulle tacksamhetens drivkraft komma i gång.

Samvetets rening inför Gud betyder att människan kan vara äkta inför honom. Detta är kristet barnskap, och det medför en växande förmåga att också vara äkta inför människor. Man mognar ut ur de dubbla budskapens värld. Man har sett, att Gud är en och att han är ljus och inget mörker. Men om samvetets rening blir bortglömd eller ofullbordad kommer den kristne snart nog att stå under lagens tyranni i sitt inre fastän Gud har benådat henne. Man ser då i Bibeln hur man borde vara som kristen, vilket tacksamheten lätt skulle gjort en till, men man är inte tacksam för samvetet är ännu anklagat. Och allt man då läser om den kristnes liv blir inte till uppmuntran över vad Gud håller på att göra med en utan blir till en dom över ens eget misslyckande.

När man står under lagen är rättfärdigheten något som Gud kräver av människan. När man står under nåden är rättfärdigheten och helgelsen ett erbjudande om vad Gud vill göra. Inkörsporten är samvetets helande, när det renas inför Gud till människans äkthet inför honom.

När människan blir äkta inför Gud därför att nåden landat i henne, så börjar tryggheten växa och hon kan finna vägar ut ur de komplicerade sammanhang vi såg i början av kapitlet när vi begrundade Eva-Lenas, Alfreds, Axels och Bertils situationer. Att man blir äkta inför Gud innebär ju oundvikligen att man blir äkta också inför sig själv, så även för Hasse finns hjälp att få. När vi ser att Gud är en i sin godhet, då vägar vi också vara en i vår brist inför honom till ett helande på djupet genom hans nåd.

Det är inte sällan en effektivare själavård att syssla med frågan om vem Gud är, än att bara tala om människans förnedringar och problem. I regel måste man göra båda delarna, men det som helar på djupet är att man ser vem Gud är, så att man kan vara äkta inför honom.

AVSLUTANDE BÖN

Visa mig, Herre, på vilka sätt jag förväntar mig dubbla budskap från mina medmänniskor så att jag provocerar dem att också ge mig de dubbla budskap jag förväntar. Hjälp mig att också se vilka dubbla budskap jag själv sänder ut.

Mest av allt vill jag se dig i din enhetliga godhet. Genom din Ande skulle jag vilja kunna läsa om allt i Bibeln och se hur varje text vittnar om din godhet, även krigen i Gamla Testamentet. Befria mig från alla dubbla gudsbilder. Rena mitt samvete i Jesu blod till dess att jag kan vara helt äkta inför dig och inför

mig själv, utan självfördömelse eller blygsel. Låt den äktheten få tillväxa i mitt liv, så att jag alltmer ser vem du har skapat mig att vara. Hjälp mig så att sprida ett enkelt budskap om dig till andra människor. Amen

FLYKT, KONTROLL, MANIPULATION

Äkta relationer bygger på nåd och sanning mellan människorna – en gemenskap i ljuset. I den enskilda människan motsvaras detta av en upprättad självständighet och en korsfäst individualism. Inlevelsen kan därigenom öppnas. Men vad händer om dessa förutsättningar saknas? I princip kan två ting ske: antingen drar man sig undan kontakt med omvärlden eller också försöker man bygga relationer på andra förutsättningar än kärlekens flöde från människa till människa.

Alfred och Kristina har i resignationens tecken dragit sig undan. Vem som helst kan se och förstå, att de brottas med ensamhetsproblem. De övriga representerar den andra formen av falsk problemlösning. De befinner sig bland människor och relaterar sig till sin omgivning, men de upplever ändå relationsbesvikelser, eftersom de försöker bygga gemenskapen på omöjliga förutsättningar. Man kan säga att de är ensamma i sällskap.

FLYKT I STÄLLET FÖR NÄRVARO

Kärleken har en sötma men också ett pris. Sötman behöver kanske inte någon närmare förklaring. Även priset har vi snuddat vid förut: när den jag älskar lider, så lider jag med. Men priset består också i att kärleken alltid innehåller en risk: när man lever i öppenhet kan man när som helst bli sviken, övergiven eller utnyttjad. Det är bl.a. därför, som man sluter sig när man blivit sviken av andra och bär besvikelse i sitt inre. Man vill skydda sig för följderna av en eventuell upprepning.

Därför blir slutenheten och ensamheten en sorts flyktmönster över ens liv. Man flyr från det som ter sig skrämmande och riskabelt. Återigen kan vi lätt se, att Kristinas och Alfreds liv har med flykt att göra, men Axel som umgås bland människor och har en ansvarsposition liksom Eva-Lena som t.o.m. ringer folk mitt i natten flyr lika mycket från verklig kontakt som Kristina, fast de flyr på ett annat sätt. Alfred och i viss mån Kristina har slutat att tro på kärlekens sötma och drar sig undan för att slippa priset. Eva-Lena, däremot, tror på sötman och söker få den utan att behöva riskera priset.

När man söker gemenskapens sötma utan att vilja eller våga löpa dess risk, så önskar man sig gemenskap och kärlek utan att leva i samvetets öppenhet.

Naturligtvis leder detta till en ond cirkel av besvikelse – slutenhet – längtan efter kärlek – oförmåga att ta emot kärlek – mer besvikelse – mer slutenhet – mer längtan efter kärlek etc.

När man inte kan stå i en relation genom att låta andra frivilligt välja att älska en, så måste man i stället på något sätt skaffa sig makt över personerna i omgivningen. Flykten blir därför en flykt från öppenhetens maktlöshet till slutenhet och kontroll över omgivningen. Den enklaste varianten är den som Mirjam lever i: att med beundransvärda prestationer som sammanhållande band bygga upp ett kontaktnät. Hasse är likaså enkel att förstå i detta hänseende. Han vinner beundran genom sina lögner och utövar också en betydande makt, som visar sig klarast i hans försäljarbegåvning.

Axel skaffar sig inflytande i församlingen genom sin duglighet och opersonliga oantastlighet. Hemma duger inte den tekniken, för de närmaste ser alla ens skavanker. Där utövar han i stället mycket mer av ren makt. Hustrun och barnen har i alla år med rätta fruktat hans raseriutbrott. De har sedan många år tillbaka lärt sig att så länge det finns gäster i huset blir det aldrig några utbrott. Då är pappa hur älskvärd som helst. Men så fort de har gett sig av, så kommer det, om så gästerna har varit där en vecka efter anledningen till vreden. Även de sexuella kraven på hustrun binder henne i en sorts otillräcklighetskänsla som underblåses av Axels beskyllningar mot henne för frigiditet. För barnen är det en självklarhet, att de har en pappa i kyrkan och en helt annan när de är ensamma hemma.

Eva-Lena knyter människor till sig genom att ständigt tala om sin ensamhet. Hon väcker medlidande men också en myckenhet av dåligt samvete. Inte minst genom det senare får hon avsevärd makt över den människa hon för tillfället har kontakt med. Hennes många självmordsförsök skall heller inte underskattas. Många av hennes kontaktpersoner har låtit sig pressas till saker som de ångrat efteråt, bara för att de var rädda att hon skulle göra ett nytt försök. Hennes tvära kastningar från vädjande hjälplöshet till anklagande vrede bidrar också till att skapa osäkerhet och förvirrade skuld känslor i omgivningen. Allt detta leder till att människor till en tid låter sig bindas vid henne, men när de inte orkar längre, kommer det som förut fungerade som sammanhållande faktor i stället att bli något som gör att man klipper av kontakten helt och hållet.

Är det en avsiktlig makt hon utövar? Inte i den meningen att hon direkt skulle kunna sluta att leva så här utan att få hjälp. Men om hon skall kunna få den hjälpen genom bön, så måste hon bekänna, att hon utövar makt i stället för att låta sig älskas. Hon vet om sin makt men vill helst inte se den alltför tydligt. Det är ju en risk att se den, eftersom man då kan känna sig tvungen att avstå från den.

I hemmet fungerar Bertils makt ganska mycket efter det stillsamma sabotagets

princip. Samtidigt som han hävdar att kvinnan skall underordna sig mannen så förhalas alla beslut tills Birgitta beslutar. Då blir Bertil anklagande, och Birgitta känner skuld och vanmakt och kommer därmed i en sorts underläge. Är det ett medvetet sabotage? Både ja och nej.

Det började som en upptäckt. Bertil har ju alltid varit otrygg och obeslutsam, och han avundades Birgittas större lätthet att fatta beslut. Detta var en orsak till att han började uppvakta henne, men efter bröllopet blev samma beslutsamhet hos henne till en sorts rädsla för att hon skulle förakta honom och överge honom. Den rädslan blev till ett behov av att förnedra henne just i hennes beslutsamhet, och han upptäckte, att han faktiskt kunde göra detta genom sin obeslutsamhet. Naturligtvis försöker Bertil se bort så mycket som möjligt från dessa dolda motiv, och han lyckas ganska bra. Men om man som själavårdare målmedvetet tar upp denna funktion med honom, så vet han vad man talar om. Birgitta själv kan inte få honom dithän, men en utomstående kanske kan det, när krisen har gått så långt att Bertil accepterat att söka hjälp.

Det stillsamma sabotaget kan man spåra i många sammanhang där människor flyr från verklig kontakt. Ibland handlar det om oförmåga att passa tider. Det finns personer om vilka man snart lär sig, att han kan komma när som helst men absolut inte på den tid han har lovat. Så småningom dyker han upp och har alltid en vattentät ursäkt. Ibland är sådant ”bara” slarv och nonchalans, men inte sällan är det fråga om ett stillsamt sabotage – ett stycke uppror som ger en sorts maktkänsla som kan balansera en inre upplevelse av underläge och förkastlighet. Andra personer kan ha en enastående förmåga att göra sig själva outhärliga genom goda ideer eller rappa initiativ. När de väl blivit outhärliga, så avstannar verksamheten, givetvis under åberopande av goda skäl. Här gränsar vi till den lögnens makttjusning som vi tidigare anat i Hasses liv.

Det stillsamma sabotaget kan också tillämpas gentemot Gud. Har du lagt märke till att det finns människor som alltid kommer några minuter för sent till gudstjänsterna? Även här kan det vara enkelt slarv, men inte sällan rör det sig om en människa som skulle velat stanna hemma men inte vågade för att Gud eller människor kunde ta anstöt. Likt hemmasonen tjänar man men gör det motvilligt. Relationen bygger inte på kärlek. Man känner sig kontrollerad av Gud.

ÄGA I STÄLLET FÖR ATT ÄLSKA

Vi måste alltså lära oss urskilja alla oäkta relationsmönster vilka bygger på att man utövar någon sorts makt eller kontrollfunktion över omgivningen eller sig själv i stället för att leva i kärlekens maktlösa frihet. Kontrollen kan handla om fina prestationer eller annan beundran (skönhet, sexighet, hemlighetsfullhet, pengar, framgång, världsvana, konstlad originalitet). Tänk bara på hur ofta annonser utlovar gemenskap genom kontroll ifall man köper den nya parfymen,

som får alla karlar att tända, eller den nya bilen, som ger mannen en ny utstrålning av manlighet, så att hustrun i underdånig beundran vinkar farväl när han fräser ut i världen för att förverkliga sig själv.

Kontroll kan utövas genom vrede eller anspråk men också genom underläge som ger dåligt samvete hos människor i omgivningen. Självomkan är i detta avseende förödande effektiv på kort sikt ("Som jag har slitit och släpat för dig och du kan inte ens gå ut med hunden...") men skapar stor bitterhet hos dem som behärskas och med tiden svåra kriser.

Även rent destruktiva beteenden som det stillsamma sabotaget i dess många varianter kan till en början ge upphov till osäkerhet och har därmed, märkligt nog, en tidsbegränsad, sammanhållande förmåga. Man blir irriterad men det finns ju alltid så goda ursäkter, och därför får man ofta dåligt samvete för att man blir irriterad. När man får dåligt samvete så binds man genom en sorts skuld till den som lever i sitt sabotage.

Principfasthet och viljestyrka kan också erbjuda en möjlighet att gå in i äganderelationer. Vem vågar säga emot den principfaste med hans höga ideal och därmed löpa risken att känna sig hållningslös och förfallen?

Makten och manipulationen är ett flyktmönster bort från kärlekens sårbarhet. De frestar med gemenskapens sötma utan gemenskapens pris. Relationerna tycks bli mycket tryggare och säkrare om det byggs in en kontrollfunktion någonstans i systemet. Men detta är bara sant på kort sikt. I längden leder den till besvikelse för alla parter.

KONTROLLFUNKTIONER I ÄKTENSKAPET

En stor del av medlingsverksamheten mellan äkta makar handlar om att finna vilka kontrollfunktioner man har byggt in i sitt förhållande. Ofta tillgreps de i början, så att gemenskapen kom ur kurs redan på ett tidigt stadium. Sedan blev det allt svårare att våga eller vilja se dem. Eftersom makten är en flykt, så vill man inte få sina maktmedel avslöjade. Då hotas man både av skam och av otrygghet.

En stor del av alla äktenskapliga gräl handlar om kontrollfunktioner. Därför är det nyttigt att låta makar tillsammans redovisa sina problem inför själavårdaren. Ofta dröjer det bara några minuter, så är grälet i full gång och man kan då lyssna in vilka kontrollfunktioner man anklagar varandra för utan att vilja lyssna till sina egna. Sedan får man börja tala med var och en i enrum. Ofta är de då oförmögna att beskriva vad den andre egentligen ville ha sagt. Man kan bara återge sina egna väl inövade försvarsrepliker.

Under grälets gång kan man liksom se ett osynligt eldklot av skuld/dåligt

samvete gå fram och tillbaka. Den som blir svarslös blir sittande med eldklotet och får finna sig i den andres kontroll.

DEN ÄKTENSKAPLIGA GUNGBRÄDAN

Ibland möter man gifta par som är som två barn i varsin ända av en gungbräda. När den ene är stark så är den andre svag, sjuk eller klen och behöver tas om hand. Plötsligt vänder tillståndet. Den förste blir hjälplös och – som det ser ut – råkar samtidigt den andre lyckligtvis bli stark och kan ta över ansvaret. En är alltid uppe och den andre är nere, men rollerna kan växla. I början bävar man vid tanken på hur det skall bli om båda blir hjälplösa, men det brukar sällan eller aldrig inträffa. Gungbrädan brukar hålla, båda kommer inte ner samtidigt.

Hur uppstår det här? Ofta finner man två personer med en myckenhet av självfördömelse och besvikelse. Ingen tror egentligen att någon skulle vilja älska honom eller henne på riktigt. Men om man behöver hjälp, om det är synd om en, så kan man få uppmärksamhet. Så turas man om i att vara vårdare och vårdfall och kan på det sättet våga gå in i en relation trots den inre fördömmelsen. Men så småningom brukar man tröttna på att familjen aldrig kan bli problemfri. Om man då kommer för att få hjälp och inte har blivit ovänner med varandra, är det ofta en tacksam uppgift för själavårdaren att lära dem att våga bygga sitt äktenskap på frivillig kärlek och inte på ömsesidiga hjälpbehov.

FOBI OCH KONTROLL

Det finns ett ångesttillstånd som brukar kallas fobi. Ordet betyder flykt och innebär att någon situation utlöser så svår ångest, att man gör allt man kan för att undfly just den situationen. Man kan vara rädd för att åka hiss, snedda över öppna platser, gå upp i höga torn. Man kanske lider av det som i folkmun kallas bacillskräck med ett sjukligt renlighetstvång, eller man kanske måste gå upp tio gånger varje kväll för att kolla om man låste ytterdörren ordentligt. För många handlar det om någon sorts människofruktan. Man undviker folksamlingar, sitter längst ut i bänken om man går på bio eller till kyrkan, så att man kan gå ut om trycket skulle bli för stort inombords. Man kanske lider av ”mikrofonfobi”, så att man absolut inte kan tänka sig att hålla tal eller framträda inför människor. I riktigt svåra fall kanske man isolerar sig helt. Jag har träffat personer som levat helt inlåsta i sin lägenhet och som målande kunnat beskriva vilka helveteskval det var att bara gå till sopnedkastet.

På dessa tillstånd har flertalet ångestdämpande medel mycket blygsam effekt, men lidandet kan bli så svårt att man likväl tar till sådana medel och hamnar i missbruk. En hörnsten i den psykiatriska behandlingen är i stället ofta s.k. fobiträning. Man får göra det ångestutlösande momentet så många gånger, att ångesten viker bort. Den som har svårt att åka buss får helt enkelt åka buss tillsammans med någon trygg person till dess han kan göra det själv. Ibland

räcker denna behandling. Ibland leder den märkligt nog till att andra fobier kommer i stället. Hur fungerar det då?

Fobimänniskor är ofta kontrollmänniskor. För att känna trygghet behöver de ha tillvaron helt under sin egen kontroll. När de känner att kontrollen sviktar, så kommer i stället all deras latent ångest upp och gör en speciell handling eller situation omöjlig. Det man gör vid en fobiträning är i princip, att man lär den otrygga människan att utöva kontroll också över den förut så hotfulla situationen. Men när man gör det, så brister kanske kontrollen över något annat.

Jag minns en man som sökte hjälp en gång. Han hade lidit av sådan människofobi, att han inte gått ut på många år. Han levde med sina föräldrar. En dag kom en person hem till honom och bad till Gud att han skulle kunna gå ut. Och hans fruktan släppte. Han kunde plötsligt gå ut. Nu sökte han hjälp för att han hade märkt att föräldrarna inte gladde sig så som de "borde". Jag frågade honom försiktigt om han inte möjligen nu utövade sin kontrollverksamhet mera obehindrat över både sig själv och föräldrarna, och han var ärlig nog att tillstå att detta var helt sant. För flyktmönstret i hans liv var egentligen inte detta att han undvek främmande människor, så att han inte kunde gå ut. Det var bara den ytliga manifestationen av ett djupare flyktmönster – att han flydde bort från kärlekens maktlösa trygghet till att bygga relationer och trygghet på sin egen makt, kontroll och manipulation.

KONTROLLEN ÄR PROBLEMET

När man ser en fobiker och den situation som gör att hans ångest vaknar, så fastnar man lätt i ett symptomtänkande och blir alltför fixerad vid hissar, bussar eller vad det nu kan vara som ter sig skrämmande. Men ganska ofta är det nödvändigt att man ser bort från dessa döda yttre ting och situationer till att i stället begrunda efter vilka principer den fobidrabbade relaterar sig till de levande – till människor i sin omgivning, till sig själv och till Gud. Man finner då ofta kontrollfunktioner i stället för kärleksfunktioner. Orsaken till dessa kan i sin tur vara bitterhet och självfördömelse, att man är besviken på sig själv eller andra inte minst från gamla relationer. Fobin kanske inte kan lösas upp förrän man lyft fram en gammal konflikt i ljuset eller fått låta ambitioner dö så att också självfördömsen kan vika och man kommer till frid med sig själv och öppnar sig för kärlek.

Det som ser ut som en hisskräck eller bacillskräck är så ofta i grunden en relationsfråga. Den som är rädd för att sitta i en buss brukar inte känna någon ångest om han bara får vara ensam i bussen och vet att ingen annan kan komma ombord. För det är inte bussen som är problemet. Den som har hissfobi kan dock inte åka hiss vare sig han är ensam eller har sällskap. Han har inte hissens hållfasthet under kontroll och kan inte förtrösta på att varken Gud eller konstruktören har det.

Detta kan bli mycket tydligt i en del fall av anorexi – ett tillstånd som vi lika gärna kunde kalla matfobi. Redan tidigare har vi sett, att en kvinna som inte kan acceptera sin kropp i befintligt skick kan gripas av sådan rädsla för fetma, att hon börjar banta. Behovet att undvika övervikt övergår i begäret efter smalhet. Behovet kan mättas men inte begäret, och man bantar in absurdum – kanske till döds. Tvångsmatning leder till oerhörd ångest och till alla tänkbara former av smygkräkningar. Här finns nu relationsstörningen: kvinnan kan inte villkorslöst acceptera sig själv och fruktar, att andra ännu mindre skall göra det. Och kontrollfunktionen är också uppenbar – i detta fallet är det mest en fråga om självkontroll av den egna vikten eftersom relationsstörningen huvudsakligen handlar om hennes relation till sig själv.

Men ofta finns andra motiv och andra relationsstörningar inblandade. Inte sällan finns en dold föräldrakonflikt bakom kulisserna. Kvinnan kan ha upplevt sig förkastad eller oönskad av sina föräldrar – kanske beroende på att de lever i kontrollrelationer med varandra och med barnen och inte i ett verkligt kärleksförhållande. Kvinnan bär därför på en djup besvikelse. Samtidigt finns en osäkerhet som gör att hon inte riktigt vet vem hon skall rikta sina anklagelser emot. Kanske är hon helt enkelt inget att ha? När hon ser sig i spegeln, kan hon inte se något att älska så föräldrarnas kyla och självupptagenhet är på ett vis begriplig. Eller är det hennes föräldrar som har försummat henne? Skulle hon ha blivit vacker och älskvärd om hon hade blivit älskad? Frågorna mal runt.

Men de ger nu grogrund för både ambitionen och upproret som ju är de två sidorna av den mänskliga, perfektionistiska drivkraften. Ambitionen/begäret att bli smal vaknar, som vi förut sett. Men upproret/hatet vaknar också. Det finns en njutning i självdestruktionen som ibland är påtaglig. Man begår ju ett långsamt självmord med sig själv som åskådare. Men en ytterligare poäng ligger i detta att ens föräldrar också är åskådare. Det kan finnas mycket av hämndutlevelse i en självsvält. Och anorexin kan bli den förstärkta besvikelsesignal som gör att man får uppmärksamhet, när man inte fick den på spontant vis och inte heller genom vanliga besvikelsesignaler.

LÄGET ÄR UNDER KONTROLL – MEN INTE UNDER VÅR

Låt oss därför återvända till utgångspunkten i detta kapitel. Om vi inte kan, vill eller vågar leva i kärlekens maktlösa trygghet, så tenderar vi antingen att resignera och dra oss helt tillbaka, eller också försöker vi bygga relationer på kontroll och självkontroll. Det vi söker kontrollera kan förefalla att sakna all anknytning till våra relationsproblem, men letar man lite och ber Gud om hjälp (undvik grubbel, bed hellre!) så finner man ofta sambandet.

Och när man gör det, så finner man också, att grundproblemet handlar om försoning. Varför tycks makten och kontrollen vara så mycket tryggare än den

maktlösa kärleken? Naturligtvis för att vi har så många erfarenheter av svek. Därför kan förlåtelsen göra oss fria från den fruktan som gör, att vi hellre bygger våra relationer på makt och flyr bort från kärleken – att vi hellre kräver kärlek än tar emot den som en fri gåva. Den inre försoning, som gör att människan kommer till frid med sig själv och accepterar att låta sig älskas utan att först ”bli något” – kanske att låta sig älskas av Gud mitt i skam och förnedring – är också en ljuvlig möjlighet till att komma ut ur allt möjligt slaveri under kontroll och självkontroll.

Men makten är inte bara något vi tillgriper för att skydda oss. Den är en frestelse i sig själv – den inbyggda längtan efter att bli som Gud. Därför måste försoningen också innefatta Gud. Att försonas med honom betyder bl.a. att man accepterar, att han har kontrollen och inte vi. Och detta är en knepig punkt. För hur mycket kristendom genom alla tider har inte haft som sin hemliga målsättning att lära den kristne hur man vinner kontroll över sina livsomständigheter med hjälp av Gud eller tron på hans ord! Hur mycket undervisning har vi inte hört i böneteknik, bekännelseteknik, andeutdrivningsteknik, lovsångsteknik, ja t.o.m. i konsten att hånskratta åt djävulen för att på det sättet bli en kristen övervinnare och få tillbaka kontrollen. Men då suddas barnskapet ut, och man skapar pseudoandliga maktmänniskor, som kanske blir frimodiga och uträttar mycket, men som inte kan relatera sig till andra människor annat än på maktens, kontrollens och underkastelsens villkor.

Detta är ett av problemen med Bertils andlighet. Han längtar efter kunskap om Gud, och den längtan är i och för sig vällovlig. Men han gör det av fel motiv. Den kunskapen skall ge honom makt och kontroll. Därför lider både familjen och församlingen och till sist också han själv. Han har inte förstått vad överlåtelsen innebär – att man släpper kontrollen för att aldrig få den tillbaka, inte ens i någon ny, ”kristen” form.

Vi lider ju betryck i världen, men kan ändå mitt i betrycket vara vid gott mod och ha vår frid i honom som har övervunnit världen. Att vilja stå i den skenbara otryggheten och tro på honom och inte på någon kontrollfunktion – det är överlåtelse och försoning med Gud. Den överlåtelsen kan kännas som en daglig korsfästelse, men den öppnar oss för gemenskap där sådan alls är möjlig. Guds fullkomliga kärlek övervinner vår fruktan – men bara om vi vill släppa vår längtan efter kontroll och manipulation. Det handlar som du ser ännu en gång om att vilja byta drivfjäder.

AVSLUTANDE BÖN

Gud, låt mig förstå på ett djupare plan vad överlåtelsen till dig innebär. Låt mig se, att den har med sig en annan sorts trygghet, en som inte bygger på kontroll utan på kärlek. Gör mig villig att se alla mina tekniker för att kontrollera mig

själv, mina känslor och handlingar. Hjälp mig på nytt att försonas med mig själv, så att jag aldrig föraktar mig själv, även om jag skulle tappa den kontrollen och göra bort mig.

Bevara mig Gud för att försöka använda dig för att få tillbaka kontrollen över mitt liv och mina omständigheter. Lär mig samtidigt, att tolka samvetets signaler, så att jag kan urskilja vilka människor jag verkligen kan anförtro mig åt i kärlekens maktlösa trygghet. Ge mig vishet, så att jag kan leva och arbeta ihop med andra människor med så få flyktvägar och kontrollfunktioner som möjligt. Hjälp mig också att aldrig bli besviken på dig, när jag tycker att du missköter kontrollen av mitt liv. Låt hela tiden försoningens kraft i Jesu blod rena mig till det enkla barnskap som jag är skapad för att leva i.

Hjälp mig att se sambandet mellan brustna relationer i mitt liv och de moment av fruktan som kan behärska mig. Hjälp mig att försonas, så att min frimodighet kan komma tillbaka. Hjälp mig också att se på vilka sätt jag med kontroller av människor i min omgivning försöker skydda mig själv. Ger jag dem dåligt samvete för att styra dem? Lever jag med några former av sabotage? Och låt mig också få genomlysas av dig, så att jag ser om det finns några former av ren maktlystnad i mitt liv. Med din hjälp vill jag bli fri från allt detta, och jag tackar för din nåd som jag får i stället. Amen

SPLITTRING

Flera av de personer vi har sökt förstå uppvisar tendenser till splittring av sin personlighet. Axel, som är så mån om att utåt framstå som oantastlig, har ett inre tankeliv som står i klar kontrast till den ambitionen. Likaså är hans hemliv något annat än hans liv utanför familjen. Bertil är otrygg och brottas med sin obeslutsamhet. Ändå vill han framstå som andlig ledare. Eva-Lena söker kärlek från människor men stöter samtidigt bort dem. Kristina längtar efter inre frigörelse men frågar sig samtidigt om det inte är bäst som det är.

När personligheten splittras mister människan alltmer av förståelsen för vem hon själv är. Självfördömsen är det klassiska exemplet på splittring. Om jag fördömer mig själv, vem är då jag? Är jag den som dömer och föraktar, eller är jag den som blir dömd? Om jag både hatar mig själv och blir hatad av mig själv, vilka möjligheter har jag då att veta vem jag själv är? Splittring leder därför oundvikligen till främlingskap och förvirring. Man mister känslan för vem man är skapad att vara.

Naturligtvis är en splittring som leder till ett inre främlingskap en djup skada på ens personlighet och ens möjligheter att leva konstruktivt. För hur skall man kunna veta vad som är sanning i världen utanför en själv om man inte vet det om sig själv? Vilka möjligheter har man att fatta beslut när ens personlighet och dess plats i omvärlden är oklara för en själv? Därför blir den yttersta konsekvensen av en inre splittring att man förlorar även den yttre orienteringen och därmed handlingskraften.

BOOKSTAVEN DÖDAR

Syndafallet introducerade självfördömsen och därmed splittringen. Människan ville bli något annat än hon är och vad hon än lyckas med, så vill hon ändå fortsätta med att bli något annat. Förändringen har blivit nödvändig för att hon skall kunna acceptera sig själv.

Psykologin talar ibland om inre konflikter när självfördömsen plågar en människa. Man menar då ofta, att en upplevelse av misslyckande eller förnedring måste ha föregått konflikten. Och det är sant att sådana upplevelser ökar människans benägenhet för självfördömsen. Men grunden ligger i hennes ambition att inte vilja acceptera sig själv i befintligt skick. Den egenskapen gör

människan sårbar. Om andra inte skulle vilja acceptera henne, så kan hon det ofta inte heller.

Före syndafallet varnade Gud Adam för att han skulle komma att ”döden dö” om han åt av Kunskapens träd. Syndafallet innebar också att människan förlorade den ursprungliga relationen med Gud och med människor. Men genom självfördömsen, som bara kan hållas på avstånd genom ständigt nya framgångar eller upplevelser, miste hon också den villkorlösa relationen med sig själv. Den ensamheten uppfattas som en sorts dödstillstånd i Bibeln.

Lagen – Guds lag, samhällets krav, människors förväntningar eller ens egna ambitioner – väcker perfektionismen/synden till liv. Den fanns där redan till följd av syndafallet men nu växer den i styrka. Lagen lovar ju lön för den som lyckas göra sig annorlunda och hotar med fördömselse för den som inte vill eller kan. Det lagen alltså åstadkommer är ett växande av det dödstillstånd som ensamheten utgör. Ju större krav, desto svårare får vi att leva i relation med varandra. Och det är värt att påminna om att det inte räcker med att avskaffa de yttre kraven. Ambitionerna att bli som Gud måste också dö. Därför skriver Paulus (2 Kor. 3:6):

Det är han som gjort oss dugliga att vara tjänare åt ett nytt förbund, som inte grundar sig på bokstaven utan på Anden. Ty bokstaven dödar, men Anden ger liv.

Där lagen råder i en eller annan form har människan sitt värde och sin trygghet i sina prestationer. Där Anden råder har människan sitt värde och sin trygghet i det enkla faktum att Gud älskar henne och är glad över att hon finns till.

BEGREPPET IDENTITET

Att veta vem man själv är kallar vi att ha en identitet. I det begreppet ligger just medvetandet om att det finns en plats för en själv i gemenskapen bland andra. Man vet vem man är i den stora helheten. Man har en plats som är ens egen och en rätt att finnas till. Där lagen och prestationerna råder, har människan en prestationsidentitet. Där Anden råder har människan i stället en kärleksidentitet.

Om man nu väljer att bygga sin trygghet och sitt värde på sina prestationer, så leder det till att syndafallets dödstillstånd – relationslösheten – börjar växa sig allt starkare. Man mister kontakten med Gud. Han blir på något märkligt sätt allt mer överklig. Man mister också relationen med människor runt omkring en trots att prestationsidentiteten egentligen var till för att skapa relationer med andra. Men inne i människan själv uppkommer också mycket ödesdiga processer: människan splittras allt mer och mister därför gradvis relationen med sig själv. Hon upplöses inifrån till inre fiendskap när hon till sist inte kan motsvara de yttre kraven och de inre ambitionerna.

Lagen, perfektionismen, prestationsidentiteten leder därför till ensamhet, splittring, främlingskap och förvirring. Låt oss se några vägar för hur detta tillstånd utvecklas i praktiken.

FÖRNEDRING OCH KOMPENSATION

Många människor upplever lagens välde i olika situationer av förnedring. Man kanske inte var önskad av sina föräldrar. Kristina, som skulle varit pojke, och som fick veta det tydligt nog, kan vara ett exempel. Bertil, som blev mobbad i skolan, är ett annat lika klassiskt exempel.

Att på det sättet bli förkastad är just att bli dömd och fränkänd rätten att finnas till åtminstone i den miljö det rörde sig om. Lagen börjar verka genom förkastelse. Snart nog växer det fram en förnedringsidentitet. Kristina blev en ”icke-pojke” och Bertil blev en löjlig person också i sina egna ögon. Föraktet har den effekten. Det som gjorde att människor stötte bort dem blev snart nog en del av deras identitet, en sorts ”detta är jag”.

Eftersom förkastelsen är en av de djupaste smärtupplevelser vi kan erfaras, börjar man i regel att värja sig för förkastelsen. Ambitionen vaknar. Man måste ”bli något” för att bli accepterad och få sin del av gemenskapen. I början kanske kompensationen mest ligger på det inre planet. Man börjar dagdrömma, när den yttre verkligheten leder till besvikelse. Och i de dagdrömmarna är man kung eller drottning, bildligt talat. Som en motbild till förnedringsidentiteten växer det fram en kompensationsidentitet. Ju fler förnedringar man upplever på det yttre planet, desto härligare och förträffligare blir den inre kompensationen. Avståndet mellan de båda självuppfattningarna växer.

Därmed blir klyvningen av ens personlighet alltmer märkbar. För problemet blir nu allt klarare uttryckt i frågan: Vem är jag? Är jag det som andra människor stöter bort mig för, eller är jag det jag skulle vilja vara och delvis också är i mina dagdrömmar? Två personligheter växer fram. Den ena har med förnedring och lidande att göra, den andra symboliserar trygghet och gemenskap. Den ena finns i människans kontaktyta mot omgivningen, i hans yttre värld. Den andra finns i hans inre. Den första symboliserar underläge under omgivningen. Den andra symboliserar på motsvarande sätt ett överläge i form av makt eller beundran.

AMBITION OCH FIASKO

Mirjam visar oss den andra stora vägen in i prestationsidentiteten. Den börjar inte med fördömelse för dåliga prestationer utan med framgång och beröm för fina prestationer. I båda fallen kan det ha varit så, att de dåliga prestationerna kanske i själva verket var bra men kom att föraktas ändå, medan de fina

prestationerna kanske bara var fina när de berömdes i en liten sekt för inbördes beundran. Både förkastelsen och berömmet kan ha varit obegränsat subjektiva. De har ändå båda förmågan att utlösa ett lagens välde över människan. I Mirjams fall vaknar ambitionen till liv och genom berömmet uppstår en ambitionsidentitet. Liksom Kristina blev ett med det förakt hon utsattes för, blir Mirjam ett med berömmet.

Men för den skull slipper hon inte splittringen. Ju mer beröm hon får, och ju blankare ambitionsidentiteten blir, desto djupare blir den avgrund hon skulle falla ner i om hon skulle spela fel. Ju mer hon solar sig i människors beundran, desto större blir ångesten vid tanken på att hon skulle mista denna beundran. Detta beror bl.a. på att hon inte har något annat sätt att relatera sig till människor än genom att vara i ett prestationsbaserat överläge. Mister hon det, så grinar den totala ensamheten som ett spöke emot henne. Därför är misslyckande liktydigt med ensamhetens förnedring, och hon kommer därför ständigt att mitt i allt berömmet leva i fruktan för övergivenhet. Samtidigt som ambitionsidentiteten växer så växer fruktan, och därmed utecklas också det som är många artisters vånda: fruktan för det främlingskap för en själv som måste inträda när berömmet och populariteten tar slut. Ambitionsidentiteten åtföljs av en hotande misslyckandesidentitet och personligheten splittras. Undra på att många artister behöver lugnande medel eller knark och sprit för att orka vidare!

TVÅ SPEGELBILDER

Det ligger nu i sakens natur att förnedringsidentiteten och kompensationsidentiteten är varandras spegelbilder. Kompensationen är ju bara omvändningen av förnedringen. Det samma gäller för förhållandet mellan ambitionsidentiteten och misslyckandesidentiteten. Där ambitionen är som störst blir misslyckandet som tyngst att bära.

När vi ser detta blir en annan omständighet ganska självklar. Hos Kristina var förnedringsidentiteten inte hennes verkliga personlighet, inte den identitet som hon var skapad till att leva i. Den var ju bara konsekvensen av faderns besvikelse när hans självcentrerade förväntningar inte uppfylldes. Eftersom kompensationsidentiteten – vad den i hennes fall än kan bestå i – bara är en spegelbild av det som inte är hon, så kan den knappast heller vara hon.

Det samma gäller för Mirjam. Berömmet och den ambitionsidentitet det skapar är inte hon utan bara en reaktion på vissa prestationer hon har gjort. Den identiteten har antagligen föga med hennes skapelsegivna identitet att göra. Eftersom misslyckandesidentiteten i hennes fall bara är en spegelbild av det som inte är hon, så kan den inte heller vara hon.

Detta kan låta självklart intill gränsen för det banala men i praktiken är detta något som man lätt förbiser. Den som hamnar i en förnedringsidentitet kan likt

Bertil satsa all sin kapacitet på att i stället förverkliga en kompensationsidentitet i hopp om att den skulle vara eller komma att bli hans äkta personlighet. Bertil kämpar sålunda ständigt med att genomföra sina anspråk på ledarskap. Axel har en oantastlighet att leva upp till. Eva-Lena har drömmen om den fullkomliga kärleksupplivelsen och den identitet som den skulle framkalla som ett mål, en personlighet att uppnå. Hasse lever så i sin kompensationsvärld, att han tappat förmågan att urskilja vad som är sant och falskt, verklighet och dröm.

Följden blir nu att de alla strävar efter att befästa något som inte är de själva och som inte heller kan bli det, för att de vill undvika något som inte är de själva och aldrig har varit det. Mirjam har redan från början gått in i något som inte var hon själv, och hon lever i fruktan för att hon skall mista populariteten och berömmet och framstå som den värdelösa människa som hon fruktar att hennes misslyckande skall visa att hon är. Så hon strävar efter att hålla kvar något som inte är hon själv, för att hon inte skall falla ner i något som inte heller är hon själv.

UTAN ÖVERGÅNG

De två falska personligheterna av förnedring och kompensation/ambition, vilka tillkommit genom livets besvikelser eller berömmelser, är varandras spegelbilder. I typiska fall är de dessutom skarpt avgränsade från varandra. Särskilt tydligt ser vi detta i Eva-Lenas liv. I regel är hon i ett vädjande underläge, där hon talar mycket om sin ensamhet för att väcka medlidande och sympati. Utan föregående varning kan hon byta attityd och bli anklagande och aggressiv. Man upplever då inte längre att hon skulle vara i någon sorts underläge, utan hon befinner sig då i ett vredens överläge. Lika oförmodat kan hon sedan återgå till det "normala".

Eva-Lena har den "nedre" personligheten som sitt normaltillstånd. Axel har i stället försökt att befästa den "övre". Den går ut på oantastlighet i församlingen och makt i hemmet. Den "nedre" halvan är i hans fall inte lätt att se. Hustrun har lockat fram den, när hon tidigare hotat med skilsmässa eller talat om att tala ut med pastorn och lagt så mycket tyngd i sina ord, att Axel förstått att hon menade allvar. Då förvandlades han till en mycket vädjande och nästan hjälplös människa: "Nu först förstår jag hur illa jag har handlat mot dig. Nu vill jag verkligen att vi börjar om på nytt..." Och hustrun fick flera fina och dyra presenter. Hon tänkte, åtminstone de första gångerna, att nu hade han ångrat sig så att det skulle bli annorlunda i fortsättningen.

Men Axels nya attityd var inte ett uttryck för att han kom in i äkthet och syndaånger utan för att överlägespersonligheten förbyttes i sin nedre spegelbild för ett kort tag. Så fort Axel kände sig säker i sadeln återkom överläget, eftersom han hela tiden hade sett på det som sitt sanna jag. Trots tårarna och bekännelserna ändrades ingenting. Övergången från överläge till underläge och

vice versa gick inte heller i Axels fall smygande utan skedde abrupt. Underläget kom direkt när han såg sig hotad, och överläget var bara tillbaka en morgon när han sovit gott.

För hustrun kändes det utomordentligt förvirrande och förnedrande att den botfärdighet som kunde vara så levande ena dagen var totalt bortblåst och bortglömd under nästa. Hon blev osäker av denna upplevelse och undrade länge vem som var galen, tills hon en dag resignerade och började att med återkommande hotelser försöka att åtminstone för stunden provocera fram den vädjande förnedringsidentiteten. Med tiden blev detta ett spel med välbekanta turer, och Axel vände sig vid att hustrun aldrig satte sina hotelser i verket. Då blev hon till sist desperat nog att göra det, och krisen var ett faktum.

Kristina bär på en stark förnedringsidentitet i sitt liv. Till skillnad från Eva-Lena och Axel kastas hon inte mellan två falska personligheter, eftersom resignationen i hennes liv har medfört, att hon gett upp kompensationen som en omöjlighet.

UPPTÄCKA SKAPELSEIDENTITETEN

När människor med denna typ av problem söker hjälp, så är det ofta för att man skall bistå dem med att utplåna varje identitet av förnedring eller misslyckande och befästa identiteten av kompensation eller ambition. Andra människor, som Kristina, har resignerat så mycket att de inte längre siktar mot kompensation och ambition utan de har bosatt sig i underläget för gott. De önskar oftast bara få sin källarvåning lite mer beboelig, så att ångesten blir mera uthärdlig, och meningslösheten eller ensamheten blir lite rundare i kanterna.

Ibland efterfrågas andeutdrivning, eftersom man hoppas att förnedringsidentiteten skall kunna utplånas på det sättet. Men det blir inte ljust bara för att man kastar ut mörkret, om man nu skulle kunna det. Man kan som självvårdare ha stor glädje av andeutdrivning men knappast i ett fall som detta. Här är problemet främst att man har en dubbel identitet av vilka båda halvorna är falska eftersom de är varandras spegelbilder. Det går aldrig att befästa den ena falska halvan genom att kasta ut den andra. Problemets lösning ligger i att upptäcka den verkliga, skapelsegivna personlighet, som kanske aldrig kommit till sin rätt och som ligger förkrympt bakom allt det som livets händelser har framkallat i stället.

En person som har två falska personligheter blir ofta inte helad i sitt inre om han inte ser sambandet mellan dem och vill bli av med båda för att kunna upptäcka och allt mer leva i sitt rätta jag. Ofta är den ena av de falska personligheterna förbunden med trygghet och någon form av belöning. För Eva-Lena är det underlägets vädjande och för Axel är det oantastlighetens eller maktens överläge som får överlätas. Att få Axel att avstå från

förnedringsidentiteten är inte svårt. Han kan mycket väl själv söka själavård för att få den hjälpen, liksom Eva-Lena kan söka hjälp för sin aggressivitet som hon upplever kan stöta bort människor och göra henne ensam.

Axel kan också tänkas komma och söka hjälp för sina orena tankar som om de vore ett isolerat problem utan någon anknytning till resten av hans liv. Snabb förbön, gärna andeutdrivning, är vad som ofta önskas i sådana fall. Ibland brukar det heta lite kryptiskt att ”Gud vet mitt böneämne”. Men om det är så, att dessa tankar är spetsen på ett stort isberg, bör man försöka att sätta in problemet i sitt större sammanhang innan man övergår till bön.

Det händer att man finner orena tankar eller pornografi/onani som en kvardröjande rest från en oharmonisk ungtid. Personen som söker hjälp har emellertid gift sig och lever i sunda och goda relationer och kan inte begripa varför detta tvång finns kvar. I ett sådant läge kan man ofta be och utöva direkt auktoritet i Jesu namn. Själva bekännelsen och bönen/befallningen banar väg för Jesu blods renande kraft.

Den kraften finns annars också men det är inte säkert att den blir fullständig om tvånget är en del i en mycket större helhet och man samtidigt värjer sig för att se hela sitt behov av rening och frigörelse. Finns det behovet kvar efter förbönen genom att det aldrig identifierades, så kommer snart nya relationsbesvikelser att åter framkalla behovet av de orena tankarna.

AVSLUTANDE BÖN

Lär mig, Herre, att se skillnaden på sådana drag i min personlighet som är ditlagda av dig i skapelsen och sådana som uppkommit genom människors domar av beröm eller fördömelse. Jag ber dig att du låter mig se mer av vem jag är skapad att vara, så att jag kan låta både mina drag av förnedring och kompensation försvinna, när du i stället lyfter fram det äkta. Hjälp mig att inte försöka befästa någon av de falska spegelbilderna utan att finna ditt ursprungliga alternativ. Låt varje splittring av min personlighet få förvandlas till din helhet. Amen.

BEFRIANDE NÅD

Låt mig få ge dig en liknelse av hur det ofta kan vara, när man i själavård skall hjälpa en ensam människa till gemenskap. Tänk dig en riktigt vacker sommardag och en grönskande och blommande sommaräng. Fåglar sjunger, fjärilar fladdrar förbi. Det är varmt och skönt men ändå friskt i luften. Självs står du mitt i det fria och underbara och drar i ett rep, som går in i en djup, mörk, kall och fuktig grotta. Inne i grottan står den ensamme och instängde och drar i samma rep men åt sitt håll. Antingen drar du ut honom på sommarängen i ljuset och värmen, eller också drar han in dig i grottans mörker och kyla.

Själavård är ofta en dragkamp. Repet i liknelsen är samvetet. Du försöker smitta den ensamme med rättfärdighet och ett rent samvete som du i din tur fått genom att samveta med Gud. Den ensamme har sitt samvete fyllt av skuld, besvikelse, andras förakt för honom själv, hans eget förakt både för honom själv och kanske också för andra, skam, anklagelse etc. Och utan att han menar det eller vet om det, så tenderar han hela tiden att smitta dig med det som tynger hans samvete. Samvetet är ju kommunikationsinstrumentet, och när ditt samvete och hans börjar träda i kontakt med varandra, så sker en ömsesidig påverkan. Ni närmar er nu varandra till en process av gemenskap och inbördes påverkan, och frågan blir då om det skall bli en gemenskap ute på ängen eller inne i grottan.

Du börjar smitta den ensamme med nåd. Han börjar samtidigt att smitta dig med lagens, prestationens, anklagelsens och fördörelsens värde som han själv dignar under. Och det är ju tänkbart, att du själv inte är mera fri i ditt inre, än att du är ganska mottaglig för den smittan. Så frågan blir nu vilken smitta som i längden skall visa sig starkast. Den smitta som du bär på är i och för sig starkare, men den har en inbyggd svaghet som tillhör all kärlek: den tvingar sig inte på varken din omgivning eller dig själv så som lagens och anklagelsens smitta gör. Därför måste du kunna värja dig för anklagelsernas tvång utan att avskärma dig från den lidande. För om du avskärmar dig, så upphör ju även din smittsamhet. Du måste vidare vinna hans medverkan till att faktiskt vilja låta sig smittas av din frihet. Detta kan tyckas vara ett mindre problem i sammanhanget, men så är det inte.

BOSÄTT DIG INTE I GROTTAN

Många saker kan göra att den ensamme hellre vill ha gemenskap inne i grottan

än ute på ängen. Eva-Lenas många besvikelser illustrerar detta tydligt. Genom att smitta andra med sin besvikelse vill hon tilltvinga sig kärlek. Om man går med på att hjälpa henne på sådana villkor, så blir snart ens eget samvete så anklagat och förmörkat, att man inte härdar ut utan flyr bort ifrån henne. Ensamhetens och splittringens andemakter har då segrat. Hon drar in sina hjälpare i mörkret för att där ha gemenskap med dem. Men gemenskap kan man inte ha i mörkret. Det samvetande som sker i mörkret blir alltid till splittring. Johannes skriver (1 Joh. 1:7):

Men vandrar vi i ljuset – så som han är i ljuset – då har vi gemenskap med varandra, och Jesu hans Sons blod renar oss från all synd.

Detta betyder, att både gemenskapen och reningen måste ske i ljuset, annars händer inget, och det blir ingen gemenskap utan i längden bara splittring och besvikelse. Det har sin betydelse att både Eva-Lena och hennes hjälpare förstår detta, för det är bättre om båda parter från början kan samarbeta i riktning mot ljuset innan besvikelserna har infunnit sig.

Den ensamme kan annars lätt känna den vanliga reaktionen: ”Jaså, jag duger inte som jag är. Jag måste ut i ljuset först för att kunna få någon gemenskap med dessa kristna. De talar så mycket om villkorlös kärlek, men när det kommer till kritan, så har de om möjligt ännu fler villkor för att vilja älska sin nästa än vad den värste hedning har. Det är bara hyckleri alltsammans...” Och när den ensamme ger luft åt sådana tankar, känner sig den kristne anklagad och för att visa att kärleken verkligen är villkorlös, så går man in i grottan och bosätter sig där för att ge gemenskap. Naturligtvis får man vara beredd att gång på gång gå in i grottan för att möta den ensamme, men det måste från början vara klart, att man gör det för att föra den ensamme med sig ut i ljuset. Därför är det skonsammare för Eva-Lena att man på ett tidigt stadium säger att hon inte kan få ringa på nätterna, helst innan situationen hunnit bli laddad.

Det kan krävas några smärtsamma misslyckanden innan man förstår att bara den vägen leder till den gemenskap man hoppades på. Man kan hjälpa alkoholisten ut ur hans ensamhet och skam genom frälsningens kraft, men det går bara om alkoholisten vill ha hjälp med att sluta dricka, för det är ju spriten som är orsaken till hans ensamhet. Man kan t.o.m. spetsa till det och säga, att spriten ÄR själva ensamheten. Inte ens den mest villkorlösa kärlek kan ju lösa upp ensamheten om den ensamme på ett sätt vill behålla den. På samma sätt kan man hjälpa en bitter och ensam människa till gemenskap, men det går bara om han är villig att låta rena sig från bitterheten, eftersom den är själva ensamheten i hans liv.

RENING TILL GEMENSKAP

Ensamhet grundläggs ofta genom andras synd mot en själv. Men bunden i

ensamheten blir man inte genom det andra gör emot en utan genom det gensvar som man tillåter i sitt eget liv. Det är reaktionen som binder en, vare sig denna består i drogmissbruk, bitterhet, misstänksamhet eller resignation. Man kan möta många människor som genomgått de gräsligaste händelser utan att komma in i ensamhet. I princip har då dessa människor förstått att förlåta och försona sig med människor, med Gud, med sig själva och med sina liv. Man har undgått att jämföra sig med andra till avund och självömkan och har därmed sluppit att bli insnärjd i ensamhetens nät.

Den ensamme misstar sig när han tror att han måste ”göra om sig för att duga och kunna få kärlek”. Han är redan älskad av Gud. Vad det handlar om är att han erbjuds möjligheten att välja detta kärlekens alternativ för sitt liv, men då måste allt, som inte går att förena med kärleken och som hindrar dess inträngande i hela ens varelse, lyftas bort. Reningen är inte till för att den ensamme skall förtjäna kärleken utan för att kärleken skall nå in i honom. Kärlekens och gemenskapens utsäde grov inte i vilken jord som helst.

Att föras från ensamhet till gemenskap betyder att man låter sig smittas med renhet. Först (inte sist!) kommer samvetets rening från skuld och ovärdighet genom Jesu blod. För att få den reningen måste man bekänna det man vet om sin synd och erkänna sitt behov av rening och överlåtelse. Och det är viktigt att man minns, att man får förlåtelse första gången man ber om förlåtelse, men att samvetet ändå kan vara anklagat ”av bara farten”. Därför kan man få fortsätta att be om samvetets renhet, tills man i sitt inre är löst från skammens välde. Sedan, när samvetet är rent, kan man lättare se vilka ytterligare former av omvändelse och rening man behöver. Ens liv är ju redan överlåtet, och man har inte bara gett bort ”det fina” utan minst lika mycket har man gett bort det skamliga. Skammen hindrar en därför inte längre från att ta emot den rening man behöver. Prestigen hindrar en inte heller.

SJÄLAVÅRDAREN DELAR KAMPEN

Det kan vara lätt att inse, att förvandlingen från ensamhet till gemenskap har med nåd att göra. Knutpunkten sitter snarare i frågan om man ser reningsprocessen som lika mycket nåd. Det som gör att det ofta är svårt att hjälpa Eva-Lena med hennes aggressiva framtoning är, att hon värjer sig för reningen, när hon på olika sätt kräver kärlek och gemenskap. Mycket i hennes liv måste få dö, men det kan gott hända att hon inte kan se den processen som nåd.

Kristina har uppmärksamheten mycket mer riktad mot sig själv. Hon skulle behöva upptäcka nådens verklighet men letar i stället efter den synd som hon aldrig hittar eftersom hennes grundproblem inte ligger på den kanten. Hon smittar inte sin själavårdare med anklagelse, utan i sin uppgivenhet och resignation kan hon smitta med en trötthet som kan kännas förlamande redan

efter en kort stunds samtal. Inför henne kan man som själavårdare bli så trött, att man måste kämpa för att hålla sig vaken, fastän man var pigg innan samtalet började, och trots att man besjålas av ett starkt engagemang att hjälpa henne.

Det mörker som binder den ensamme påverkar också själavårdaren. Han får en kamp att utkämpa för att kunna bibehålla ljuset i sitt inre. Eva-Lena som har en kamp mot anklagelse i sitt liv och möter anklagelsen med motanklagelse sprider anklagelsens mörker vidare till den som vill samveta med henne. Kristina sprider på samma sätt modlöshetens och uppgivenhetens mörker till den som kommer i samvetskontakt med henne. I det första fallet måste man kämpa i bön för att bibehålla samvetets renhet utan att bli hård eller oengagerad. I det andra måste man gång på gång gå till Gud för att få ett levande hopp utan att bli hurtig och fyrkantigt okänslig. I båda sammanhangen måste man också be om kärlek och uthållighet utan att bli flat och osjälvständig. Där Eva-Lena måste renas från alla sina krav på gemenskap för att nåden skall tränga in, där måste man på samma vis finna vägar till rening från resignation i Kristinas liv.

NAZARETH-EFFEKTEN

Smittornas kamp gäller ju inte bara i själavården utan i varje situation där man kommer i samvetskontakt med varandra. Alfreds andra hustru hade ju hoppats att kunna ge av sin livsglädje till Alfred, men i stället drogs hon in i hans ångest och känslomässiga utbrändhet. Axels hustru drabbas till sist av en sorts förvirring, trots att Axel på ytan är den otadlige och entydige. Hans kastningar och hans oberäknlighet i familjekretsen gör att samvetskontakten sprider den faktiska inre dubbelhet som han själv kämpar emot när han försöker att vara otadlig och initiativrik för att därmed befästa den övre av sina två prestationsidentiteter. På liknande sätt har det givetvis varit för Bertils hustru och för de kvinnor som Hasse haft längre eller kortare kontakt med.

Själavårdaren har ett försteg som äktenskapspartnern inte har: han kan då och då lämna grottan och gå ut på ängen för att på nytt fyllas med nåd. Han kan vara engagerad utan att bära ett sådant ansvar att han alltid är åtkomlig för anklagelse, förvirring eller modlöshet. Denna hans möjlighet sammanhänger med det faktum att han inte har någon underförstådd kravskyldighet att engagera sig i den lidandes situation. Han gör det frivilligt. Just för att han därför kan gå ut ur samvetandet med den bundne, kan han också vid tillfälle gå djupare in i det. Han riskerar kort sagt inte att bli så indragen i grottans mörker, att sommarängens ljus förbleknar i hans inre.

Märkligt nog innebär detta, att hans engagemang lättare får karaktären av nåd för den lidande än vad en nära släktings eller väns uppmärksamhet skulle betyda. Det är ju "självklart" att ens närmaste engagerar sig. Och det som känns självklart blir lätt något som man förväntar intill gränsen för krav, och när man kräver, så kan man inte ens ta emot nåd som nåd. Detta är orsaken till att inte

ens Jesus kunde vara profet i sin hemstad. Man trodde på hans under och hans vishet men såg ner på hans person. Många hade sett honom sedan småbarnsåren och var vana vid att ringakta honom. När de gjorde det, kunde han inte förmedla nåd till dem.

Det har hänt, att jag åtagit mig en samtalskontakt under tidspress, kanske i en längre paus mellan två bibelstudier i en konferens. Många människor kan uppleva en sådan kontakt som ett stycke nåd, eftersom det innebar att jag avstod från välbehövlig vila för att ta ett samtal som inte med bästa motivering kunde krävas av mig. Naturligtvis är detta inget bra sätt att bedriva själavård. Det kan inträffa missuppfattningar, och risken finns att man gör ont värre. Men jag har inte sällan sett, att när en person upplevt själva samtalsmöjligheten som en icke självklar gåva (= nåd), så har han också i sin tacksamhet kunnat ta emot hjälp från Gud på ett sätt som man knappast ser i situationer där min insats kunde förväntas eller begäras. Och ändå var det samma insats. Djupast sett handlar nådens förmedlande om konsten att ge en gåva utan att mottagarens begärelser blir inblandade. Självklart finns det inte heller någon plats för ens egna, men det är en annan fråga.

Det är en sak att notera, att tidspress kan leda till lättare mottagande av nåd. Det är en helt annan sak att medvetet försöka utnyttja sådana iakttagelser för att skynda på processen. Vad en annan människa väljer att betrakta som en nåd att vara tacksam för, bör ingen utomstående påverka. Gör man det så blir det osunt. Man kan frestas att upphöja sig själv, att alltid arbeta under tidspress, predika under starkt grupstryck eller nyttja andra tekniker. Men det är inte bra att man upphöjer sig till en auktoritet, och det är heller inte nyttigt att bli upphöjd av andra. För visst kan det medföra att den lidande människan då starkare kan låta sig smittas av det som själavårdaren representerar, men risken är mycket stor att själavårdaren går sönder. Det är ett tuffjätt från att vara auktoritet till att bli auktoritär. Då grumlas ens andliga smitta. Var och en som upphöjer sig skall bli förödmjukad. Genväg är senväg i det långa loppet.

Kamratsjälavård är en extra svår uppgift. Det allra svåraste utgångsläget har man, om man gifter sig med den lidande människan för att på så sätt ge själavård. Ändå är det i kamratkretsen man brukar börja, om man har en kallelse till detta arbete. Själavårdaren måste få lov att vara en som man i tacksamhet öppnar sig för och lyssnar till utan att han själv gör sig till en auktoritet. Detta har inte med beundran att göra utan med tacksamhet. Där tacksamhet finns råder också mottaglighet för Guds Ande. De flesta problem man möter i själavård av ensamma beror ju som vi tidigare sett på att människan drivs av något annat än tacksamhet och inte kan – eller vill – hitta vägen tillbaka till den annat än på bestämda villkor.

SE NÅDEN

Själavårdarens uppgift är att vara så förtrogen med Guds nåd, att han kan lyssna till den lidande människans liv och samveta med honom och samtidigt urskilja det nådens alternativ för den ensamme, som han inte kan se själv. Samvetandet med Gud överväger över samvetandet med den lidande, fastän man inte skyddar sig för hans situation under samtalen. Uppgiften blir sedan att förklara Guds godhet och allmakt in i den enskilda människans situation. Kanske får man därvid hjälpa personen att förstå vad det vill säga att förlåta med Guds kraft. Kanske får man i stället hjälpa en annan person att se, hur han försökt att relatera sig till andra genom ägande och manipulation, medan Guds nåd ville lösa honom till att våga låta sig älskas utan att äga.

Avsiktligt har jag belyst olika drag i de sex ensamma människornas liv utan att försöka sätta ihop en helhetsbild och tala om exakt hur de skall bli fria. Vägen är sällan den samma för två olika människor ens med samma typ av problem. Det är bättre att inte låsa fast sig vid någon viss tågordning. Man måste vara fri till att bli ledd av Anden, och även för dig som läser måste det finnas en sådan Andens frihet.

Guds nåd kommer emot oss i många former, men två typer kan i detta sammanhang vara värda att nämnas. En del av Guds nåd över ditt liv finns inlagd i din skapelse. Denna skapelsenåd behöver ofta upptäckas, för våra ambitioner gör att vi lättare ser det vi inte har än det vi faktiskt har. Kriser och besvikelser – eller beröm – kan också fördunkla vår skapelseidentitet vilket beskrevs i förra kapitlet. På det sättet utvecklas en eller ofta två falska identiteter.

Guds nåd är var morgon ny. Den kommer emot oss som en gudomlig livskraft. Men när den kommer till oss vill den få spela på den skapelsenåd som redan finns inlagd i oss. Om Gud har skapat dig till att vara en violoncell, så kommer den flödande nåden knappast att spela orgel på dig, hur mycket du än försöker göra dig till en sådan. Ibland är det viktigt att man får upptäcka skapelsenåden för att kunna se den flödande nåden. I andra fall måste man först se en skymt av den flödande nåden för att våga se hur mycket av ens person som kanske inte är ens äkta, skapelsegivna identitet.

Det kan tyckas som om titeln på denna bok vore missvisande. Boken handlar ju huvudsakligen om alla möjliga mänskliga labyrinter som man kan fastna i snarare än den handlar om nåd. Men tanken är att nåden i sig inte är svår att upptäcka, om bara sanningen om det som skymmer sikten får lyfta slöjan från våra ögon.

VARNING FÖR SJÄLVÖMKAN

Någon gång ibland kan den förlösande upptäckten ligga i att man får se hur man gick in i sin grotta, så att man förstår vad själva grottöppningen symboliserar just i ens eget liv. Många gånger är det självömkan som är ingången till grottan. Ingen attityd hos människan kan ensam sägas vara motsatsen till den grundattityd av tacksamhet som tar emot Guds nåd, men självömkan är ganska ofta den som kommer närmast.

Låt mig få berätta om Jens (han heter något annat i verkligheten). Han kom in i en relationskris som blev utdragen och ledde till en sorts permanent besvikelse och ensamhet. Alldeles på egen hand kom han till insikt om att det inte gick att göra så mycket åt de yttre förhållandena. Och då såg han faran i att bli besviken och beslöt sig för att konsekvent be Gud om hjälp mot all självömkan. Han har genom åren mognat och trots sin yttre situation är han ingen ensam människa. Han har haft många anledningar att tycka synd om sig själv, mänskligt att döma. Men han har inte velat göra det för att inte hindra Guds nåd. Det har varit en kamp i bön men den har varit värd att utkämpas.

I självömkan finns det alltid en anklagelse mot Gud och även om Gud tål att vi anklagar honom (tänk på Jobs vänner som försökte tysta hans anklagelser), så mår vi själva inte bra om vi därmed förs in i grottans mörker. Jag tror det är näst intill omöjligt att leva i självömkan och samtidigt se Guds nåd. Även människor i den självömkandes omgivning känner sig ofta anklagade av att det tycks vara så synd om honom. Många gånger är den anklagelsen något man bara kan erfara med samvetet, men det räcker inte sällan för att bryta relationer och öka grottans mörker.

FÖRKASTESENS ANDE OCH BARNASKAPETS

Grottans mörker kan beskrivas i upplevelsetermer men kan också namnges som en andemakt. Detta betyder inte att det alltid skulle handla om besättelse eller att problemet alltid skall lösas med andlig befrielse. Man står under påverkan av en andemakt på ett eller annat sätt. Även själavårdaren påverkas när han går in i grottan. Smittan är av andlig natur.

Vad heter i så fall den andemakten? I Bibeln möter vi flera namn: trolöshetens ande (Hos. 5:4), som gör att vi sviker varandra, tråldomens ande (Rom 8:15), som gör att vi med våra prestationer tvingas köpa varandras gemenskap och som binder oss i slaveri under all slags förnedring som splittrar gemenskapen samt modlöshetens ande (2 Tim. 1:7), som gör att vi resignerar. Det kan vara samma ande, som med ett samlingsnamn kan kallas förkastelsens ande. Eller också är det makter, som är underordnade en särskild förkastelsens andemakt.

Hur arbetar då denna förkastelsens ande? Han lockar oss till att förkasta

varandra för vinnings skull. Han väcker genom budordet (= kunskapen om gott och ont) både våra ambitioner och vår fruktan för att bli förkastade. Han leder därmed in oss på en väg som är omöjlig och som slutar med en kris, där man upplever sig förkastlig. Detta leder antingen till att man förkastar, struntar i sin omgivning och blir aggressiv. Eller också förkastar man sig själv kanske intill resignation eller självmord. Denna ande lär oss vidare att förkasta det vi har och hela tiden sträcka oss efter något annat. Förkastelsen blir det dominerande styrmedlet när det gäller att behärska omgivningen.

Där förkastelse råder, härskar också både makt och splittring. Maktmänniskor inger ofta förkastelsefruktan i sin omgivning. En människa som är påverkad av förkastelse har svårt att ta emot frivilliga gåvor. Han vill få dem genom krav eller förtjänst (vilket egentligen är samma sak). Nåden som är den frivilligaste av alla frivilliga gåvor hindras effektivt. Därför upplever man sig förkastad av Gud och tenderar också att förkasta honom som Gud.

Rakt in i detta mörker har Jesus gått i vårt ställe. Låt oss läsa några bibelord om just detta:

Föraktad var han och övergiven av människor, en smärtornas man och förtrogen med sjukdom. Han var som en för vilken man döljer sitt ansikte, så föraktad att vi höll honom för intet (Jes 53:3).

Den sten som byggningsmännen förkastade har blivit en hörnsten (Ps. 118:22, Matt 21:42).

Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig?...Alla som ser mig smädar mig. De spärrar upp munnen, de skakar huvudet: "Befall dig åt Herren! Han må befria honom, han må rädda honom, ty han har ju behag till honom" (Ps. 22:2 + 8-9).

När vi talar om barnskap menar vi ett förkastelsefritt tillstånd. Här åsyftas en lycklig barndom hos Gud. I stället för förkastelsen har vi fått frid med Gud, med medmänniskor och med oss själva. Förkastelsen har förbytts i försoning. Detta är inte resignation, ty resignationen är bara en form av självförkastelse. Detta är i stället att övervinna det onda med det goda.

ISAKSOFFRET

Tron är förkastelsens motsats. Ordet betyder inte främst att man har en övertygelse utan det handlar om förtroende och trohet. Att växa i tro är bl.a. en fråga om att allt mer lösas från tvånget att tolka händelserna i sitt liv i förkastelsetermer, så att man åter hamnar i besvikelse, prestige, prestation och ensamhet. I stället ser man nåden och lever kvar i tacksamheten. Då blir man stabil i sin personlighet utan att bli hård.

Hur lätt hade det inte varit för Abraham att börja tänka och handla efter förkastelsens principer, när Gud bjöd honom att offra Isak – löftets son! Och att Abraham klarade provet berodde inte på att han var duktig, och vi skall inte satsa på att prestera något liknande, för då är vi tillbaka i prestationernas och förkastelsens ensamhet. Hemligheten är att Abraham hade lärt känna Gud som nådens Gud och ingenting annat. Den bekantskapen gör människan till en hel människa.

AVSLUTANDE BÖN

Himmelske Fader, i Jesu namn ber jag dig att du skall lära mig skilja mellan nådens och förkastelsens mönster i mitt eget liv och i hela tillvaron. Rena mig från förkastelsens mörker, vad det än består i för min del. Bevara mig för att förkasta nåden bara för att den ser oansenlig ut. Gör mig så fattig i anden, att jag ser din nåd i alla situationer i mitt liv. Låt mig få se med mitt inre öga, att tron i ditt rike är det samma som barnskap och inte ett krav.

Jag vill tacka dig Fader att Jesus i mitt ställe tog allt vad förkastelse heter på sig, så att det nya livet i frihet kunnat öppnas för mig. Amen.

KÄRLEKENS GLADA BUDSKAP

Många människor blir inte glada av det glada budskapet utan blir deprimerade. Antingen beror detta på att budskapet inte var så glatt som det sades, eller också har man missförstått dess innebörd. Har du orkat läsa hit, förstår du säkert att jag drar en lans för den senare tolkningen. Men vad består då missförståndet i? Varför är det så många som trillar dit?

Lukas berättar om ett tillfälle när en lagklok ville ställa en knepig fråga till Jesus (Luk. 10:25-28):

Då kom en lagkunnig fram och tänkte sätta honom på prov. Han frågade: Mästare, vad skall jag göra för att få evigt liv? Han svarade honom: Vad är skrivet i lagen? Hur läser du? Han svarade: Du skall älska Herren din Gud av hela ditt hjärta och hela din själ, av all din kraft och allt ditt förstånd, och din nästa så som dig själv. Då sade han till honom: Rätt svarade du. Gör det, så får du leva.

Den lagkunniges svar kallas ofta för det dubbla kärleksbudet. Varför det? Jo för att det stadgar kärlek till Gud och till medmänniskor. När vi läser det grips vi nämligen av tanken, att den egoistiska människan bara älskar sig själv och därför måste uppmanas att älska Gud mer än sig själv och sina medmänniskor på samma nivå som sig själv.

DEN FALLNA MÄNNISKAN KAN INTE ÄLSKA ENS SIG SJÄLV

När vi läser på det viset, halkar vi lätt in på fel spår. Och felet består i att vi tror att egoismen – eller individualismen – beror på att den fallna människan bara älskar sig själv. Hon måste uppmanas att dela med sig av all den kärlek hon ger sig själv, så att Gud och medmänniskor också skall få den del som egentligen tillkommer dem. Men så är det inte. Individualismen beror inte på att Adam älskar sig själv för det gör han inte ens när det går bra för honom. Han vill först bli något annat än han är och dessvärre något helt ouppnåeligt för att verkligen kunna älska sig själv eller ens vilja göra det.

Men varför säger då Jesus att den lagkloke svarade rätt? Jo, för han ställde fel fråga, nämligen den som den naturliga människan alltid ställer: Vad skall jag göra för att få evigt liv? Han hade ännu inte upptäckt, att det inte handlar om

våra gärningar, eftersom dessa inte kan lösa problemet. Han undrade vad Gud kräver i stället för att fråga vad Gud vill ge. Så länge människan frågar efter gärningar, så svarar Gud genom att tala om vilka gärningar som skulle behövas. Han vet hela tiden att våra gärningar inte kan lösa syndens problem, men när vi frågar så får vi svar för att också vi skall upptäcka det.

Om vi som kristna skulle formulera om den lagkunniges fråga till Jesus skulle den kunna låta så här: Vad vill du göra med oss för att vi skall få evigt liv? Och Jesus kanske skulle svara: Jag vill ge er förmågan att älska Gud över allting och er nästa SÅVÄL som er själva.

KÄRLEKEN DOG

Det är inte så med den fallna människan att hon älskar sig själv högt och rent, medan hon vägrar att älska både Gud och medmänniskor. I stället är det så, att hon saknar kärlekens förmåga lika mycket till sig själv som till omgivningen.

Människan är i sig själv inte en kärleksmänniska i något avseende, och hon kan inte heller själv omvända sig till att bli det. Den enda drivkraft hon har är begärelsens längtan till självförverkligande – att bli som Gud. Tacksamhetens drivkraft kan inte på allvar finnas tillsammans med begärelsens, eftersom de drar åt olika håll, och begärelsen kan inte avskaffa sig själv, ty allt som görs av begärelse blir begärelse. Det som är fött av kött, det är kött och blir aldrig något annat. Stoltheten kan klä ut sig till ödmjukhet men kan inte göra sig till ödmjukhet. För om stoltheten skulle lyckas med att avskaffa sig själv, så skulle den ju ändå explodera av stolthet till sist. Därför är omvändelse inte en gärning som kan informeras fram. Det enda som fordras är en upptäckt, men en som vi i det längsta värjer oss för.

Den människa som frågar vad hon skall göra har ännu viktiga delar av sin omvändelse kvar. Hon har inte sett sin hjälplöshet annat än som ett tillfälligt och kanske skamligt misslyckande. Hon anser att hon kan eller åtminstone borde kunna göra något. I det läget är det naturligt, att Jesus svarar med lagens ord om kärleken till Gud och till nästan. Då blir det dubbla kärleksbudet rätt svar. Men när man sett att i syndafallet dog även kärleken för ens egen person, så blir det i stället dags att söka den trefaldiga kärleksgåvan. För att man skall kunna göra det, så är det bra att kunna se skillnad på lag och nåd.

MAKTLÖSHETEN

När man ser, att man inte ens kan älska sig själv, ser man också, att man är maktlös. Ens egna gärningar kan bara fungera i begärelsens och perfektionismens tecken, och vad man då än gör, så blir det inte kärlek. Alla ens krav på omgivningen och på en själv är också bara begärelse, en önskan att andra resp. man själv skulle vara något annat än man är. Det finns bara en väg

ut: att man får ta emot nåd från en som står över alltsammans. Det innebär, att man blir älskad i befintligt skick till den tacksamhet som ensam kan förvandla ens liv. Man får försonas med sin omgivning och med sig själv. Man får ödmjuka sig till att ta emot nåd och till att ge nåd åt andra. Den attityden kallas i Bibeln för tro.

Jesus illustrerar detta med liknelsen om fariséen och publikanen i templet (Luk. 18:9-14):

Några var självsäkra och litade på att de var rättfärdiga medan de såg ner på andra. Till dem talade han i en liknelse: Två män gick upp till templet för att bedja. Den ene var en farisé, den andre publikan. Fariséen ställde sig upp och bad så för sig själv: Jag tackar dig Gud, för att jag inte är som andra, rånare, bedragare, äktenskapsbrytare, och inte som den där publikanen. Jag fastar två gånger i veckan. Jag ger tionde av allt jag förtjänar. Men publikanen stod långt nere och ville inte ens lyfta sina ögon mot himmelen, utan slog sig för sitt bröst och sade: O Gud, förbarma dig och förlåt mig syndare. Jag säger er: den mannen gick hem rättfärdiggjord, men inte den andre. Var och en som upphöjer sig skall bli förödmjukad, men den som ödmjukar sig, han blir upphöjd.

Varför blev publikanen rättfärdig, han som levt ett mycket sämre liv än fariséen? Han hade sett något som fariséen inte hade sett: sin maktlöshet. Fariséen trodde att hans gärningar kunde betyda något för hans rättfärdighet. Det var viktigt vad han gjorde. Den gropan ligger också många kristna i. De frågar: Vad skall jag göra?

Vårt släktskap med fariséen är grundmurat. Vi föraktar ju fariséen för att han föraktar publikanen. På samma sätt som han, så jämför vi oss med varandra. Publikanen har sett, att alla mänskliga gärningar är ovidkommande när det gäller rättfärdighet, och då är också jämförelsen ointressant. Han inte ens jämför sig med den efter mänskligt mått så lyckade fariséen. Han är ensam med Gud.

Vi, däremot, som ofta har kvar tanken att våra egna gärningar också betyder något, noterar hur publikanen bär sig åt för att få välsignelse från Gud. Han står längst bak i templet – alltså gör vi det samma. Alla kyrkor fylls bakifrån. Han suckar – och många gånger i kyrkohistorien har det varit ett fromhetsmönster att sucka år ut och år in, så att man i praktiken gått miste om den glädje som fanns bortom syndaångern – tacksamheten. Eftersom syndasuckandet inte var verklighet utan sken, blev heller aldrig rättfärdighetens drivkraft, tacksamheten, verklig. Resultatet blev bara självförakt, depression och självupptagenhet. Man blev inte fri, och felet låg inte i att man suckade för lite, utan i att suckandet inte var grundat i en äkta sanningsupptäckt. Man hade inte sett sin maktlöshet.

De flesta kristna känner till detta med maktlösheten mot synden, men det är

alltför ofta en huvudets kunskap och inte en hjärtats upptäckt. Det är bara den senare som fungerar, för det är först genom den som alla ens självförbättrambitioner – att bli som Gud – får dö. Då upphör frågan: Vad skall jag göra? Då kommer i stället en vila, om man bara vill och vågar se efter vem Gud egentligen är.

Maktlösheten är inte farlig. Den är i stället den trånga port till livet, som så få människor finner. Den är inte förnedring, utan den innebär att man öppnas för att ta emot nåd, så att man kan ge kärlek till Gud, som gav den, till medmänniskor och till sig själv. Det dubbla kärlekskravet byts då ut mot den trefaldiga kärleksgåvan och därigenom blir allt sunt. Så länge du lever i det dubbla kärleksbudet så riskerar du alltid att känna ditt kristenliv som en börda som kan skapa depression och förnedrande maktlöshet. När du ser Guds godhet och hans trefaldiga kärleksgåva blir du fri till att försonas och leva i relationer där sådana är möjliga.

AVSLUTANDE BÖN

Gud, låt mig växa i insikt om vad din nåd betyder för mitt liv. Befria mig från alla frågor om vad jag skall göra och lär mig att se och ta emot det som du vill göra i stället. Hjälp mig att inte vara rädd för den maktlöshet som det bytet innebär.

Låt mig se att jag behöver lika mycket av din hjälp för att kunna älska mig själv som jag behöver för att kunna älska mina medmänniskor. Visst kan det tyckas gå bra när de sköter sig eller när jag själv lyckas. Men verklig kärlek är ju lika stark när man inte sköter sig eller när man misslyckas. Den kärleken har bara du, men du vill dela med dig, och det vill jag ställa in mig på att ta emot.

Låt mig bli fri från alla falska sätt att leva, som egentligen har sin grund i min oförmåga att verkligen älska mig själv och min omgivning på ditt sätt. Tack för att det inte finns någon skam för den som tillhör dig. Jag vill frimodigt gå fram till nådens tron med alla mina svagheter för att de skall avslöjas och lyftas bort genom din nåd. Amen.